

Bodleian Libraries

UNIVERSITY OF OXFORD

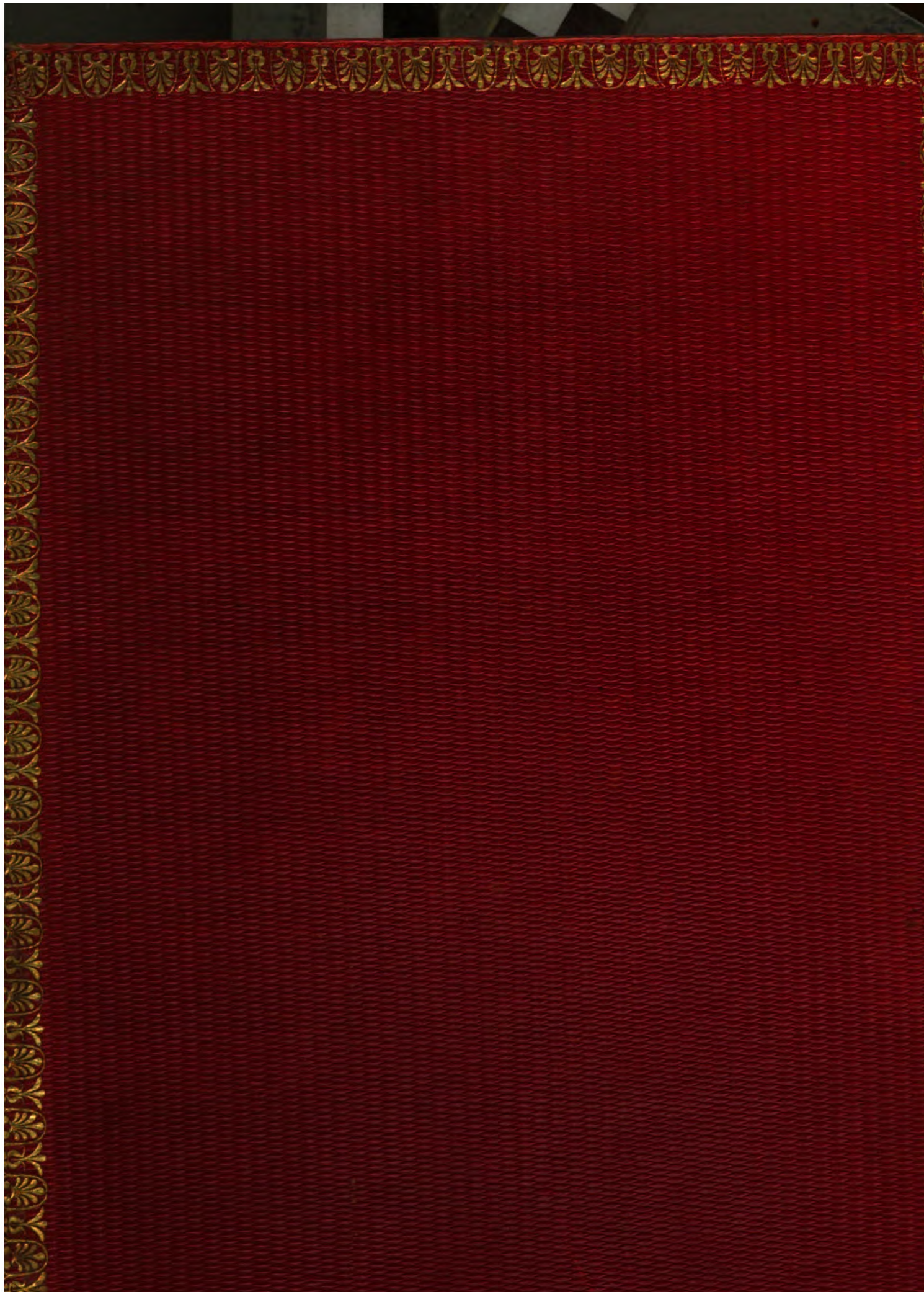
This book is part of the collection held by the Bodleian Libraries and scanned by Google, Inc. for the Google Books Library Project.

For more information see:

<http://www.bodleian.ox.ac.uk/dbooks>

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 2.0 UK: England & Wales (CC BY-NC-SA 2.0) licence.

E Libris

Arturi S. Napier.

27366

XE 101 STE

2-

INDBYDELSESSKRIFT

TIL

KJÖBENHAVNS UNIVERSITETS FEST

I ANLEDNING AF

HANS MAJESTÆT KONGENS

FØDSELSDAG

DEN 6. OCTOBER 1853.

HERI:

TVENDE OLD-ENGELSKE DIGTE

MED OVERSÆTTELSER,

VED G. STEPHENS,

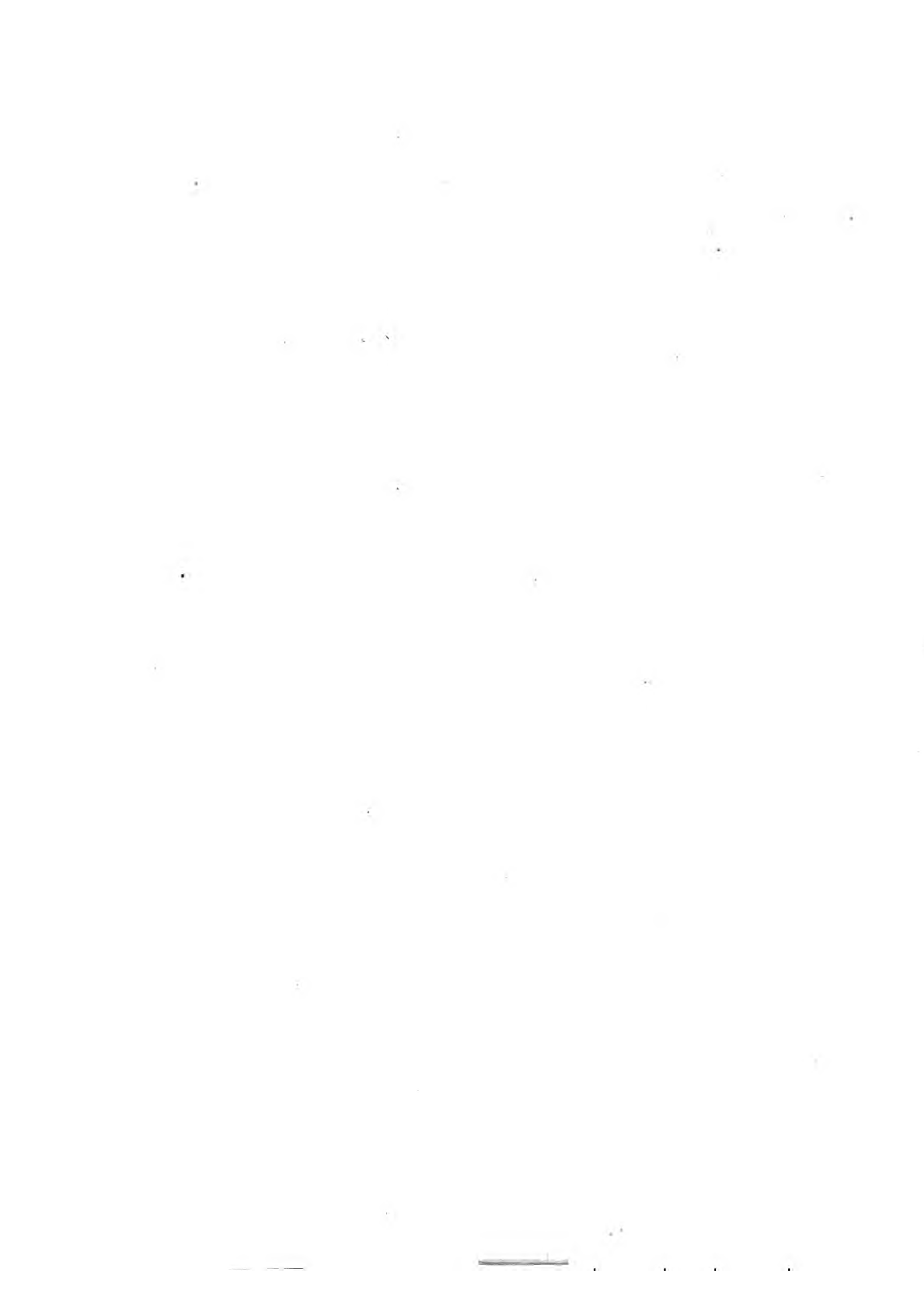
LECTOR I ENGELSK SPROG OG LITTERATUR.

KJÖBENHAVN.

TRYKT I DET SCHULTZISKE OFFICIN.

Vort Aarhundrede har seet mange og store Forandringer. Nye Ideer have gjort sig gjældende, nye Kombinationer ere opstaaede i den politiske saavel som i den videnskabelige Verden. Men iblandt de vigtigste af disse Udviklinger maa vist regnes den Tilnærmelse, den Broderskabs-Aand, som daglig tiltager imellem de 4 store Nordiske Folkestammer: i Danmark, Norge, Sverrig og England. Deres fælles Udspring og Minder ere nu almindelig erkjendte; thi at Englands Befolkning hovedsageligen bestod af skandinaviske Claner, vil ingen Sagkyndig nu mere nægte. I de allersidste Tider har denne store Sandhed faaet ny Bekræftelse ved Filologiens Undersøgelser. Englænderen begynder nu ivrigt at studere de nordiske Folkesprog for at kunne forstaae sit eget, og Danskeren lærer med Velbehag, at det rige Old-Engelske (Angel-Saxiske) i en vis Forstand maa kaldes en Vest-Dansk Mundart fra det 4de og 5te Aarhundrede, inden de Egenheder, som nu udmærke de skandinaviske Sprog (Passiv-Formen paa sk eller s, Post-Artiklen m. fl.) havde udviklet sig i nogen Grad, — samt at endnu den Dag idag, midt i det 19de Aarhundrede, en jydsk Bonde samtaler maaske med større Lethed med sin Stamme-Frænde i Nord-England end med Kjöbenhavneren. I Virkeligheden maa Sprogforskeren nu med Forbauselse erkjende, at hele Lyd-Forholdet i det engelske Sprog har bevaret langt mere af det eiendommelige Gammel-Nordiske end vor Tids danske Sprog, og at utallige gammel-nordiske Ord og Talemaader, uddøde i Danmark, ere i frisk Brug iblandt Englands Almue.

Intet Under derfor, at den gamle Landevej imellem Danmark og England, det stolte Vikinge-Stræde, Vesterhavet, befærdes paany; at Danmarks direkte Handels-Forbindelser med Stor-Brittanien have taget et uhyre Opsving; at Englands Indretninger — grundlagte af danske Forfædre — ivrigt studeres; og at Englænderen begynder at anvende sine Kapitaler og praktiske Kundskaber til Danmarks indre Fordeel. Maatte denne Vexelvirkning vedblive og tiltage, til begge Folks varige Nytte!

At den engelske Literatur deltager i denne forandrede Retning, er naturligt. Fordum næsten ubekjendt, bliver den daglig mere kjendt og erkjendt her i Landet, og dens Studium vil paa mange Maader blive berigende og oplysende for den danske Læseverden. Sproget ligger dem ogsaa saa uendelig nær; det er jo de Danskes Modersmaal, blandet med Latin m. m. Alle Grund-Ordene og Partiklerne ere ældgamle, og det Hele har antaget et hjemligt Præg, idet Simpelhed raader helt igjennem. Derfor er dets Lethed ogsaa saa stor, dets Anvendelighed saa iöinefaldende, dets Ret erkjendt til at aflöse Latinen og Fransken som Universalsprog. At denne glimrende Fremtid af Forsynet er bestemt en nordisk Folkestamme, hvis Vugge var Vest-Danmark (Nörre- og Sönder-Jylland) og Norge, og hvilken det svage nedersaxiske Element kun tjente til at sammenlodde til et Heelt, som siden optog en saa mächtig Masse af Öst-danske Kolonister — er en Tanke, som ikke kan andet end röre hver Nordbo, hver dansk Mand.

Det er fra dette Synspunkt, at jeg har önsket at behandle et engelsk Thema ved den nærværende festlige Anledning.

Jeg har valgt et Æmne, som maa interessere danske Lærde, — nemlig, et Par Old-engelske Qvæder, forfattede i England i Englands danske Konge KNUD DEN STORES Levetid, muligvis endog af ham gjennemlæste; thi han var en Ven af Lærdom og de Lærde, især i kirkelig Retning, og har

vist ikke forsmaaet Arbejder fra sin egen Erkebiskops Pen. Sproget ved den Tid var saa nær hans eget, at det slet ingen Vanskelighed kunde volde.

For de tvende Stykker, som her ere aftrykte, have vi at takke Pastor N. F. S. GRUNDTVIG, en Mand som har fulgt i RASKS Fodspor i kraftigt og kjærligt at oplyse Englands Sprog og literære Udviklinger. England staaer i en stor Gjæld til disse tvende danske Mænd. Maatte Englands Sønner altid søge at bidrage til det gamle Danmarks Hæder!

GRUNDTVIGS Afskrifter benyttedes af den afdøde L. C. MÜLLER, som trykte dem i „Collectanea Anglo-Saxonica maximam partem nunc primum edita et vocabulario illustrata. Havnæ, 1835,“ hvor de begge findes næsten feilfrit gjengivne. Men herved bemærkedes ikke, at de vare i bunden Stil. De tryktes som Prosa, endskjönt de ere paa Vers. Det er især denne Omstændighed, som har ledet mig i mit Valg. Tvende Stykker, saa interessante for alle Forskere, fortjente uden Tvivl at see Lyset i deres oprindelige Dragt. Jeg har derfor inddelt dem i deres rette Strofer, tilføiet en engelsk Oversættelse i samme allitererede Metrum, og været saa heldig at formaae Hr. Cand. C. J. BRANDT til at levere en lignende paa Dansk.

For endnu mere at berige denne Afhandling og for at lette Jevnförelsen imellem de nordiske Dialekter i ældre Tider, har jeg benyttet en af Islænderen og Skjalden GISLI BRYNJULFSON tilbuddt Oversættelse paa Oldnorsk. Dette Sprog havde sine bestemte Ejendommeligheder — endnu klangfuldt levende paa Nordens Hellig-Ö, Island, hvis Folkemaal i 1000 Vintre kun ubetydeligt har forandret sig; — men i sine væsenlige Hovedtræk stemmer det overens med den navnkundige „Danske Tunge“ som (saa stor var den Gang Indflydelsen af Danmarks Beliggenhed nærmest Syden og dets politiske Vægt som en stor skandinavisk Erobrings-Stat i Vest og Syd, en Rolle, som senere optoges af den norsk-normanniske Ridder-Flok), i mangan Nordboes og næsten det hele Udlands Mund var endog ligegjældende med „den nordiske Tunge“, og som endnu i 11te Aarhundrede herskede her i Landet med usvækket Kraft. Vi kunne ikke for ofte paamine os om, at ved Kong

Knuds Tid talte de 4 nordiske Broderfolk kun lidet forskjellige Dialekter (ligesom Kelterne deres Fiender i Cornwall, Wales, Höilandene, Irland, Frankrig m. m.), ihvorvel disse naturligvis ikke derfor kunde kaldes eet Sprog, hvilket de aldrig have været, saa langt Nordens historiske Periode gaaer tilbage. Ja, saa langt derfra, have de 4 Hovedriger indbefattet ikke eet eller fire, men mangfoldige Fylkeriger, Smaastammer og Mundarter, alle indbyrdes selvstændige, men alle tilhørende den samme nordiske Nationalitet, og lidt efter lidt sammensmeltende i større og større Helheder, efter de Love, som Krig og Enevolds- (Helstats-)Tendensen og Samfærdsel og Sprog-Udvikling have foreskrevet. Endnu den Dag idag er denne Proces langt fra afsluttet. Manget nordisk Landsmaal falder endnu sammen med et urgammelt Stamland eller Fylkekongerige. Men alt dette var baade geografiskt naturligt og filologiskt nödvendigt, og langt at foretrække for dette sproglige umulige Vidunder — en eneste Type, en död Ensformighed i de store ungdommelige, livfulde, kamplystne Sproggrupper fra det vestlige Ruslands Grændse lige ned til Eideren!

Formedelst de nys-omtalte Bidrag sættes ogsaa Danske, ikke det Engelske mægtige, Læsere i Stand til at forstaae og bedømme den engelske Folke-Poesies Karakter i de første Decennier af det Aarhundrede, hvis anden Halvdel saae Normannen Vilhelm paa Englands Trone. Vi see da med et eneste Blik, at den er lidet andet end en rytmisk Prosa, at Rim-Bogstaverne behandles med en Frihed, ubekjendt for de ældre Skjalde, at alt tilkjendegiver Sprogets hastige Fald og Opløsning gennem en indre Udviklingslov — en Forandring, som mægtigt paaskyndedes ved det normanniske Element i Folket og Staten længe inden Vilhelm Erobrers Tid — og at Sprogets næste Stadium, Early English (Semi-Saxon) har sin naturlige Rod i denne Udviklingsperiode.

Men vi lære mere endnu. Vi lære ret at vurdere de gamle episke Digte. Vi see med det samme, uden at tale om den langt ældre Beowulf, at saadanne Qvæder som Cædmon og Andreas ikke kunde opstaae i det 11te, ei heller i det 10de Aarhundrede. Og det af den naturlige Grund: — de kunde hverken skrives eller forstaaes. I det 10de og 11te Sekel var den gamle Skjaldekunst næsten forsvunden; de gamle hedenske Minder og Hentydninger og Omskrivninger fandtes ikke mere, og havde ikke været forstaaelige, selv om de fandtes. Folket var gaaet over paa et andet Udviklingstrin, og var nu afmattet og handelsvant og klosterlært og kristeligt.

Disse Digte vise ogsaa det engelske Folk, da som altid, som i høieste Grad poetisk. Det er mærkeligt at iagttagelse, hvilken uhyre Masse af den Tids Dannelse der forefandtes paa Vers. Og dette strækker sig selv til Kirken. En utrolig Mængde af versificerede Prædikener, Legender, Opbyggelsesskrifter m. m. findes fra 10de og 11te Aarhundrede, skjönt uheldigvis for detmeste endnu utrykte. Men disse maae have haft Læsere eller Tilhørere eller begge.

Den Tid kommer, da hele Nordens Folkeskatte — Sveriges Æventyr og Viser og Legender og Homilier, Norges og Islands Sagaer og Qvæder og rige og dyrebare Klosterlæsning og Rim, Danmarks sparsommere Digtninger og Afhandlinger og Kirke-Literatur, og Englands verdslige og aandelige Levninger og Romaner og utallige Digtninger, i Forening med alle disse Landes uskatterlige Lovbøger — ville blive udgivne fuldstændigt og kritiskt og for en ringe Penge, som det anstaaer de nordiske Folkelandes Odel; thi mindst af alt burde dette være den rige Mands Monopol. Da ville disse herlige Minder kunne studeres i deres Helhed, hvad der er nödvendigt, naar de skulle ret bedømmes; thi de supplere hverandre, og tilhøre en eneste stor Folkebølge. Derefter ville vi i Stilhed kunne jevnføre dem med de talrige og glimrende lignende Skatte som daglig fremdrages hos vore Frænder de saxiske (frisiske) og tyske Folkestammer, — og hele den stolte gotisk-germaniske Kæmpe-Rings Billede for et Tidsrum af over 1000 Aar vil op-

staa klart for hele Broder-Familien, og vil lære os alle den dybe Betydning af den hellige Johannes' sidste Ord*) til sine Kjendesvende: — 'MINE SYNI, ÆLSKIN HWAR ANNAN'!

Jeg gaaer nu over til de tvende old-engelske Digtninger. Den første, Legendens om Abgarus, er hentet af Grundtvig fra det Cottonske Haandskrift Julius, E, VII, fol. 136. Den findes ogsaa i Cambridge Public Library, Cod. Membr. (Se Wanley, Index, sid. 165), og i Cott. Libr. Vitellius D, 17, fol. 132 (Se Wanley, s. 207). Da de tvende sidstnævnte Texter ikke ere blevne undersøgte, maa den i Junius Hdsk. her behandles, men gode Læsemaader findes vistnok i de andre Codices. Som den er, udgjør den DEN OLD-ENGELSKE ABGARUS-LEGENDE, og er den ældste bekjendte Optegning af denne Tradition paa et nyere Sprog. Dens Forfatter er den vidt berømte ÆLFRIC, Erkebiskop af York fra 1023 til 1052 (eller 1051), om hvem den Old-engelske Krønike siger:

„An. M. LII. Her forðferde Ælfric arceb. on Eoforwic, swiðe arwyrðe wer and wis.“**) (I dette Aar døde Ælfric Erkebiskop i York, en saare ærværdig og viis Mand).

Denne Ælfric var en stor Forfatter for sin Tid. Han har efterladt flere vigtige Kildeskrifter for den engelsk-katolske Kirkes Historie i det 11te Aarhundrede, — deriblandt tvende Bind Homilier***) — og en stor Mængde poetiske Kompositioner og Parafraaser, af hvilke denne om Abgarus

*) Se hans Legende, i „Ett Fornsvenskt Legendarium“, side 158.

**) Se den sidste og bedste Udgave i det kostelige og indholdsrige Arbeide: — „Monumenta Historica Britannica. Or Materials for the History of Britain from the earliest period to the end of the reign of King Henry VII. Vol. I, folio. Edited by H. Petrie and J. Sharpe. London, 1848. Published by command of Her Majesty.“ p. 445.

***) Udgivne med engelsk Oversættelse, af Ælfric Society, ved B. Thorpe. London 1844, 6; 2 vol. 8vo.

er en god Pröve. Hans Rygte er ogsaa stort paa Grund af hans mærkelige Forsvar for katolsk Sandhed imod Transsubstantiationen og andre Kætterier og overtroiske Lærdomme, som ved den Tid bleve optagne af den romerske Kirke. Den engelsk-katolske Kirke citerer endnu hans Arbejder mod papistiske Vildfarelser og Nyheder.

Som oplysende for Legenden og af høj Interesse for den sammenlignende Sproggransker, har jeg samlet de andre gotisk-teutoniske Levninger af denne Beretning som ere mig bekjendte og ved Haanden. Nogen OLD-DANSK Text har jeg ikke endnu fundet, ligesaa lidt som en fuldstændig OLD-NORSK; men saadanne ere forhaabentlig til i Haandskrift, og komme vel for Lyset, saa snart man begynder at vise en ligesaa stærk Kjærlighed for Old-Kristelige Minder i Norden, som vi længe og med en retvis Iver have gjort for Old-Hedenske. Den OLD-SVENSKE Tradition er höist indtagende fra Sprogets Side, og for den rörende Enfold, som gaaer igjennem det hele. De OLD-SAXISKE og OLD-TYSKE Bearbejdelser ere i mange Henseender ret velkomne. Vi lære af dem alle, at saadanne gamle Legender, som den Tids populære Andagts-Skrifter og poetiserende Romaner, skabtes og behandles med den störste Frihed. Nogle iblandt dem allerede gamle i andet og tredie Aarhundrede, — ofte indeholdende flere eller færre virkelige historiske Begivenheder, eller en dyb religiös eller moralsk Sandhed, eller en Anskuelse, klædt i Parabelens eller Apologiens Form, eller langt ældre hedske Traditioner, iförte en kristelig Dragt og overflyttede paa mächtig-blevne Helgener,*) eller lokale Sagn om Trolde og Nisser, som nu ere blevne til virkelige Dæmoner, eller ofte gamle Folkesagn og Æventyr og Fabler og stundum skjemtssomme Fortællinger, — eller oprindelig opsatte af Individier eller kætterske Sekter for at udbrede visse Læresætninger, saa, hvordan det

---

*) Flere prägtige Edda-Myther findes i Legender, skrevne 400, 500, ja 600 Aar förend Eddaerne optegnedes paa Island. Men hele denne rige Mark er endnu lidet undersøgt, og lover en gylden Höst for fremtidige Forskere.

var, voxte Massen uophörligen, spredte sig fra Land til Land, og udgjorde en stor Del af mange Seklers Folkelæsning. Slagg og Rust have de vistnok, men ogsaa meget af det rödeste Guld. Mangen skjön Tanke, mangel duftende poetisk Blomst, mangel Engel-Hviskning fra en Verden af den skæreste Uskyld, mangel Pröve paa ædle Handlinger og storsindet Selvopoffrelse, mangt Suk efter Tröst og Tilflugt og Frihed og Lov og Ret under Roms uforskammede og foragtelige Keiseres Bloddomme og Lænsændenes vilde og hjertelöse Despoti — findes iblandt disse Beretninger. Men til alle Tider vare de saa at sige selv-saaede, og saalunde som i et Speil vise de os mange ellers ubekjendte Sider af Kirken og Folket. Enhver som afskrev eller oversatte eller bearbejdede dem, tænkte sig fölgelig berettiget til at gjøre de Tillæg eller Forandringer, som han fandt passende; og paa denne Maade uddannedes denne eiendommelige Gren af den store Middeltids Folkeliteratur, den eneste Nögle til saa mange Seklers Tænkemaade og borgerlige Anordninger og hele Kunstsymbolik og Kunstskole.

Hvad nu angaaer denne Abgarus-Historie, saa behöver jeg ikke at tilföje nogen Beretning eller Forklaring, da den vist er bekjendt for alle. Den ældste Kilde for denne Tradition er Eusebius († omtrent 340)*), som har bevaret (paa Græsk) Abgars Brev til Vor Herre og Christi Svar: begge af Eusebius selv afskrevne efter den syriske Original i Stads-Arkivet i Edessa, en Hovedby, der tidligt udmærkede sig som aldeles kristnet, saa at Julianus Apostata paa et Tog imod Perserne ikke engang vilde træde ind gennem dens Port.***) Uden at gaae ind paa Detailler eller Vidtlöftigheder, saa er der en Mulighed tilstede for, at et sligt Brev fra en persisk eller arabisk Smaa-Konge (Emir) virkelig er fundet i Edessa, efter Traditionen, — thi hvorfor skulde ikke Frelserens Under kunne omvende en lidende

---

*) Eusebius, Hist. Eccl. lib. I, cap. XIII.

**) Theodoretus, Hist. Eccl. lib. III, cap. XXI. (p. 943, vol. 3, ed. Halae, 1771).

Nabo-Fyrste? — hvorpaa Svaret digtedes inden Eusebii Tid, og hele Legendens opkom lidt efter lidt, indtil den endelig antog sin velbekjendte Skikkelse.*) I alt Fald maae vi respektere Eusebii Troværdighed, og jeg istemmer med tvende nordiske Forfattere: at;

„Quamvis nemo fere epistolas hasce veras esse nunc concedat, nihil tamen impedire video, quin concedatur, Eusebium eas ex fonte, quem ipse significat, hausisse. Perantiquæ etiam videntur et Christianismum Edessæ perantiquum indicant.“ — H. Reuterdahl, *De fontibus historiæ ecclesiasticæ Eusebianæ*, Londini Gothorum, 1826, p. 29. — „Sint igitur fictæ v. c. mutuæ Jesu et Abgari literæ: idcirco non bonam Eusebii fidem, sed judicium ejus minus subactum accuso.“ — J. Möller, *De fide Eusebii Cæsarensis in rebus Christianorum enarrandis*, *Dissertatio inauguralis*, Hauniæ, 1813, p. 122.

Abgarus-Legenden blev siden efter omtalt af flere blandt de ældste og mest anseete Kirkefædre i Öst og Vest, og efter at have gradvis antaget sin sidste Form, optoges den, nu fuldt uddannet, af Jacobus de Voragine († 1298) i hans „*Aurea Legenda*“, under Titel „*De Sanctis Simone et Juda apostolis*.“ Denne er Kilden for de seneste Bearbejdelser, som i meget skille sig fra deres Forgængere. For övrigt afhandles hele Æmnet om den ældste kristelige Legende sagrigest af C. TISCHENDORF, i hans lærde og interessante Værk: „*De Evangeliorum Apocryphorum origine et usu*. Hagae Comitum, 1851.“ 8vo.**)

---

*) See herom: — „*Mag. Enevaldi Dalhusii Colleg. Medic. Alum. de Epistola quæ vulgò Salvatori tribuitur, responsoria ad Abgarum, Edessæ principem*, *Dissertatio*. Hafniæ, 1699“, 4to.

***) Samme Forfatter har aabnet nye Kilder for dette Studium ved at udgive:

Homilien har Grundtvig afskrevet af Faustina, A, 9, Bibl. Cotton. Skade at vi ikke eie Kopier fra de andre Haandskrifter, hvor den findes*); Texten er paa nogle Steder tydelig defekt og feilagtig. Men vi maae overlade dette til kommende Tider.

Den er, at dømme af dens Stil og dens Plads i Haandskrifterne, af samme Haand som Legenden, nemlig Erkebiskop ÆLFRIC. Den er i al Fald fra samme Tid, og har den samme Sprogfarve. Texten er Luk. XI, v. 14—32, jevnført med Matth. XII, 22—45 og Mark III. 20—30. Den er høist simpel og tiltrækkende, og dens Slutning viser os Erkebiskoppen i samme Lys som hans andre Arbeider. Han har ikke et eneste Ord eller Tanke angaaende den Hellige Jomfru, saaledes som vi finde i den romerske Kirke, hvor hun er bleven ikke alene en 4de Guddom, men større og mægtigere end hele den guddommelige Treenighed — en Venus Victrix i det papistiske Pantheon!

Nogen lignende OLD-DANSK Homilie over denne Text er mig ikke bekjendt. Hele denne vigtige Literaturgren har været fuldkommen forsømt i Danmark. Man paastaaer endogsaa, at ganske faa danske Homilie-Manuscripter findes nu i Behold. Men dette maa være en Feiltagelse. Vel har en barbarisk, ukyndig og bigot saakaldet Protestantisme faret gjennem dette Land, ligesom flere andre, som en Lavastrøm, men noget maa vel findes

---

„Acta Apostolorum Apocrypha, ex triginta antiquis codicibus Graecis vel nunc primum eruit vel secundum atque emendatius edidit C. T. Lipsiae, 1851.“ 8vo.

„Evangelia Apocrypha, adhibitis plurimis codicibus Graecis et Latinis maximam partem nunc primum consultis atque ineditorum copia insignibus edidit C. T. Lipsiae 1853. 8vo.

Her finde vi for første Gang trykte en Mængde nye og højst vigtige, til en Del aldeles ubekjendte, Legende-Texter.

*) Cod. Jun. 22. (Bodl.) Se Wanley, p. 31. — S. 7. Cod. Membr. C. C. C. Cambr. Wanley p. 123. — S. 8. Cod. Membr. C. C. C. Cambr. Wanley, p. 127. — S. 9. Cod. Membr. C. C. C. Cambr. Wanley, p. 129. — S. 17. Cod. Membr. C. C. C. Cambr. Wanley, p. 133. — Cod. Membr. Bibl. Publ. Cambr. Wanley, p. 161. — Vitellius. C. 5. Bibl. Cotton. Wanley, p. 209.

som ikke er bleven opbrændt! Det er at haabe, at flere vigtige Opdagelser ville blive gjorte paa denne Mark, naar Opmærksomheden engang vækkes derfor.

Paa OLD-SVENSK findes tvende Prædikener over samme Æmne (3die Söndag i Fasten) udgivne i Tryk *), men Texten behandles her paa en hel anden Maade, og de ere derfor ikke optagne her. Det Samme gjælder om en anden, hvoraf en Afskrift findes i Kjöbenhavn, i en Homilie-Codex paa Pergament fra Midten af det 15de Sekel.***) Men Sverige har en forbauende Rigdom paa dets Kirkes ældre Homilier; disse agter Svenska Fornskrift-Sällskapet at udgive i deres Helhed.

Paa OLD-NORSK, uagtet det eier kostelige Skatte i denne Retning, har jeg ikke kunnet opdage mere end een Prædiken over denne Text, og denne er et kort Fragment. Men det er fortrinligt med Hensyn til Sprog og Alder, og stemmer fuldkomment med den old-engelske i Behandling og Aand. Jeg har derfor trykt den bagefter, som en værdifuld old-nordisk Parallel.

Hvad mine fordringsløse Oversættelser angaaer, saa ere de helt jevne, ligesom deres Originaler, i samme Metrum og Versetal, og ville maaske yde dem en Lettelse, som ikke ere hjemme i deres ældre Grundsprog. Naturligvis er Stilen holdt i en Middelvei imellem altfor gammel og altfor ung, men med en bestemt ekklesiastisk Karakter. Bibeltexterne ere saavidt muligt i samme Sprog som den engelske Bibeloversættelse.

---

*) „Svensk Järteckens Postilla. Lund, 1850.“ 8vo. sider 127 og 135. Denne Samling er udgiven af Professor Ernst Rietz.

**) Arne Magnæanske Samling, Univ. Bibl. No. 787 in quarto; blad 24, verso.

Da en stor Del af Udtrykket og Farven i engelske Vers beroer paa Accentuationen, som alle Fremmede umulig kunne være fortrolige med, har leg tilføiet de rytmiske Accenter. Herved er at mærke, at alle Vers (Halv-jinier) have tvende Tonestavelser. I den strenge og gamle Versart falde Rimbogstaverne paa de betonedede Stavelser, men dette har mange Undtagelser i senere Tider.

I.

ABGARUS - LEGENDEN.

_____

I.

ABGARUS-LEGENDEN PAA OLD-ENGELSK,

med engelsk Oversættelse.

De Abgaro rege.

Of King Abgarus.

Nu we spræcon be cynegum,
we wyllað þysne cwyde gelencgan
and be sumum cynincge
eow cyðan git.

Abgarus wæs geciged
sum gesælig cynincg
on Syrian-lande,
and se lag beodryda
on þam timan, þe se Hælend
on þysum life wæs.
He hæfde geaxod
be þæs Hælendes wundrum,
and sende þa ardlice
his ærend-gewrit him to:

Abgarus gret eadmodlice
þone godan Hælend,
þe becom to mannum
mid judeiscum folce.

Now of kings while spéaking
we will kéepe you yet lónger,
and of one óther sóvereign
sómewhat will téll you.

Was a háppy chieftain
hight Ábgarus
in the lánd of Sýria,
who was béd-rid lýing
whát time the Sáviour
wónn'd among mén.
Gréat things héard he
of the Héaler's wónders,
and stráightway writeth
this róyal méssage:

Ábgarus humbly gréeting
to Jésus the Góod,
who becáme our flésh
mid the fólk of Jéwry.

Ic hæbbe gehyred be þe,
 hu þu gehælst þa untruman,
 blinde and healte,
 and bedrydan aræst,
 hreoflige þu ge-clænsast
 and þa un-clænan gastas
 alligst of wodum mannum,
 and aw-wecst þa deadan.
 Nu cwæð ic on minum mode
 þæt þu eart ælmihtig god
 oððe godes sunu,
 þe sylf come to mannum,
 þæt þu þus wundra wyrce,
 aud ic wolde þe biddan,
 þæt þu gemedemige þe sylfne,
 þæt þu sidige to me
 and mine untrumnyse gehæle,
 for þan þe ic eom yfele gehæfd.

Me is eac ge-sæd,
 þæt þa Judeiscan syrwiad
 and runiad him betwynan,
 hu hi þe berædan magon,
 and ic hæbbe ane burh,
 þe unc bam genihtsumað.

þa a-wrat se Hælend
 him sylf his ge-writ
 and asende þam cynincge,
 þus cweðende him to:

'Strange news héar I —
 20 how the sick thou héalest,
 the blínd and the hált eke,
 and béd-rid upráisest,
 and lépers cléansest,
 24 and lóathsome spirits
 drivest from mád people
 and the déad awákest.
 In my mind I mágnify thee
 28 as the gréat Al-Mighty,
 or as Gód's Own Són
 who Him-Sélf should cóme to us
 and wórk these wónders.
 32 Wistfully I ásk now —
 vouchsáfe, Lord, to héar me! —
 visit me quickly
 and héal my sickness,
 36 for sórely I súffer.
 'Péople eke téll me
 of the plóts of the Jéws,
 and hów they take cóunsel
 40 cúnningly to betráy Thee.
 But I've princely búrgh-halls;
 come, there's róom for us bóth!'
 Winsome wórd's then
 44 with ówn hand writeth
 the Sáviour to that King,
 in séntence as fóllows:

Beatus es qui credidisti in me, cum ipse me non videris; scriptum est enim de me, quia hi qui me vident non credent in me, et qui non vident me, ipsi credent et vivent. De re autem quod scripsisti mihi ut veniam ad te, oportet me omnia propter quæ missus sum hic explere, et postea quam compleuero recipi me ad eum, a quo missus sum. Cum ergo fuero assump-

tus, mittam tibi aliquem ex discipulis meis, ut curat ægritudinem tuam, et vitam tibi atque his, qui tecum sunt, præstet.

þæt is on engliscum gereorde:

Eadig eart þu, Abgar,
þu þe gelyfost on me,
þonne þu me ne gesast.

Hit is a-writen be me
on witegu-bocum,
þæt þa þe me geseoð,
hi ne gelyfað on me,
and þa þe me ne geseoð,
hi gelyfað and libbað.

Be þam þe þu awrite to me,
þæt ic come to þe,
ic sceal ærest a-fyllan þa þincg,
þe ic fore asend eom,
and ic sceal beon eft genumen
to þam ylcan, þe me asende.
And ic a-sende to þe,
syððan ic genumen beo,
ænne minra leorning-cnihta,
þe ge-lacniað þine untrumnyse,
and þe lif ge gearcað,
and þam þa ge ge-lyfð mid ðe.

Þis gewrit com þa
to þam cyninge sona,
and se Hælend foresceawode,
syððan he to hefonum astah,
þæt he sende þam cyninge,
swa swa he ær gewrat,
ænne of þam hund seofentigum,
þe he geceas to bodigenne,

That is, in English:

48 'Happy art thou, Ábgarus,
that sawest me néver
yet sóothfast believest.

'In the bóoks of the Próphets
52 'tis bóded abóut me
that fólk behóld will
but will not believe,
while tribes far distant
56 shall trów and shall live!

'As to whát thou áskest,
that I énter thy cóuntry —
I first must fulfil
60 what was given me to finish,
and sithance must be táken
to Him who has sént me;
but whén I am risen,
64 a righteous érrander —
óne of my discíples —
shall héal thy diséases,
and shall lávish life on thee
68 and on áll who be-lieve!'

Sóon to that cápital
cáme this létel.
and the Héaler forgát not,
72 when in Héaven high-thróning,
to sénd to that rúler,
éven as He wróte him,
óne of the Séventy,
76 a sácred méssenger

se wæs Tatheus gehaten,
 þæt he gehælde þone cynincg.
 He com þa þurh godes sande
 to þære fore-sædan byrig
 and ge-hælde þone untrumne
 on þæs Hælendes mihte,
 swa þæt þa ceaster-ge-waran
 swyðe þæs wundrodon.

þa gemunde se cyning,
 hwæt Crist him ær behte,
 and het him to gefeccan
 þone foresædan Tatheum,
 se wæs eac gehaten
 oðrum naman Judas,
 and mid þam þe he in eode,
 þa aras se cyning
 and feoll to his fotum
 æt-foran his þegnum,
 for þan þe he ge-seah
 sume scinende beorhtnysse
 on þæs Judan andwlite
 þurh godes onwrigennysse;
 and cwæð þæt he wære soðlice
 Cristes *discipulus*,
 him to hæle a-send,
 swa swa he sylf behet.

þa andwyrde se Tatheus
 þam arwurðan cyninge þus:
 Forði þu rihtlice gelyfdest
 on þone, þe me asende,
 forðam ic eom a-send to þe
 þæt þu ge-sund beo,
 and gif þu on his geleafan þurhwunast,
 he wile þe getiðian

called Tatheus,
 that the king he héal mote.
 Thus by Gód's own sénding
 80 he gát him to that city,
 and cúr'd all sick folks
 by the Sáviour's might,
 that the wátching tównsmen
 84 wónder'd excéedingly.

Remémber'd the king then
 what Christ had prómist,
 and báde straight fétch
 88 the fóresaid Tatheus,
 who éke was súrnam'd
 ótherwise Judas.

At his first in-cóming
 92 the king rose quickly,
 and féll at his féet
 his thánes be-fóre, —
 for that, sée! there stréamed
 96 a shining brightness,
 by Gód made mánifest,
 from that mérciful cóuntenance, —
 and quóth, that he súrely
 100 was Christ's disciple,
 sént to restóre him
 as the Sáviour had sáid.

Swift answer'd Tatheus
 104 that wórshipful sóvereign:
 'For that be-lieving thou lóvedst
 the Lórd who sént me,
 I am cóme, His méssenger
 108 of mércy and héalth.
 Stánd thou stéadfast,
 só shall He gránt thee

þinre heortan gewilnunge
to eacan þinre hæle.

Abgarus him andwyrde
anrædlice and cwæð:

Lo, þam swyðe ic ge-lyfe
on þone lyfigendan Hælend,
þæt ic wolde of-slean,
gif hit swa mihte beon,
þa þe hine gefæstnodon
on rode-hencgene.

þa cwæð Tatheus him to:
Crist, ure Hælend,
wolde his fæder willan ge-fyllan
and eft faran to him.

Abgarus cwæð him eft to:
Ic wat eall be þam,
and ic on hyne gelyfe
and on his halgan fæder.

Tatheus cwæð þa gyt
to þam wanhalan cyninge:

Forði ic sette mine hand
on þæs Hælendes naman
ofer þe untrumne!

And he swa dyde,
and se cyning wearð ge-hæled sona,
swa he hine hrepode,
fram eallum his untrumnyssum,
þe he ær on þrowode.

Abgarus þa wundrode
þæt he wearð gehæled
butan læce-wyrtum
þurh þæs Hælendes word,
swa swa he him ær behte
þurh his ærend-gewrit.

not thy héaling ónly
112 but thy héart's best wish!
    Ábgarus éagerly
crieth únto him:
    'So firm my fáith is
116 in the frésh-living Héaler,
that sóon I sláy would,
if my swórd could réach them,
the fólk who Him fásten'd
120 to the fátal trée!'
    Quóth then Tátheus:
    'Christ our Redéemer
would the will of His Fátther
124 fulfil, and fáre to Him.'
    Ánswer'd yet Ábgarus:
    'Áll this wót I;
on Him I believe
128 and on His Hóly Fátther.'
    Spáke now Tátheus
to the sickly sóvereign:
    'My hánd therefore láy I,
132 in the náme of the Héaler,
on thy wásted bódy!'
    Whén, as he did so,
the king was straight whóle,
136 thus cúr'd and cléansed
of áll the sicknesses
he érewhile súffer'd.
    But múch was he astónied
140 at this márvelous héaling
without léech or léech-wort,
thro the Lórd's bare wórd,
even as life He prómist
144 in His lóving létter.

Tatheus eac siððan
 sumne mann gehælde
 fram þam micclan fot-adle:
 and fela oðre menn
 on þære byrig gehælde
 and bodode him geleafan.

þa cwæð Abgarus him to:

On Cristes mihte

þu wyrcest þas micclan wundra,
 and we ealle þæs wundriað;
 sege me, ic þe bidde,
 soð be þam Hælende,
 hu he to mannum come
 and of middan-earde ferde.

Tatheus andwyrde

Abgare and cwæð:

Ic eom asend to bodigenne,
 hat þine burhware cuman
 ealle to somne
 on ærne mergen,
 þæt ic him eallum cyðe
 Cristes to-cyme,
 and be his wundrum,
 þe he worhte on life.

þa het se cyning cuman
 his ceaster-gewaran,
 and Tatheus him bodade
 bealdlice be Criste,
 and him eallum sæde
 þone soðan geleafan
 and mancynnes alysednysse
 þurh þone mildan Hælend,
 þæt he wolde hine sylfne
 syllan to deaðe,

148 Afterward Tatheus
 héal'd a man trémbling
 with the búrning fóot-grief,
 and féle other péople
 restór'd in that bórough,
 bóding the fáith to them.

Quóth so Ábgarus:

152 'In Christ His might
 these wéird things wórkst thou,
 wáking amázement.

156 Sáy then, I práy thee,
 the sóoth of the Sáviour,
 how to mén He cáme
 and from mid-earth upfáred.

Tatheus ánswer'd

160 Ábgarus quickly:

'I sént am to bóde Him!
 Bid then thy búrgesses
 togéther hásten
 164 éarly tomórrow,
 that I cléarly may unfóld to them
 the cóming of Christ,
 and áll the wónders
 168 He wróught in this life.'

The king then called
 cóurtier and tównsman,
 and Tatheus féarlessly
 172 tóld them of Christ,
 préaching to them áll
 of párdon and fáith,
 and of mán's deliverance
 176 thro the Mild Redéemer,
 in that He would gíve Himself
 to a grievous déath,

and to helle gecuman,
to ge-helpenne Adames
and eac his ge-corenra
of Adames cynne,
and hu he syððan a-stah
to his soðfæstan fæder,
and cymð eft to demenne
ælcum be his dædum.

Æfter þyssere bodunge
bead se cyning þam bydele
goldes and seolfres
godne dæl to lace,
ac he nolde niman
nan þinge to medes
his wunderlicre mihte,
oððe his mærlican bodunge,
and sæde þam cyninge :

We for-sawon ure æhtu
and forleton ure agen, —
hwi sceole we oþres mannes niman ?

Þis wæs þus ge-worden,
and þær wunode á syððan
se soða ge-leafa
on þære landleode,
þam Hælende to lofe,
þe leofað á on ecnysse.

Amen.

and Héll would hárraw —
180 for the hélp of Ádam
and áll the eléct
of Ádam's children —
and how sithance He ascéded
184 to His sóothfast Fáther,
and to Dóom eft cometh
judging áll by their déeds!

The high king thereáfter
188 offer'd Héaven's Hérald
góld and eke silver
in héaps, as a gift.

But nó such tréasures
192 he táke or touçh would,
as méed for his might-cures
and márvellous téachings,
but saith to the sóvereign :

196 'For our súbstance we cár'd not;
our ówn we abándon'd, —
should we cóvet, then, anóther's?'

Thus was áll accómplisht,
200 and áye thereáfter
the trúe faith bided
in áll that tównship,
to the láud of the Héaler
204 who liveth for éver!

Amen.

DET OLD-ENGELSKE ABGARUS-KVÆDE,

oversat paa Dansk ved

C. J. Brandt.

OM KONG ABGAR.

Nu, mens om Konger vi tale,
ville vi Kvædet forlænge
og om en Drot eder melde
4 mærkeligt Frasagn.

Abgar hed en Konge,
salig maa han kaldes,
i Syrie-Land;
8 paa Sotteseng laa han
den Tid vor Frelser
blandt Mennesker færdedes;
spurgt han havde

12 vor Herres Jærtegn,
og brat han sendte
sit Brev til ham:
„Abgar beder mindelig
16 Frelseren den milde,
som kom til Jorderig,
födt i Jödeland.

Om dig har jeg hört,
20 at du helbreder Syge,

Blinde og Halte,
Værkbrudne du byder staa op,
Spedalske du rensar,
24 og driver de urene
Aander af Daarer,
ja vækker til Live de Döde.
Nu siger jeg saa
28 som faldt mig paa Sinde:
du est Gud den Almægtige selv,
eller ogsaa Guds Sön,
nedsteget til Mennesker,
32 med saadanne Tegn,
og bede dig vilde jeg,
at du værdiges, Herre!
at gaa til mig Arme
36 og gjöre mig helbred
for Sygdom og Sot
som plager mig saare.
Derhos er mig sagt,
40 at Jöderne svigefuldt

spinde paa Rænker,
 dig at forraade;
 men jeg har en Borg,
 44 der er Rum for os begge.“
     Da skrev selv tilbage
 vor Frelser et Brev,
 det sendte han Kongen,
 48 og sagde saa til ham:
     „Sandelig, Abgar,
 salig est du,
 der, trods du ej saae,
 52 dog troede paa mig;
 der er skrevet om mig
 i Profeternes Skrifter,
 at de som mig saae,
 56 skulle dog ikke tro,
 og de som aldrig mig saae,
 skal tro desuagtet og leve.
 Om det du af mig begjerer,
 60 at gange jeg maa til dig,
 da bør det mig først
 mit Ærinde hid at fuldføre,
 og heden atter optages
 64 til Ham, som mig sendte;
 men dig skal jeg skikke,
 naar did jeg er faren,
 af mine Discipler En,
 68 for at læge din Sygdom,
 og skjenke Livet til dig,
 og Alle som dele din Tro.“

Det Brevskab saa fage
 72 blev Konningen bragt,
 og faren til Himmels
 opfyldte vor Frelser
 det Løfte han skrev,
 76 og skikked Kong Abgar
 En af de Halvfjerds,
 han kaared at fare
 did, Kongen at hele
 80 (Taddæus han hed).
 Han kom som Guds Bud
 til Edessæ By,
 og gjorde dem karske
 84 ved Frelserens Kraft,
 saa Unge og Gamle
 sig undrede saare.
 Da mindedes Kongen
 88 hvad Christ för ham loved,
 og bød dem til Borgen
 at bringe Taddæus
 (som ogsaa blev nævnet
 92 med Navnet Judas).
 Men ret som han indtraadte,
 rejste sig Kongen,
 og faldt ham til Fode
 96 for Tjenernes Flok;
 thi undrende skued
 han skinnende Klarhed
 ved Aabenbaring fra Gud
 100 om Judas' Aasyn.

Han raabte: „i Sandhed,
 du er Christi Discipel,
 hid sendt, mig at læge,
 104 som selv han har lovt.“

Gjensvared Taddæus
 den ærværdige Drot:
 „Fordi du har troet
 108 paa Den, som mig sendte,
 nu kommer jeg til dig,
 at karsk du maa vorde;
 hvis trofast du stander,
 112 Han times dig lader
 ej Helsen alene,
 men alt hvad dit Hjerte
 i Troen attraar.“

116 Kong Abgar ej bied,
 med Hast han udbrød:
 „min Tro er saa fast
 paa den levende Frelser,
 120 at om jeg det mægted,
 mit Sværd skulde meje
 de Træske, ham nagled
 til Korsets Træ.“

124 Ham svared Taddæus:
 „Vor Frelser og Drot
 Han fuldbyrded villig
 sin Faders Villie,
 128 og til Ham med Ære
 han atter opfoer.“

Men Abgar gjenmæled:

„o alt det jeg veed,
 132 paa Ham og Hans Fader
 jeg fæsted min Tro!“

Da sagde Taddæus
 til den syge Konge:
 136 „I Jesu Navn lægger
 jeg Haand paa dine Lemmer!“
 og brat som han saa gjorde,
 helbredet blev Kongen,
 140 bortpustet var Plagen,
 som pinte ham nys.

Da undred sig Kongen,
 at karsk han var vorden,
 144 der brugtes ej Urter,
 kun Frelserens Ord,
 som selv Han ham loved,
 han sendte ham Brev.
 148 Fremdeles helbredte
 Taddæus en Kröbling,
 værkbruden og lam,
 og mange paa Borgen
 152 han lægte og trösted,
 og prædked dem Troen.

Da mælte Kong Abgar:
 „ved Christi Almagt
 156 de Jærtegn du virked,
 saa alle vi undres,
 nu siig mig, jeg beder dig
 Sandhed om Frelseren,
 160 som kom til Mennesker,

og opfoer fra Midgaard.“
 Taddæus gjensvared
 Kong Abgar og sagde:
 164 „Hans Bud er jeg kommen,
 saa byd du dit Folk
 at möde her alle
 imorgen aarle,
 168 at kynde jeg maa dem
 vor Frelzers Komme,
 og alle de Jærtegn
 han virked paa Jord.“
 172 Flux Kongen befol da
 alt Folket at komme,
 og Taddæus forkyndte
 dem frejdig om Christ,
 176 og sagde dem alle
 om Troen den sande,
 og Menneskens Frelse
 ved Herren den milde,
 180 som selv gik i Döden
 til Synderes Fred,
 og nedsteg til Helved,
 for Adam at hente,
 184 og alle Udkaarne
 af Adams Kön,

og siden opfoer
 til sin trofaste Fader,
 188 og kommer at dömmе
 Hver efter hans Daad.“
 Saa taled Guds Sending,
 og Kongen med Tak
 192 böd Guld ham og Sölv
 til Gave i Mængde,
 men sligt ej i Lön
 han give sig lod,
 196 for mächtige Under
 og mærkeligt Budskab;
 til Kongen han kvad:
 „vi forsaged vort eget,
 200 og forlod hvad vi aatte,
 hvi skulde vi tage
 hvad andre hör til?“
 Saa hændte sig fordum;
 204 og her vandt sig Fæste
 den Tro der ej sviger
 i Landskabet trindt,
 vor Frelser til Lov,
 208 som lever i Evighed!

Amen!

DET OLDENGELSKE ABGARUS-QVÆDE, OVERSAT PAA OLD-
NORSK VED GÍSLI BRYNJÚLFSSON.

Den her følgende Oversættelse af det oldengelske Legendedigt om Kong Abgarus, har jeg holdt saa nær Originalens Ord som det var mig muligt. Men da det desuagtet ikke altid er lykkedes mig saa godt, som man maaskee kunde have ventet om to saa beslægtede Sprog som Oldengelsk og Oldnorsk, hvis poetiske Sprog desuden frembyder en saadan Mængde Exempler paa den inderligste Overeensstemmelse i Tankegang og Udtryksmaade, saa ønsker jeg her at gjøre nogle Bemærkninger om de særegne Vanskeligheder, der i det Hele taget stille sig i Vejen for en god ordret Oversættelse fra Oldengelsk paa Islandsk, og hvorpaa man først egentlig bliver opmærksom naar man prøver paa at oversætte et Stykke. Hvad nærværende Digt angaaer, saa have de tildeels deres Grund i dettes sene Affattelsestid og altsaa ikke egentlig ægte oldengelske Stil, men de ere dog for en Deel ogsaa af en mere almindelig Natur, og kunne saaledes tjene til at vise os den karakteristiske Forskjel, der stedse maa have fundet Sted mellem oldnorsk og oldengelsk Poesi, selv i begges højeste Blomstringstid.

Det ældste oldgermaniske Metrum er, som bekjendt, det saakaldte „Fornyrðalag“, og der findes endog ingen Spor til at en anden Versform nogensinde har været i Brug hos Sydgermaner eller Angler, medens Nordboerne, i det Mindste Nordmændene dog have haft mange flere, og det i en meget gammel Tid, længe, længe før Islands Opdagelse. Dette Metrum, der endnu stedse er meget almindeligt i Island, har naturligviis Rimbogstaverne, uden hvilke Oldtidens Germaner i det Hele taget ikke kunde tænke dem noget Digt, fælles med alle andre oldnorske Versformer, og dette bliver sædvanlig

anseet som det eneste Kjændemærke, der adskiller det fra Prosa. Men heri ligger dog en Misforstaaelse, eller snarere, det er ikke udtømmende nok, thi manges en Mand kan sætte Riimbogstaverne ret og maaskee digte smukke Digte, uden dog at være i Stand til at skrive ægte Fornyrðalag. Der haves paa Islandsk et næsten uoversætteligt Ord, „stæling“, der egentlig betegner den elastiske Stivhed Jern erholder ved i rigtig Proportion at blandes med Staal, men tillige i en afledet Betydning anvendes paa flere Maader, og saaledes ogsaa om Digte, der have det ejendommelige Rhythmfald og hele Construction, der maa ansees for aldeles uundværlig i ethvert ægte Oldtidsigt, enten det saa er digtet som Drotkvad eller under Fornyrðalag. Det er denne „stæling“, der ene og alene frembringes ved den særegne, ikke prosaiske, Ordstilling, uden Hensyn til Riimbogstaverne, som fornemmelig adskiller det ægte Fornyrðalag fra daglig Tale, og giver det et saadant, i andre Sprog for det meste uigjengiveligt, poetisk Sving, at man næsten maa give Oldtidens oprindelige Forestilling Ret, som sagde, at Poesi var Gudetale. Men uden den er dette Metrum ogsaa aldeles værdiløst, hvor god end Formen ellers er, omtrent som en gammel Klinge, der har tabt sin Elasticitet i Ilden, og derfor er heller ikke engang det mere udviklede Dróttkvædalag saa vanskeligt at behandle godt, som hiint Metrum, da der skal saa saare lidet til at det falder ned fra den ægte høje Stil til den sletteste og kjedeligste Prosa, saaledes som man ofte seer paa yngre Digte. De gamle Digtere derimod have været fuldkomne Mestere i denne Art af Poesi, og dem kunde det aldrig falde ind at byde Folk et Digt, der kun ved Riimbogstaver adskilte sig fra daglig Tale og aldrig heller vilde have været erindret i længere Tid, men de sammenslyngede og sammenvævede saaledes Tanke og Udtryk, og kom derved til at sige saa meget med faa Ord, at et saadant Digt, efter engang at være hørt, ikke let forglemmes igjen, men saa at sige klamrer sig fast til Hukommelsen. Der gaaer igjennem den Slags Digte en saa mandig Styrke og en saa urokkelig Fasthed, at man neppe kan andet end give Eyvind Skáldaspillir bogstavelig Ret, naar han slutter sit Háleygjatal om

Hákon Jarl med den Bemærkning, at han nu har „befæstet Jarlens Berømmelse som en Klippevæg.“*) Og dette var ikke mindre Tilfældet hos Anglerne end Normændene. Den „stæling,“ vi her tale om, findes ligesafuldt i Beo-

*) Det siges ofte, at den tilsyneladende indviklede Ordstilling i mange Digte, saavel under Fornyrðalag som i Drottkvad, kun er en senere Tids Fordreining og kunstlede Affectation, men dette er en fuldkommen Misforstaaelse. For det første er Ordstillingen ikke halv saa forvirret, som den ofte har været gjort af Fortolkerne, og man maa være overbeviist om, at hvis man paa enkelte Steder støder paa en virkelig unaturlig Construction, da er der en eller anden Misforstaaelse med i Spillet; og for det andet ere Særegenhederne for det meste begrundede i Sprogets egen Natur og et fuldkomment ligesaa umiddelbart Udtryk for de gamle Digteres Følelse, som den simple Construction er det for Nutidens. Det gamle Sprog med sin fuldkomne Formdannelse tillod, uden at foraarsage nogen Utydelighed, Omsætninger, der i de moderne afstumpede Sprog ikke kunne gaae an, og de gamle Digtere holdt som en Følge heraf af at slynge den ene Sætning saaledes i den anden, at det Hele saa at sige blev til en compact Masse, der i den Form frembragte den tilsigtede Virkning, men naturligviis opløst i sine forskjellige Dele maatte tabe meget af sin Styrke. Saaledes forholder det sig f. Ex. med de mange Mellemsætninger i de gamle Digte, og man maa ingenlunde troe at det kun er Kunst, der langt snarere har sin Grund i at flere beslægtede Følelser paa een Gang paatrænge sig Digteren, der da er saa heldig at digte i et Sprog der tillader at udtrykke begge saa at sige samtidigt, og det uden nogen egentlig Tvang. Det er ganske vist, at kun den stærke Følelse vil skabe en Form, hvor ethvert Ord er stillet saaledes, at det absolut maa udtales paa den meest indtrængende Maade, og dette kan maaskee tydeligere oplyses ved et Exempel fra Latin, hvor ogsaa Ordstillingen er meget vigtig, og dennes Værd rimeligviis bedre forstaaes. Hvo føler f. Ex. ikke at i Horats's Ode til Pompeius Udraabet: „Pompei, meorum prime sodalium!“ virkelig er fremgaaet af inderlig Følelse? og dog vilde denne Inderlighed for en stor Deel gaae tabt, hvis Ordstillingen her var en anden. Men saaledes forholder det sig ogsaa med den oldnorske Poesi, og ingen har Ret til at kalde det affecteret Kunst, der, hvis han bedre forstod det, vilde lyde for ham som Toner, der virkelig vare fremgaaede af Sjælens Dyb, hvilket de ogsaa ere. Jeg maa tilstaae, at jeg ingen moderne Digte har læst, der i Inderlighed og sand mandig Følelse kunne sættes over Glum Geirasöns, Hallfreds, Thord Kolbeinssöns eller Sighvats Sörgekvad over deres faldne Konger og Herrer, i hvilke de kraftigste Kamptoner ligesom ere mildnede ved en dyb Sörngmodighed, der kun fremhæver dem endnu bedre. Her kan der ikke være Tale om noget kunstlet, undtagen for saa vidt Fortolkere og Afskrivere maaskee hist og

wulf som i Eddadigtene, og ligesaafuldt i de ældste af disse som i Sturla Thordssöns Hákonarmál, og derfor er det ogsaa en stor Misforstaaelse naar man troer, at jo simplere og mere dagligdags i Constructionen et Digt er, jo ældre er det, eller, som Nogle have gjort, forsøger at opløse Sagaerne i et Slags høist prosaisk Riimbogstavsprog, der aldrig hos noget oprindeligt Folk, i det Mindste ikke germanisk, kunde forvexles med Poesi eller endog blot tænkes at existere. Den rene Oldtid gjør altid den største Forskjel paa Digtersprog og daglig Tale, og det er først en senere Tids Forvirring og Forstyrrelse, der ogsaa her har nivelleret Alting og frembragt en Tilstand, hvoraf der vistnok senere er fremgaaet meget Herligt, men som dog stedse savner det Oprindelighedens Præg, der udmærker alle de Monumenter, vi have fra den ældre, for Forstyrrelsestiden forudgaaende, Periode, hvilke derfor ogsaa, desto værre, netop paa Grund af deres Oprindelighed, altfor ofte miskjendes af Nutidens Mennesker. Men det her udgivne oldengelske Legendedigt stammer nu netop fra den begyndende Overgangsperiode i England, da altsaa Sandsen for den egentlige ægte Oldtidsmaneer var begyndt at sløves, og jeg maatte derfor, naar det skulde oversættes i et Folks Sprog, der endnu stedse har bevaret denne Sands, enten behandle Originalen med en større Frihed, eller bestemme mig til at oversætte i det før omtalte Riimbogstavsprog, der stedse har været og vistnok endnu længe vil blive anset for ubrugbart til Digte i Island. At jeg af disse Alternativer valgte det sidste og, forsaavidt det var mig muligt, søgte at give Oversættelsen det Præg, der udfordredes for at den kunde siges at være i rigtigt Fornyrðalag, vil man nu neppe finde underligt, og heri ligger ogsaa den første Grund til at en ordret Oversættelse maatte blive høist

---

her have indsmuglet en eller anden Unaturlighed, men det kan ikke lægges de gamle Digtene til Last. At deres Digte virkelig tiltalte, sees bedst deraf, at de uopskrevne erindredes i flere Aarhundreder, thi det var Oldtidens Kritik, at lære de gode Digte udenad, men forglemme de slette; og naar man bedømmer deres poetiske Værd, maa man heller ikke glemme, at de tillige vare sin Tids ældste Historiekrivning, der netop maatte være affattede i den faste og kjærnefulde Form, de have, for at kunne erindres,

vanskelig eller maaskee endog umulig. Den er, som sagt, særegen for dette Digt og andre samtidige Poesier, men vilde f. Ex. ikke saaledes mærkes ved en Oversættelse af det herlige oldengelske Kvad om St. Andreas, eller andre saadanne ægte episke Oldtidsdigte.

Den anden og mere almindelige Vanskelighed, der besværliggjør en god ordret Oversættelse fra Oldengelsk paa Islandsk, er den Omstændighed, at de gamle Angler ikke saaledes som Nordmændene have deelt deres Digte i Stropher af en bestemt Længde. Herved ere deres Digte komne til i Formen at ligne noget den Slags Digte, som i Island kaldes „þulur“, der vistnok oprindelig er det episke Metrums ældste Form, men ikke desto mindre, paa Grænd af den længe vedholdende Reciteren uden faste Hvilepunkter, ofte kan føre til at Digtet bliver mat. Dog torde jeg ikke afvige saa meget fra Originalen, at inndele Oversættelsen i ligelige Stropher, uden Hensyn til dennes Inddeling, hvilket heller ikke for Indholdets Skyld godt havde ladet sig gjøre, og jeg har derfor ladet det beroe ved hiin Inddeling, og kun forsøgt at give hvert enkelt Stykke saa meget af en ægte Strophes Charakter, som det var mig muligt. Ogsaa forekommer noget Lignende i meget gamle oldnorske Digte, idet ikke alle Stropher stedse ere lige lange, og dette er saavel Tilfældet i flere Eddadigte som i Thjodolfs og Eyvinds Kongerækker. Men Regelmæssigheden er dog altid større end i oldengelske Digte, og fornemmelig er det lykkedes de to sidstnævnte Digtere at give hver enkelt Strophe en vidunderlig Afsluttedhed og fast Holdning, skjönt det, de have at fortælle i hver, er saa saare lidet. Det er som om der gik en usynlig Staaltraad igjennem disse Digte og sammenknyttede det Hele til en uoplöselig Kjede — men saadant noget er ikke let at efterligne. Forresten vil jeg endnu kun bemærke at den oldengelske Maade, uafbrudt at digte fort uden Strophe-Inddeling, idet den ofte giver Fremstillingen en højere episk Ro, tillige henviser til en mærkværdig Charakter-Forskjel hos Angler og Nordmænd, trods al oprindelig Stammelighed. Det er den samme Forskjel, der maa ansees for Grunden til at kun Nordmændene, og maaskee ogsaa Svenskerne have til deres Digte,

foruden Farnyrðalag, ogsaa benyttet det klangfulde Drottkvad, medens derimod Anglerne, hvortil jeg nærmest troer at de ældste Danske have sluttet sig, aldrig synes at have brugt eller endog kjendt undtagen det første. Det kan ikke nægtes at den Stiil, hvori Beowulf er holdt, nærmer sig mere til det græske Epos høje Ro, end Eddadigtene; den er altid klar, herlig og ægte episk. Men jeg troer dog heller ikke paa den anden Side at gjøre den Uret, naar jeg tillige mener, at den sjælden, maaskee aldrig hæver sig til gigantiske Høide, som man saa ofte overraskes af i de oldnorske Eddadigte, men som derfor ogsaa ofte ere mere lyriske end episke i græsk Forstand. Grunden til Forskjellen er ikke let at paavise, og den er ogsaa hos de anglik-nordiske Englændere smeltet sammen til en storartet Harmoni; Schakspeare vil længe staae som et uforglemmeligt Vidnesbyrd om denne Forening, saameget desto større som han er dens umiddelbare Udtryk, hverken affecterer Oldnordiskhed eller Oldengelskhed, — hvis denne Form er tilladt — men er dog begge Dele mere end nogen Anden.

Det var en naturlig Følge af mit Forsøg at holde Oversættelsen i rigtigt i Fornyrðalag, at jeg ogsaa undertiden har maattet anvende Udtryk og Billeder, der ikke altid findes ganske tilsvarende i Originalen, og maaskee endog ville forekomme Nogle altfor hedenske. Men jeg kan her kun sige, at det maatte være saaledes, og jeg er overbeviist om, at havde selv det engelske Digt været noget ældre end det er, vilde det samme ogsaa uvilkaarligt have gjort sig gjældende der. Kemble siger meget rigtigt i Fortalen til sin Udgave af det oldengelske Digt om St. Andreas, der af ham dog ansees for at være langt yngre end det virkelig er: „The epic forms maintained themselves despite of the booklearning, which was so overprized; and even translations became originals from the all-pervading Teutonic spirit which was unconsciously preserved in the forms and phrases of heathen poetry. In the use of these, far more than in the alliterative measure, consists the poetical element, and, without these, the alliteration cannot save a saint's legend from assuming the guise of a dull homily.“ Dette er en aldeles sand

Bemærkning, og det var i Virkeligheden en Umulighed, at et saa höiligen udviklet poetisk Sprog som Oldengelsk og Oldnorsk kunde nogensinde opgive sig selv, hvilket saa det Stof end var, der skulde behandles. Men hertil kommer ogsaa, at mange af de Udtryk, der nu af Folk ansees for hedenske, slet ikke behövede at have nogen saadan særegen Klang for selve Oldtidens Mænd, der fuldkomment forstode deres oprindelige Betydning, thi de vare sædvanligt kun meget tydelige Appellativer, der ligesaavel kunde anvendes i Christen som hedensk Tale. Naar jeg saaledes i nærværende Oversættelse etsteds har kaldt Döden (og Synden) „Njörva nipt“, saa er det ganske vist, at dette egentlig er en hedensk Benævnelse paa Dödsgudinden Hel, men det er ligesaa sikkert, at det oprindeligt kun betyder „Dödens Söster“, og altsaa i sig selv ligesaavel kan benyttes af Christne som Hedninger. Man gjør i det Hele taget neppe rigtigt i at gjøre altfor stor Forskjel paa christelig og hedensk Udtryksmaade med Hensyn til Gud og alt Overmenneskeligt, thi Hedningernes Tro og Tale var i saa Henseende meget langt fra at være uædel, og medens den christelige Moral hæver sig uendelig höit over al anden Lære, skinner næsten i alt andet en langt ældre oprindelig Overensstemmelse imellem de fleste Folkeslags ældste Verdensanskuelse igjennem. Det er netop denne Overensstemmelse der har banet Vei for Christendommen, og man bör derfor heller ikke fra dette Standpunkt fordømme den, skjönt den tillige har givet Anledning til at meget hedensk strax i Begyndelsen blandede sig med denne, og endnu stedse ikke er udryddet. Intet begeistrede saaledes iblandt Germanerne de Nysomvendte, som naar de hörte sige, at Christus havde afsat Satan i hans eget Rige og for bestandig brudt hans Magt, thi nu maatte han bestemt forekomme dem mægtigere end deres egne gamle Guder, der kun for en Tid havde formaaet at nedstyrte Ormen i Havets Dyb, holde Hel tilbage i det mörke Rige, fængsle Ulven i det altopslugende Svælg (Gleipnir), og binde Loke, for at de desto frygteligere skulde bryde frem paa ny. Ligesaa bekjendt er det, at Forestillingen om Galgen, som Odins Træ, og Korset for de ældste germaniske Christne faldt aldeles sammen, uden

at man dog derfor maa tænke sig noget laant fra Christendommen, men snarere det Modsatte. Selv i et saa christeligt Digt som nærværende Legende kaldes Korset „hengene rode“, hvilket jeg ligefrem har oversat ved „hanga-meidr“, skjönt dette egentlig kun betyder Galge, thi selv det endnu mere oldtidsagtige „vingameidr“, der dog ogsaa oprindeligt kun betyder det samme*),

*) Ordet „hangi“ betyder „en som hænger,“ og „vingi“, af Stammen „ving“, der endnu er tilbage i Ordene „vingla“ og „vingsa“, bringe til at svinge, svinge frem og tilbage, maa derfor ogsaa have haft aldeles samme Betydning. Af „Ving“ kommer endnu „Vingnir,“ der saavel er et Jætte- som Odins Navn, eenstydigt med et andet af hans mange Navne, „Váfuðr,“ af „váfa“, svæve, baade fordi han i Tidens Ophav hang paa det vindblæste Træ, svævende over Afgrunden, som ogsaa fordi hans Væsen aabenbarede sig i den fra Himmelen nedsusende Storm, der derfor ogsaa i Alvissmål meget rigtigt tillige siges at hedde „váfuðr með goðum.“ Ifølge dette betyder Thors Navn „Vingþórr,“ heller ikke andet end „Svingthor,“ fordi han svang Tordenkilen, aldeles synonymt med „Hlórríði,“ der kun betyder „Glödsvinger“, ligesom Eilif i Thorsdrápa ligefrem kalder ham „funhristir,“ Ildryster. „Hló,“ hvoraf „hlóa“, „hlóð,“ „hlóðyn,“ betyder aldeles det samme som „gló“, hvoraf „glóa,“ „glóð“, og Fortalen til Snorres Edda har derfor, skjönt Forfatteren anvender det paa sin Maade, aldeles Ret, naar den siger at Thors Fostermoder hed baade „Hlóra“ og „Glóra“ (jfr. „glóra i eld“, naar man skimter den under Asken, og „eldglæringar“). Man seer at Vingnir og Hlora derfor egentlig ikke ere andet end Odin selv og Hlodyn, eller den opvarmende Jord, men dette forhindrer dog ikke at de tillige tænktes som Jætter, der dræbtes af Thor i hans Ungdom. Det er enhver ægte Mythes Natur, af den samme Forestilling at danne flere Billeder, der ere det samme og dog ikke det samme, og det er en Grundanskuelse saavel i græsk som nordisk Mythologi, at enhver Gud — og Guderne vare kun forædlede Jætter, der havde udviklet sig af de samme Elementer som disse — maatte, förend han kunde komme til rigtig Magt i sit Element, dræbe den Jætte, der för beherskede det, og derfor maatte ansees for den yngre Guddoms Lærer, Fosterfader eller Fader. Thors hele Tilværelse var kun en evig Kamp med Ildjætter, Ormen og Alderdom, en evig Beskyttelse af Menneskeslægten mod disse Uhyrer, og Mythen om hans Kamp med Ælde hos Udgaards Loke er ikke nogen senere Forvanskning for at spotte ham, men et ældgammelt dybsindigt Sagn, der ogsaa kjendtes af Völuspás Forfatter: i den sidste vældige Kamp, hvor Thor dog dræbte Ormen, anførtes de fra Tidens Begyndelse stammende Riimjætter imod ham af Hrymr, d. e. „den af Alderdom affældige“ (hrumr af elli), gamle Ælde selv igjen, og Börs Sønner forældede Skabningsværk styrtede sammen. Selv Ordene Ild og Ælde ere af samme Rod; saa inderlig ere her Tro og Sprog forenede, begge stammende fra een uransagelig Kilde,

findes i gamle islandske Digte af christne Mænd brugt om Korset. Odin hang, förend Jorden blev skabt, paa Yggdrasil „alle de Nætter ni“, og dette betragtedes ogsaa som en Offring, thi det var kun for at söge Viisdom at han derfra nedsænkede sig i Urdybet — Hvergemli, siger Digteren Kormak,*) Tilværelsens Ophav og Ende. Han tænktes altsaa som offret af sig selv paa Verdenstræet, hvilket derfor ogsaa ligesom enhver Galge kaldtes hans Hest (Dödens Hest), hængende der i ni Nætter for Sandhedens Skyld, og hvo kan nu fortænke de ældste Christne af denne Tro, naar de, ved at höre om

*) Kormak Ögmundssön, en islandsk Digter fra det 10. Aarh., digtede om Vinteren 959—60, dengang ikke mere end en 22 Aar gammel, en Drápa om den mægtige Sigurd Jarl paa Lade, der af de Brudstykker at dömmes, der endnu ere tilbage, 6 halve og 1 heelt Vers, maa have været meget smuk. Den har ikke, som almindeligt om Drapaer, været med Stev eller Omkvæd i Digtets midterste Deel, men i Stedet for dette saakaldte Stefjamál, har Kormak indrettet denne Digtets tredje Deel paa den Maade, som i Snorres Háttalykill, kaldes „hjástælt“, saaledes at hvert Verses Halvdeel slutter med en særskilt kort Sætning, der indeholder en eller anden gammel almindelig bekjendt Sandhed (fornt minni) eller Ordsprog, og saaledes tjener i Steden for Omkvæd. Disse korte Sætninger har nu Kormak sædvanlig valgt saaledes, at de tillige kunde indeholde en eller anden Hentydning til dens Ære, han digtede om, og da nu Sigurd Jarl var af Hálogalands gamle Kongeslægt, ere de sædvanlig tagne af Sagnene om de Guddomme, der nærmest tænktes at staae i Forbindelse med og beskytte denne Slægt, Thor, Odin og Jætten Thjasse, og det vilde derfor være vigtigt at have dem alle. Det Vers, hvori han antyder at det var i Hvergemli Odin faldt fra Verdenstræet, lyder :

„Svall þar er gekk med gjallan
Gauts eld, hinn er styr helldi,
glöðfæðandi griðar
gunnr. Komst Uðr úr brunni.“

„Höit svulmed Kampens Gny, hvor Jættekvindens Hestföder, ham som nærede Krigens Bulder, gik med Krigsgudens gjaldende Lue. Odin slap bort fra Brönden.“

Havde Kormak digtet om en dansk eller svensk Konge paa denne Maade, havde han naturligviis fornemmelig hentet sine „fornt minni“ fra Sagnene om Heimdal, Ull og Frey, skjönt det jo altid maatte være Digterens egen Sag, hvor meget han vilde indskrænke sin Valgfrihed i denne Henseende.

Chritsus Död for Menneskeslægten paa Korset i den niende Time, uvilkaarligt maatte blande begge Forestillinger sammen og den gamle Tro saaledes her aldeles smelte sammen med den nye. Christi Död i den niende Time accentueres altid i gamle islandske Digte, og Sagnet om Olaf den Helliges Fald ved den samme Tid bidrog neppe mindre, end den da tillige indtræffende Solformørkelse, til at hans Hellighed saa snart anerkjendtes over hele Norge. Begges Död i denne Time sammenstilles i det Mindste, öjensynlig paa Grund af den Vægt der tillagdes denne Tilfældighed, i et islandsk Digt fra Middelalderen. Men fornemmelig er det dog Christi Död, der saa saare smukt skildres i et endnu ældre islandsk Digt, rimeligviis forfattet af Abbed Nicolaus, Are den Frodes Samtidige, hvis Brudstykket ikke virkelig er af selve Hallfreds Uppreistardrápa, i hvilken Henseende det fortjener at erindres, at Sighvat udtrykkelig siges at have efterlignet denne Hallfreds, nu desværre tabte Höisang, i sit Digt om Olaf den Helliges Fald. Den korte Skildring af Christi Död, der er citeret i den sidste Afhandling bagved Snorres Edda, lyder:

„Sjalfráði dó síðan
sólarfróns at nóni,
hinn er hëkk, en dag dökkti,
döglingr, á járnnöglum.“

„Selvvillig döde siden Sollandets Konge i den niende Time ham som hængte, men Dagen sortnede, paa Söm af Jern.“*)

*) Hermed kunne nu sammenlignes Sighvats Ord om Olafs Fald og Formørkelsen:

„Undr láta þat ýtar
eigi smátt, er mátti-t
skænjørðungum skorðu
skýlauss röðull hlýja;
drjúg varð á því dægri,
dagr náði-t lit fagrum,
orrustu frá ek austan
atburð, konungs furða.“

„For et ikke ringe Vidunder ansees det af Folk, at den skylöse Sol fik ei Lov til at

At den gamle Forestilling om Odin og de „ni Nætter“, oprindelig har staaet i Baggrunden, troer jeg neppe man behøver at betvivle.

Ikke mindre mærkværdige med Hensyn til Sammenblandingen af Korset og det hedenske Verdenstræ, ere de Udtryk om det første, der forekomme i Liknarbraut, et godt islandsk Digt om Korset, vistnok fra det tolfte Aarhundrede, og vi skulle derfor her anføre nogle af disse:

V. 22. Leysti sinn at sönnu
sólhallar gramr allan
lýð fyrir lífstrè þjóða,
liknarstyrkr frá myrkrum.

V. 41. Engi fær töld med tungu
tákn þín, er nú skína,
hjálpur hnegistólpi
heims alls, of kyn beima.

V. 42. Sett hefir sína dróttar
sigrstoð konungr roðna
blikmeiðöndum blóði
baugaláðs fyrir augu.

„Solhallens naaderige Konge löste i Sandhed sit ganske Folk fra Mørket, formedelst Folkenes Livstræ.“

„Ingen kan med sin Tunge opregne alle dine Vidundere, som nu straale over Menneskene, du Alverdens hjælpbringende Stolpe!“

„Menneskeslægtens Konge har stillet sin blodfarvede Sejersöile for alle Menneskers Aasyn.“

Saaledes talte de Christne om Korset, og det er nu maaskee ikke af Vejen endnu at see hvorledes en hedensk Digter betegner en simpel Galge,

---

udgyde sin Varme over de kæmpende Mænd; mægtig viste sig dengang Kongens vidunderlige Herlighed, da Dagen kunde ei komme til at nyde sit klare Lys — mig have Folk fra Östen fortalt Kampens Tildragelser saaledes.“

hvorpaa rigtignok en mythisk Konge maatte ende sit Liv. Jeg oversætter de to Vers af Eyvind Skáldaspillis Háleygjatal, der fortælle hvorledes Kong Gudlaug blev hængt af de to svenske Konger, Jörund og Eirik, aldeles efter Ordene, ladende det komme an paa, om Oversættelsen derved bliver altfor dunkel, eller ei:

„Men Gudlaug
 den grumme tæmmed
 ved Östens Kongers
 Overmagt
 Sejerhest,
 hvor de Sønner af Yngve
 Guldets Giver
 til Galgen bandt.
 Og liigsvangert
 luder paa Næsset
 Dödens Træ
 ved den delte Sö,
 der hvor Alle
 den Ædlings Liig
 steenlagt vide
 paa Strömönæs.“

Man seer at Eyvind her har ladet det være sig magtpaaliggende at bruge forædlende Udtryk, og det vilde være interessant at see en Nutidens Digter bedre löse den Opgave, höitidelig, men tillige kort og uden Usandhed, at berömme en Krigers Död, naar han Intet vidste om Manden, undtagen at han blev hængt. Hos Eyvind selv staaer „Sigars jó“ d. e. „Sigars Hest,“ men da „Sigarr“, der er et af Odins Navne, kun betyder „Sejreren“, saa vilde jeg ligesaa godt strax oversætte „Sejerhest“, da man ved at læse Originalen kun faaer det Indtryk af Ordene, ikke blot som af en kold Omskrivning. Galgen der for Oldtidens Mænd var Dödens Symbol, var, paa Grund af den

Dobbelthed, der gaaer igjennem den gamle Mythologi, for dem ikke mindre Livets og Sejerens Symbol, ligesom den ogsaa efter deres Forestilling igjennem Döden kun förte til Sejerens Hal. Det var den samme Dobbelthed i Anskuelsen, der gjorde, at Odin, den höjeste Gud, ikke mindre var „Helblindi“, end „Sigfödr“, ikke mindre „Grimuþrótr“ og „Hangatýr“, end Lysets og Einherjernes Herre, og hvorfor selv Hel baade tænktes sort og lys. Om Betydningen af „vinga meiðr“, der er det Udtryk Eyvind her benytter sig af, og jeg har oversat ved „Dödens Træ“, har jeg allerede talt.

Det, vi nu have anfört, maa tjene som Beviis paa, at et christeligt Stof, efter min Mening i det Mindste, ikke bliver nedværdiget ved derpaa at anvende saakaldte hedenske Udtryk.

Oversættelsen er i Overskriften bleven kaldt „oldnorsk“, da man maa anerkjende at dette Navn af alle kommer Betydningen i „norrænn“ nærmest, skjönt det langtfra ikke udtømmer den. Dog maa jeg tillige strax forvare mig imod, at jeg mener at Navnet Islandsk ikke med ligesaa fuld Ret kunde have været anvendt, da jeg ikke kan anerkjende, at det Sprog, som nu tales i Island, i mindste Maade giver Ret til at ansee det for et andet Sprog end det, der findes i Eddadigtene og Sagaerne. Forskjellen er i det Höjeste saa stor som imellem det Sprog, der taltes i England i Dronning Elisabeths Tid og det, der nu tales; og hvilket fornuftigt Menneske vil vel paastaae, at Shakspeare's Sprog er engelsk, men Times's ikke? Afvigelserne ere saare ubetydelige og næsten kun orthographiske, og Navnet Oldnorsk, ikke Islandsk, er her kun valgt, da den ældre Orthographi bedre syntes at passe til Oversættelsens övrige Form, medens jeg dog mener at ikke den ringeste Fare for Sandheden opstaaer, om man end bruger begge Benævnelser i Fleng, og at det i det Höjeste kan give Spidsfindigheden Anledning til Misfornøjelse. En skadelig og utilgivelig Usandhed er det derimod, naar man, tvertimod bedre Vidende, ved alle Leiligheder søger at indbilde Folk, der ikke kjende Sagens rigtige Sammenhæng, at det Sprog, der nu tales af Almuen i Norge, er ligesaa ægte oldnorsk, som Islændernes nuværende Sprog, eller kun søger at er-

hverve Benævnelsen Oldnorsk om Sproget, hvilken altid for dets Part vil være rigtig, Aerkjendelse i den falske Hensigt, derved tillige at indsmugle den Anskuelse iblandt Folk, at Literaturen, der saa at sige udelukkende skyldes Islænderne, tillige er oldnorsk. Saa ubetydelig nærværende Oversættelse er, saa vilde jeg dog ikke have været i Stand til at fuldføre den, hvis jeg ikke endnu kunde kalde Oldnorsk mit Modersmaal, og jeg har desværre al Grund til at antage, at Ingen af Nutidens indfødte Nordmænd vilde have kunnet oversætte det oldengelske Digt i et den gamle „norræna“ saa lignende Sprog, som jeg dog har oversat den i, medens jeg paa den anden Side veed, at mangan en Almuesmand i Island, hvis han blot havde forstaaet Oldengelsk, langt bedre vilde have været i Stand dertil end jeg.

FRÁ ABGARUS KONUNGI.

Enn skal orð,
fyrst öðlinga minnumst,
segja seggjum af
sikling öðrum,
þeims í Sýrlandi
seim um stýrði
ok Abgarus
ýtar hētu.

Lá láðsæll fylkir,
þá er lausnari vor
enn um land
lifandi manna
góðr gekk
með Gyðingalýð,
sóttum bitinn
sjúkr í kór
ok margþjáðr
meini þungu.

Heyrt hafði öðlingr
undra getit,
þeira er vor um vann
vamma fergir,
ok nú sjálfr
á suðrveg

sendi orð
aldabæti:

„Lýtr með lotning
lausnara góðum
Abgarus,
þeim er ýtum með
holdgast vann
í heim Gyðinga.

„Hefi ek frétt
af förum þinum,
hve þú undrum með
alla batar,
blinda ok halta
ok þás í beði morna,
ok holdsveika
heila vinnr,
en óhreina
anda hrakta
lætr lýð óðum,
ok lífgar dauða.

„Því ek þik hygg
í huga mínum
guð almáttkan
eða guðs um son,

þanns með brögnum
of berast skyldi
dýrð at drýgja,
ok ek þik, drottinn, biðk,
at þú hrjáðan mik
heim um sækir
ok sóthöfga
sviptir þungum!
„Heyrt hef ek enn,
at þik ok um vili
grimmum of
Gyðinga mengi
vælum vefja,
en þú vita skalt:
mín er höll um há,
sem hildingum sæmir —
þar er of nóg rúm
okkr báðum!“

Aptr buðlungi
bréf um reit
lausnarinn sjálfr,
svo nam at kveða,
sem at alþjóð nú
orð má heyra:
„Sæll ertú, Abgarus,
er þú eins um trúir,
þótt þú sjálfan mik
sæir aldreigi —
því svo er ok mælt
i málum helgum,

at sumir muni mik sjá,
en samt ei trúa,
en aðrir, er aldrei
mik augum leiddu,
muni traustan þó
trúa ok lifa

„En þars þú biðr mik,
at ek til borgar komak,
vittú at ek verð
á virða landi
fyrst at fullnægja
frumeirindi,
því er ek var
at vinna sendr,
en sjálfr síðan hverfa
til þess en sendi mik.

„Þó mun ek enn,
er ek upp emk stiginn,
minnast þin,
at mönnum leystum,
ok þér einn minna
ítran senda
lærisveina,
er þik lækna mun
likams vanheilsu
ok þik lífi gæða
ok menn þá alla,
er með þér trúa!“

Barst bréf óðla
til borgar hinnig,

nè lausnarinn,
 als af láði hann stè
 hátt til hinna,
 heitum gleymdi,
 at hann buðlungi,
 sem í bréfi kvað,
 einn hinna Sjötíu
 senda mundi,
 helgan himinsár,
 hét sá Taddeus,
 þann er lofðung of
 lækna skyldi.
 Ok blessaðr
 til borgar fór
 síðan sannboði,
 sjúka græddi
 Kristi með
 krapti æztum, —
 en salverðir
 sáust undr.

Minntist konúgr
 þess er Krístr hét
 ok Taddeum lét
 til sín kalla,
 er ok Júdas hét
 öðru nafni —
 en sjálfum sér,
 er í sal hann trað,
 fljótt til fóta hans
 fylkir um varp

allt i augliti
 ára sinna :
 því at ógnfagr
 ygrljómi
 skein um andlit allt
 uppheimsboða
 drottins af
 dásemd runninn,
 ok hann siklingr
 sannan tæði
 lærisvein Krists
 sik at lækna kominn,
 sem að sjálfr hann
 segja gjörði.

Þá kvað þat Taddeus
 við tiggja guðrækinn:

„Em ek sendr þér
 sótt at bæta,
 alls þú fastlega,
 fylkir, trúir
 þeim er sjálfr mik
 sendi hingat —
 vertú vel trúr,
 ok hann mun veita þér
 svo heilbrigði
 sem hjartans óskir.“

Aptr Abgarus
 ört nam at svara:
 „Svo fast á lifauðgan
 lausnara trúi ek,

at ek sannlega
sverði beittak,
mætta ek mínum ná
mæki seggjum,
þeim er hengdu hann
á hangameið.“*)

Kvað þá Taddeus :

„Kristr um vildi,
lausnari vor,
ljúka síns föður
öllu eirendi
ok til hans aptr snúa.“

Aptr kvað Abgarus :

„Þat ek allt um veit,
trúi ek hátt á hann
ok hans hinn helga föður.“

Þat kvað þá Taddeus
við þengil vanheilann :

„Því nú legg ek
yfir líkam þér
hrjáðan hönd
i herrans nafni.“

Svo hann gjörði

ok siklingr varð
heill at bragði
ok of hverri sótt
leyst skjótt,
er hann lengi þjáði;
en Abgarus
nam undrast mjök,
at hann heilsu svo
hljóta skyldi
læknislauss
ok án læknis ráðum,
fyrir eitt um orð
þess er öldum bergr,
svo sem i bréfi hann
buðlungi hét.

Síðan ok Taddeus
sjúkan mann,
fótaverk farinn,
með fólki þvísa,
ok of marga
aðra græddi,
ok þar brögnum trú
boða gerði.

Mælti þá Abgarus :
„Fyrir mátt Kristí
vinnr þú verk
þau hin víða frægu,
er vér allir samt
undrast gjörum ;

*) Eller, hvis man heller vil:

þeim er festu hann
á feigðartré.

en þú seg mér nú
sannleiks orð
eitt af lausnara
alheims niðja,
hve hann með mönnum barst
ok af miðjörð stè!“

Ansadi Taddeus

Abgarus skjótt:

„Var ek sendr hann
sjálfr at boða
öllum öldum,
en þú árla morguns
borgarmenn, konungr,
kveddu til þings,
at ek þeim sannlega
segja megjak
ok herma gjört
af holdgan Kristi,
ok af undrum þeim,
er hann um æfi vann!“

þá nam hilmir
hirð at kveðja
ok þjóðmengi
þingstefnu til,
en Taddeus
tölu hóf,
drottins djarflega
dýrð of lýsti
einn í alheri,
ok þess fyrir öldum gat,

hve oss trúa fékkst
traust ok miskun;
ok hve mildgeðr
manna reynir
brögnum rakklega
bjarga gjörði,
þá er hann til heljar stè
Njörva nipt
í niðheim binda,
Adam árföllnum
allt til hjálpar
ok öllum útvöldum
Adams niðjum;
ok hve síðan hann
sjálfr, upp stè
til föður sins
hins sannleiksauðga,
en þó aptr mun
at efsta dómi
drótt at verðungu
dæma koma!

Hár nam hilmir
helgum manni
gull ok silfr
at gjöf at bjóða;
en hann gersemum
gjörva neitti
ok laun at þiggja
fyrir lækning mikla,
nè mæra málboðun,

en mælti svo :

„Ókviðnir uppeldis
vèr óðul of létum,
hvi skyldum nú eign
annara nema?“

Svo þat varð,

en síðan löngu
sönn með landslýð þeim
lifði trú,
lausnaranum til lofs,
þeim er lifir um aldir.

Amen!

II.

ABGARUS-LEGENDEN PAA OLD-DANSK:

Endnu ikke funden.

III.

ABGARUS-LEGENDEN PAA OLD-NORSK:

A.

Fra en Pergaments-Codex in folio (den Arne-Magnæanske Samling i Universitets-Bibliotheket, Nr. 239, fra Slutningen af det 14de eller Begyndelsen af det 15de Aarhundrede; indeholder „Johannis og Jacobi Postula Sögur“, „Peturs Saga Postula“, „Andreas Postula Saga“ og „Ur Gregorii Dialogis“). Denne Codex er her benævnt *A*.

I.

Ur Johannis og Jacobi Postula Sögur, Side 5—7.

..... Nu til neykingar¹ vidr þenna² bðluadan konung. &³ hans maka. vilium ver setia einn⁴ æfintyr þeirri grein til styrkingar. at heidner menn hðfdu betri tru. & meiri godfysi til vars herra enn sealfer gydingar. þui⁵ vilium vær & giarna skrifa at þat er þeim & þeirra nidingskap mest til sui- uirdingar⁵.

A þeim tímum var einn agietr konungr yfer syria fur utan eufraten abbagarus at nafni. hann sitr i þeirri borg er edissa⁶ heiter. mikill &

mattugr i uerallligum⁷ styrk & storum Rikdomi. enn veykr & vanmattugr i longum &⁸ vkikuanligum⁸ krankdomi. Þessi konungr heyrer haletta frægd af verkum þess vnga manz er nu vex⁹ vpp⁹ i iorsala Riki. & heiter ihesus¹⁰ at nafni. hvar fur hann þickiz skilia. at nu man sa einn kominn i uerolldina. at hans gamlan siukdom man græda kunna. þott engin villdazti lækner¹¹ i hans Riki megi þat vinna. Ok sem hann hefer optliga giarna¹² heyrt gudligt¹³ takn fur sannorda menn. & mikils verda. stadfester hann medr¹⁴ sinu¹⁴ raduneyti at senda mann medr brefum til virduligs¹⁵ herra ihesum. beidandi medr elsku sinar¹⁶ likams heilsu. til þessarar ferðar kyss hann skynsaman mann hofsaman & skiluisan¹⁷. annaniam at nafni. faandi honum þat bref er hann skilrikliga varum herra fram berr. huert upp brotit & yfer lesit helldr þilikan skilning sem her fylger.

Abbagarus konungr. odru nafni toparcha son eychanie¹⁸. borgar edissane. sender litillata qvedio. godum grædara ihesu. er birtiz i haalfum iorsala Rikiss aa varum timum. Mer er flutt fur hliodandi rødd¹⁹ midil farandi æru huersu þin persona sœmiz margfolldu lofi. mikillar dyrdar. i fabærum²⁰ krapti furr v heyrðra iartegna. Saa at þu lifgar dauda. enn lætr blinda sea. Reinsar likþra. en lætr hallta ganga. Rekr brott diofla. &²¹ vræina anda. grædandi aull sottar kyn. forn²² & ny. æigi medr skurd edr bruna. æigi medr grðsum edr beiskum dryckium. helldr medr einu samt²³ affli þinna orða. Nu sem ek heyrði þilika luti. skipada ek þinum stett ij. vt vegi. i minu hugskoti. anat tuegra. at þu ert gud. & steigst nidr af himnum. til greindra stormerkia. ella ertu son Guds. hardla mattugr til greindra²⁴ &²⁴ mikilla verka. fyrer þi bid ek þik þessa²⁵ luti²⁵ skrifandi.²⁵ at þu virðiz til min at koma. & angriz æigi vid mœdu langra vega. þess orindis at græda þa²⁶ sott²⁶ sem ek ber²⁷ vhægliga aa minum likama marga tima. Ok fur þa sok at mer er senniliga flutt at gydingar mðgla i moti þer. ok uilia þer vmsater veita. se þer kunnigt at ek helldr litla borg. & þo sæmiliga. enn hon vinur ockr badum þðrf.²⁸ ef þu vill vndan leita aa leitni gydinga.

Þilikt er sendi bref abbagari konungs. fullt medr sannindum & rettri tru. nogliga²⁹ giedt²⁹ medr misskunn & rettlæti. Þui audladiz³⁰ hann sua mikla virding imoti. at grædarinn sealfr skrifadi honum annat bref medr annania sendi manni. huert hann farsælliga fram berr i nefnda borg Edissam. tiandi sinum herra abbagaro Konungi. Nu medr þui at þetta sendi bref drottins³¹ vars³¹ kallaz³¹ vida skrifat aa vmerkiligum bokum ymisra leikmanna. bædi rangt i sealfu ser. & sua i sinni pretituleran. syniz oss nytsamligt at setia hann her sæmiliga³² ord epter ord. i latinu. til þess. at hans rett &³³ skilust saman halldi³³ form. megí her synaz & vt³⁴ skrifaz hedan ef nockurer beidaz³⁵. þuiat þar ligger mikit vid. at synir cristninar fagi rettliga ord drottins sins. & færi þau æigi brott or efni. Þo³⁶ at af annari halfu se þess vœntanda i guds miskunn. at þat verdi huerium gott sem hann gorer medr godu³⁶. rubrica pistilsins er i þeirri grein lastandi. er hon seger varn herra sent hafa Matheum til abbagarum konungs. medr þetta sendi bref. I odrum stad finnz skrifat at hann hafi sent taddeum. huert er bædi verdr tomt. fur þa sauk sem furr var skrifat. at annanias syrus bar annat bref fram til iorsala enn annat apter i edissam. huert i ser helldr þilikt form drottinligrar raddar³⁷ sem her ma heyra³⁸.

Beatus qui credidisti in me cum memet ipsum. ipse non uideris. Scriptum est enim de me. quia hij qui uident me non credunt in me. & qui non uident ipsi credent in me & uiuent. De eo autem quod scripsisti michi ut ueniam ad te. oportet me omnia propter que missus hic explere. & post ea quam compleuero recipi me ad eum a quo missus sum. Cum ergo adsumptus fuero mittam tibi aliquem ex discipulis meis ut curet omnem egritudinem tuam. & uitam tibi atque hij qui tecum sunt prestat.

Sua skrifadan pistil drottins vars *ihesu christi* setr virduligr herra eusebius cesariensis biskup i sinni bok er heiter *ecclesiastica historia*. huer sua norrœnaz sem her ma heyra.

Sæll ertu er trudir aa mik medr þui at æigi saatt þu sealfan mik. Þuiat af mer er skrifat: at þeir sem mik sea munu æigi aa mik trua. ok þeir sem

mik sea æigi muna trua a mik. & munu lifa. Enn þat er þu skrifadir til min. at ek skyllða koma til þin. byriar mer at fylla her alla luti. til huerra ek er sendr. & sidan takaz apter til þess er mik sendi. sem ek hefer þat³⁹ fyllt. Ok þann tima sem ek hefer adr verit vpp numinn. man⁴⁰ ek senda þer nðc-kurn af minum lærisueinum at græða alla þina sott. & veiti þer lif & þeim er medr þer ero.

Her er ender sendi brefs vars herra ihesu christi. saman standanda medr fogru furheitu. huert fram kom aa⁴¹ sinni⁴¹ tid⁴¹. ok medr þi at þar er enn æigi komit sðgunni. latum ver þann luta bida. en segium helldr þa luti er furri gorduz⁴². & fur runnu haleitri fylling heitinna stormerkia. þui skolum ver af syria brott venda. & heim i iorsala borg til vars herra.

II.

Fra samme Haandskrift, Side 14—17.

Sem her er komit sðgunni at orind rekar almattigs Guds. bera⁴³ sinn hliom i hiðrtu valdra manna. til himinrikis⁴³. kiðrner⁴⁴ oss til minnis huat skrifat stendr. i rescripto gredarans til abbagarum konungs. i hueriu er⁴⁵ hann fur het. at senda nockurn af sinum lærisueinum. til⁴⁶ hans⁴⁶. epter sina vppstigning⁴⁷. huat er sannleikrinn truliga⁴⁸ fyllir. þuiat hans ord mega æigi fram kuemdar laus vm lida. Enn sua⁴⁹ skipar var herra þuisa efni at i þann tima sem blezadr thomas gengr vt af ierusalem til predicanar embættis. birtiz honum fur⁵⁰ gipt⁵⁰ heilags anda at hann skal gera sendi boda⁵¹ til abbagarum konungs. fram i syriam. sua virduligann & val fenginn. at hann gðri⁵² alla skyllðu gudligra furheita. til þessarar ferdar kyss hinn sæli thomas einn af sinu foruneyti agietan mann. taddeum at nafni. til tekinn⁵⁴ af lærisueina tðlu cristz. lxx. & ij. Enn medan ver segium af ferd & orindiss lokum taddei. ge-

fum ver vpp i iorsolum postula Guds. Johannem & Jacobum at ver megim þeirra⁵⁵ sogu þar byria þann tima sem ver erom brott buner af syria⁵⁵.

Guds maþr taddeus sem hann hefer þegit af sælum thoma postuligt valld & gudspialliga⁵⁶ virding. til þessarar ferdar. gðrer hann⁵⁷ sinn veg fram til borgar edissenam takandi ser herbergi i⁵⁸ stadnum⁵⁸ hia þeim husherra er tobias het. Ok litinn tima hefer hann þar dualiz adr hans nafn vðrdr⁵⁹ þar storliga fregt⁵⁹. Þuiat hann græder huerskonar sotter. i krapti guds. sua⁶⁰ at allir vndraz vmbergis. flygr þetta ord⁶⁰ fram til⁶¹ abbagari konungs. at postuli ihesu er⁶² kominn i borgina. sa er mikit valld hafi & v skilianligt til heilsu gíafa. Kongrinn spurð innvirduliga hueria luti. eda. huersu mikils verda taddeus. hafdi vnit sidan hann kom i borgina. Enn epter þat senniliga flutt. hugsar hann medr ser. sem vitr maþr at nu mun sa kominn⁶³ er ihesus het⁶⁴ honum at senda til heilsu botar andar ok likama. Þui goror⁶⁵ hann⁶⁵ fram⁶⁵ til husbonða⁶⁶ tobiam. biodandi honum a sinn fund. Ok er tobias kemer talar konungr sua til hans. Oss er flutt tobias at einn mikils haattar maþr se⁶⁷ kominn i borgina. & hafi dualiz vm stund innan⁶⁸ þinna⁶⁸ herbergia⁶⁸ Nv leid hann aa varn fund. Þuiat ver vilium sea hann⁶⁹. Sem tobias hefer heyrð sinn herra konunginn snyr hann heim til herbergis. & seger taddeo at abbagarus konungr kalladi⁷⁰ hann til sin⁷⁰. Þeim⁷¹ ordum⁷¹ tobias⁷¹ svarar hinn sæli taddeus⁷². Medr þi seger hann at abbagarus konungr girniz mik at sea. sem einn af lærisueinum ihesu. væntandi nockurar heilsu botar i minni til kuamu. skal ek senniliga koma aa hans fund. Þuiat þat er einkannliga mitt þrindi i þessa borg. at tala vid hann nockot. Næsta⁷³ dag eptir ganga þeir bader⁷⁴ aa konungs gard. tobias & taddeus. Þegar istad er⁷⁵ þeir at koma þui herbergi er konungrinn siter j. medr sinu stormenne. faa þeir blitt orlof til inngöngu. Enn iafn framm sem taddeus kemer inn. i herbergit. & konungrinn ser i hans aasionu. stendr hann vpp medr ollum skunda. af⁷⁶ sætina. & fellr til fota postulanum. medr sua miklu litillæti. sem ek veit æigi seger saa er dictat hefer söguna. huat gudligt honum birtiz i inngöngu taddei. þat⁷⁷ er öngum ueittiz at⁷⁷ sea vtan konunginum einum. Enn allir Radgíafar. hird-

menn. þionostumenn⁷⁸. &⁷⁸ sueinar⁷⁸. vndraz geysi miok hans til tæki. Þuiat þeir hófdu þngran⁷⁹ vana til slikra⁸⁰ gerda. Abbagarus konungr talar þa til taddeum. Senniliga ertu lærisueinn ihesu sonar guds lifanda. er mer sagdi fordum. Ek mun senda þer⁸¹ nðckurn af minum lærisueinum. Þann er þik grædi. & lif veiti. Signadr taddeus svarar. þa⁸² konunginum⁸². Þui er ek sendr af Gudi. til þin⁸³ at þer trudut senniliga⁸⁴ a hans nafn medr mikilli dygd. Ok ef þer stadfestiz hedan af i hans cristiligri tru man⁸⁵ ydr veitaz allar girnder yduars hiarta. ser⁸⁶ til sæmdar en ydr til fagnadar. Konungrinn svarar. þa senniliga truir⁸⁷ ek aa herra⁸⁸ ihesum crist. allt her til. Ok ef ek tæki⁸⁹ æigi mer i fang veralldar styrk af Romuerskum Riddorum⁹⁰. skyllða ek fara i iorsala land. medr minnm her. & drepa nidr vid⁹¹ velli þa nidinga er krossfestu sinn⁹² herra⁹². Ok ef ek hefði styrk nogan. skyllði æigi rikleiki romanorum fur standa. Þessum konungsins ordum svarar Taddeus. Drottinn var fyllði godan vilia. sins blezada fodur. Epter þat gort. steig hann vpp til fðdur. Konungr svarar. Ek veit aan ifa⁹³ at hann steig vpp til himna sannr Gud. & ek truir aa hann⁹⁴. Taddeus svarar. þa. Vnder þessari tru yduari set⁹⁵ ek mina hðnd yfer ydr i hans nafni. ok þegar istad sem hann hefer sua gert. verdr Konungrinn freals. & fullkomliga heill. af aullu vanmegni. vndrandiz geysi miok huersu gud⁹⁶ fyllði þat & frammkuemdi fur taddeum sinn lærisuein sem hann hafði fur heitit i sinu brefi. Aukar þat ok æigi litt konungs þacklæti at honum er heilsa gefin. æigi medr grðsum eda lækidomum⁹⁷. helldr einum saman krapti⁹⁸ gudligs valldz & almætti⁹⁸. Eigi gordi taddeus þessa eina iartein i edisso. helldr græddi hann marga adra borgar menn af ymissligum sottom. & vhægindum. millim⁹⁹ huerra var einn halltr madr &¹⁰⁰ fotrumr¹⁰⁰. abdon at nafni. þiggiandi retta gðngu fur¹⁰¹ atekning¹⁰¹ taddei¹⁰¹. Ok er abbagarus konungr profar bæði nalægan Guds krapt fur¹⁰² sik og adra. talar hann sua til taddeum. Mikils hattar luti gerir þu medr guds krapti. sua at ver¹⁰³ leidumz allir i vndran &¹⁰³ dasemi. Nv bid ek þik at þu kynner mer af tilkuamu ihesu. medr huerium hætti hon se vordin. Sua vil ek ok at þu seger mer af hans krapti i huerium hann gerdi

*sua marga*¹⁰⁴ stora luti sem ek furr heyrdi. Taddeus svarar *sva*¹⁰⁵ *konunginum*¹⁰⁵. Nu at sinni herra mun ek fatt vid ydr tala af tilkuamv edr taknum vars herra. fur þa sauk at ek er sendr til þessarar borgar. opinberliga at predica Guds ord. þui bidr ek at þer latit blasa i morgin allan borgar lyd saman i einn stad. *sua* at ek megi ollum þeim veita lifs braud. fur plantat sædi hins eilifa ordz drottins vars ihesu christi.

Abbagarus *konungr* gerir an duol sem *postulinn* beidir. dreifandi sitt bod vm alla borgina. at á næsta dag skulo allir i einn stad saman koma. Ok sem lydr er margr saman lesinn.¹⁰⁶ epter *konungs* bodi. stendr vpp taddeus *postuli*. imidiu lidi. *predicandi Guds* þrindi. bædi langt & sniallt fagrlega greinandi. *huersu* gud uitiadi *verolldina*. & tedi¹⁰⁷ *mannfolkinn* marga ualgerninga. *huersu hann* do saklauss fur lifi sinna sauda. & Reis af dauda. *huersu hann* steig til hinna medr sælu herfangi sinna hirdmanna. gefandi *sinum postulum* heilagan anda. epter faa daga lidna. biodandi þeim at fara & predica i allar ætter heidinna þioda. & skira truandi menn i nafni fodur. & sonar. & anda heilags. Ok er taddeus hefer lyktat *sermonem* medr einkannligri gipt. & speki heilags anda. finnz *abbagaro konungi* *sua* mikit vm hans framburdi. at *hann* lætr framm bera mikit gull & sylfer. fur *postulann* at *hann* þiggi fur starf sitt & mædu. fur¹⁰⁸ huert er val birtiz at¹⁰⁸ *Konungrinn* var enn vngr i reglu *postulanna*. *huersu*¹⁰⁹ þa byriadi kauplaust veita. þat er þeir þagu aan anduirdi fur miskunn & þrleik heilags anda. þetta bod ord man vel honum signadi taddeus. talandi *sua*. þann tima sem *giafarnar* ero framm bornar¹⁰⁹. *Huersu* megum ver seger *hann* þiggia annarligt godz medr þui at ver vpp gafum vart¹¹⁰ godz. & afneitadum fur Guds nafn. Nu berit helldr framm fur mik þat offr. er allzvalldandi gud & hans vinno menn vilia giarnaz þiggia. troit allir stadfastliga. & latit skiraz i nafni fodur. & sonar. & heilags anda. þessum ordum taddei. sem odrum. veiter almattiger gud *sva* mikit afl & miskunn i þessum stad. at *hann* cristnar alla borgina. meira mann & minna. Fullkuemdi drottin var ihesus christus *sua* sitt fur heit vid *abbagarum konung*. bædi samt i likamligum lutum & andligum. Her medr skein *sua* mikil

miskunn¹¹¹ yfer greindri borg. allan¹¹² tima¹¹² sidan vars gredara bref kom i hana at engin villu madr eda¹¹³ skurd goda villu madr¹¹³. eda gydingr ma i henne þrifuaz. Þessi borg ma & med aungum herskap vnnin verda. Þuiat istad sem heidnar þiodir sitia vm hana. er annat huart. at þeir fridsamaz edr flyia. sidan þeir heyra vars herra pistil haatt lesinn yfer borgar murum. ok gudi til lofs gerdiz sua einn tima. sem enn satu her menn vm borgina. at nyskirt barn stod a borgar arminum. & las brefit medr skyrum ordum. Ofan¹¹⁴ a þetta veitti drottinn sidan sva mæta giðf þessari borg. at hinn sig-nadi thomas postuli var þagat flutter af india landi.¹¹⁴ epter fylldan sigr pinslar vættis. ok er skrinlagdr i hðfut kirkiunni medr¹¹⁵ sua virðuligu formi (at) skrinitt hangar i lopti. vpp halldit medr fogrum silfr festum. At sa sem vpp-hæfit reisti til predicanar embættis in i borgina skyli hana fryda [? pryda] æuinliga. medr krðptum sinna iartegna. huert er geriz af þess valldi sem allan heiminn hefer i hnefa ser¹¹⁵. Lyktaz her at segia af godum herra abbagaro konungi .....

LÆSEMAADER.

Denne Fortælling findes ogsaa i følgende Haandskrifter, alle i den Arne-Magnæanske Samling:

a. Nr. 636 in quarto, Papirs-Codex; indeholder Johannis og Jacobi Saga. Denne Afskrift stemmer paa det nærmeste med Texten i A. (Side 25—30, 64—73).

B. Nr. 651 in quarto, Pergaments-Codex, omtrent fra Begyndelsen af det 15de Aarhundrede. Indeholder Johannis og Jacobi Saga. Texten er noget kortere end den i A. (Side 15—18, 36—40).

b. Nr. 632 in quarto, Papirs-Afskrift af Johannis og Jacobi Saga. Stemmer med B. (Bl. 9, 10—20—23).

c. Nr. 236 in folio, Pergaments-Codex fra 17de Aarhundrede. Indeholder Sagaerne om S. Johannes, S. Petrus og S. Paulus, m. m., men er meget defekt, og har en slet Text. (Bl. 5, 6, 11).

¹ B, b, C. hneykingar, C. ad. & verdugrar suyvirdu — ² B, b. sva — ³ B, b. & adra C. & alla — ⁴ a. nœckvru, C. eitt. — ⁵ B, b. omit. þui — suiu. C. har, þui vilium vier hann & firi adra greiu skrifande hier inn setia. ad hann er sialfum gydingunum & aullum þeirra nidings skap mest til smanar & suivirdingar. — ⁶ B, edessa, b, (her og ofte) edelsa ⁷ B, b. veralldar, C. synum — ⁸ a. & vviknanligum, B, b. olæknaligum, C. likamans — ⁹ ox — ¹⁰ C. johanes (male) — ¹¹ C. meistare — ¹² C. med mikille hiartans girnd. — ¹³ B, b. gvdlig — ¹⁴ C. & hans — ¹⁵ a. omit. — ¹⁶ C. & frabærum kiærleika þar af honum veitast fulla — ¹⁷ B, b. skilrikan — ¹⁸ B, b. evthanie — ¹⁹ C. raudd þinnar frægdar — ²⁰ B, b, C. frabærum — ²¹ C. fra edum monnum for & — anda. — ²² C. omit. forn & ny — ²³ B, b. saman — ²⁴ B, b. omit. — ²⁵ C. omit. — ²⁶ C. af þeirre strydu — ²⁷ B, b. bar, C. hefe bored — ²⁸ C. fulla þaurf — ²⁹ B, b. gnogliga gætt — ³⁰ B, b. odlaz — ³¹ C. finst — ³² C. greineliga — ³³ B, b. omit. & — halldit — ³⁴ B, b. or — ³⁵ B, b. girnaz — ³⁶ B, b. omit. þo — godu — ³⁷ C. skickanar — ³⁸ B, b. heyraz, C. fylgia — ³⁹ B, b. omit. C. vp. — ⁴⁰ B, b, C. mvn — ⁴¹ C. & fagurliga fyllder a fyriskipadro tijð — ⁴² B, b. gerdvz, C. giaardust — ⁴³ C. starfa j helgu predikanar embætte aukande taulu himneskrar hird sueitar — ⁴⁴ a. kiðrnir, B, b. kemr — C. kemur — ⁴⁵ B, b, C. omit. — ⁴⁶ C. honum & hans lyd til hialpar — ⁴⁷ C. add. til sijns faudurs — ⁴⁸ a. rettliga — ⁴⁹ B, b. a þann hatt — ⁵⁰ B. firi gift — ⁵¹ B, b. mann — ⁵² B, b. geri, C. giaurar fagarliga — ⁵⁴ C. komenn — ⁵⁵ B, b. þat byria þann tima, C. heila lijf saugu þar byria þann tima er vier erum burt farner af syria — ⁵⁶ C. add. kenning & fulla — ⁵⁷ C. add. skiotlega — ⁵⁸ a. omit. — ⁵⁹ B, b. storliga froegiz, C. verdur vijd frægt for vðrdr — fregt — ⁶⁰ C. suo sterklega ad aller nær verande vndrast & dasama maurgum sæmdar ordum skiott ber & flygur þesse frægd for sua — ord — ⁶¹ B, b. til eyrna — ⁶² B, b. se — ⁶³ C. add. vera — ⁶⁴ C. hiet fordum — ⁶⁵ B, b. gerir hann fram, C. giaurer hann sijn sende bod — ⁶⁶ B, b. husherra — ⁶⁷ B, b. er — ⁶⁸ B, b. i þinum herbergivm — ⁶⁹ C. add. & tala vid hann — ⁷⁰ C. vill ad hann kome a sinn fund for kalladi — sin — ⁷¹ B, b. omit. — ⁷² Her ophörer C, da 6 à 8 Blade mangle i Haandskriften. — ⁷³ B, b. A næsta — ⁷⁴ a. omit. — ⁷⁵ B, b. sem — ⁷⁶ B, b. vpp af — ⁷⁷ B, b. þuiat eingvm veittiz þat at for þat — at — ⁷⁸ B, b. & konungsins þionostv sveinar — ⁷⁹ B, b. eingan — ⁸⁰ B, b. þilikra — ⁸¹ a. omit. — ⁸² B, b. omit. — ⁸³ B, b. ydvar —

84 *B, b.* semma — 85 *a.* munv — 86 *g*vdí — 87 *B, b.* trvda — 88 *a* omit. — 89 *B, b.* tæka
 90 riki — 91 *B, b.* at — 92 *a* íhesum — 93 *B, b.* ífasemd — 94 *B, b.* add. & *a* faudur hans
 — 95 *a.* setr — 96 *B, b.* *g*vd almattigr — 97 *a.* læknis domum — 98 *B, b.* *g*vds krapti for
 krapti — almoetti — 99 *B, b.* midil — 100 *a.* omit. *B, b.* & foþrummr — 101 *B, b.* omit.
 102 *B, b.* hoedi firi — 103 *B, b.* ver vndrvnz medr — 104 *B, b.* omit. — 105 *B, b.* omit. —
 106 *a.* kominn — 107 *a.* liadi, *B.* toedi, *b.* toedr — 108 *B, b.* þuiat for fur — at — 109 *B, b.*
 þa taladi hinn signadi taddeus for huersu — frammbornar — 110 *B, b.* var — 111 *B, b.* *g*vds
 miskvnn — 112 *B, b.* omit. — 113 *B, b.* eda — maþr omit. — 114 *B, b.* & til þessarar bor-
 gar var hinn signadi thomas postuli for Ofan — flvtr — 115 *B, b.* omit.

B.

Fra Slutningen af S. Thomas-Sagaen.

Traditionen i S. Thomas-Sagaen forekommer i tvende Redaktioner, en ældre og fuldstændigere, samt en noget yngre og kortere. Af den første (I) har jeg ikke kunne opdage mere end et eneste Manuskript, og dette er et kort Fragment! Det bevares i den Arne-Magnæanske Samling i Universitets-Bibliotheket, No. 656, b, in Quarto, en Membran-Codex, indeholdende 12 Blade, de 6 første fra Midten af 14de, de 6 sidste fra 16de Aarhundrede. Bogen bestaaer af Brudstykker af Maria-Sagaen og Postula-Sögur. Uddraget er fra Slutningen af Side 10.

Den kortere Redaktion (II) findes i 4 Haandskrifter og en trykt Udgave, her betegnede med:

1. En ældre Papirs-Codex, No. 628 in 4to, i Arn. Magn. Saml. Indeholder Postula-Sögur, afskrevne efter Pergaments-Bogen in Folio paa Island. Uddraget er fra ss. 33, 34.

2. En ældre Papirs-Codex, No. 630 in 4to, i Arn. Magn. Saml. Indeholder Postula-Sögur, skrevne efter Pergaments-Bogen (nu ödelagt), in Folio, paa Selialand i Skutilsfjord, Island.

3. En ældre Papirs-Codex, No. 629 in Quarto, i Arn. Magn. Saml. Indeholder Postula-Sögur efter en Papirs-Afskrift paa Island.

4. En ældre Papirs-Codex, No. 69, a, in Quarto, Rasks Samling, i Arn. Magn. Saml. Indeholder Postula-Sögur og andet.

5. En trykt Udgave, efter et Haandskrift paa Island, med Titel: — „Hér hefst Tíu Sögur, af þeim enum heilögu Guðs Postulum og þínslarvottum. Saman skrifaðar af sannferðugum historíu skrifurum, þeim til fróðleiks og nytsemdar er þvilíkt yðka vilja. Viðeyar Klaustri, 1836.“ 8vo. ss. 175, 176.

I. Fra omtrent Aar 1350.

..... Síðan báðu sýrlendingar alexandrum rúmuerskan keisara. Þá er hann kom með sigri af serc landi at yfer stignum artarsercses konungi. Þeir báðu þes at hann sendi orð til india landz. oc veri heilagur dómr thomas færðr til sýr landz oc ueri hann þá andaðr guldinn sínum borgar mönnum En nu uar suá gert at likami hans uar færðr af india landi oc i borg þá er edissa heiter oc huilir hann i silfr scríni þat et sama scrin hanger þar i kirkiu með silfr festum. I þeirri borg má engi villu maðr lifa oc engi gyðingr engi blot maðr. heidner menn megu oc eigi heria þangat síðan er abbagarus konungr þeirrar inar saumu borgar. þá rit þat af síálfum græðaranum drottni várum ihesu cristo er hann reit sinni hendi síálf. þetta rit skal ..... (*Cætera desunt*).

II. Den kortere Redaktion.

Fra Hdskr. No. 1.

..... en mörgym uetrum síðar. Þa er alexandr Róma borgar höfðingi. hafði heriat áá persida¹ land & felldan² konung þeirra, & fór³ heimleiðis⁴ með sigri. báðu⁵ sýrlands⁶ menn at hann sendi epter likama postulans & lóeti⁷ þangat fáera. (þa uar likami postulans færðr af jndialandi⁸. til sýrlands. j borg þá er edissa⁹ heiter & gert at skrin úr silfri. j þeirre borg má eingi uera uillu Maþr. (nie blót maþr)¹⁰ ne guiðingur. þangat mega & eigi heria heiðner¹¹ men. Þuiat þar¹² hlifa uerðleikar & bæner heilags¹³ thómas postula. þess er haundum¹⁴ þreifaði um síðu drottins. & þá¹⁵ mælti hann¹⁶ suá. þú ert drottinn minn & guð minn .....

LÆSEMAADER.

¹ 2, 3, 4, 5. persia land. — ² 4. fellde — ³ 5. farið — ⁴ 2, 3, 4, 5. heim á leið — ⁵ 2, 3, 4, 5. þá baaðu — ⁶ 5. sýrlenskir — ⁷ 2, 3, 4, 5. lieti — ⁸ 5. Nú var svo gjört, og var hinn helgi dómur fluttur — ⁹ 3, 5. Edia — ¹⁰ bortglegt i 1, optaget af 2, 3, 4, 5. — ¹¹ mangler i 3, 5 — ¹² 4. þeim — ¹³ mangler i 2, 3, 4 — ¹⁴ 2, 3, 4, 5. høndum sýnum — ¹⁵, ¹⁶ 2 3, 4, 5. mangler.

IV.

ABGARUS-LEGENDEN PAA OLD-SVENSK.

Originalen er vel skreven omtrent midt i det 13de Aarhundrede, eller i dets sidste Halvdeel, men det ældste bekjendte Haandskrift (den saa kaldte "Codex Buræanus") er fra Aar 1340-60. Da en Mængde Blade ere bortrevne af denne Haandskrift, maa det Manglende hentes af den næst ældste Afskrift, nemlig "Codex Bildstenianus", fra første Hæft af det 15de Aarhundrede. Her maa bemærkes, at Behandlingen fra S. Thomas-Sagaen er fra den ældre Codex, men Hovedlegenden, af Sagaen om St. Simon og St. Judas, er iblandt de bortrevne Stykker, og er saaledes optaget efter "Codex Bildstenianus", hvor Texten er paa flere Steder ændret. Her og der kan den ældre Text opdages under det nyere Blæk. Disse Ændringer angives saalunde:

- ( ) betyder at Afskriveren har tilføiet Ordene over Linien, eller
  - (^R) i Randen af Haandskriftet, eller
  - (^{xx}) oven paa de bortskrabede ældre Ord.
  - (^æ) tilkjendegiver den ældre Læsemaade, saavidt man har kunnet opdage den.
-

A.

Fra Slutningen af Sankt Thomas - Sagaen.

Aftrykt efter: — "Svenska Medeltidens Kloster- och Helgona-bok; en Samling af de äldste på Svenska skrifne Legender och Äfventyr. Efter Gamla Handskrifter af George Stephens, Esq. — II. Ett Forn-Svenskt

Legendarium, innehållande Medeltids Kloster-Sagor om Helgon, Påfvar och Kejsare ifrån det Ista till det XIIIde århundradet. Första bandet. Stockholm 1847", ss. 189, 190.

..... tu hundrapå ok þrætighi arom æpte vars herra dōþ. flytos hans ben tel edissam. som før hæt rages medorum mæþ alexandri hialp for alla sirie landa bōn. J þem staþ ma ængen heþen. eigh iuþe ængen cristna tro falsare liua. ok ængen valz ælla ranz herra þriuas. — Siþan abbagarus þæs stas kunugar. fik bref af vars herra hand skriuot: ok fra þem daghenom. æn stapren varþar bilagþar. læs nycristnat barn iui portenom vars herra hand bref. ok iam skyt flyia fiianda ok giua friþ. for vars herra bref dygþ skyld. ok sancti tome. ok hans hælgo doma. hans daghar ær fæm natom fori iula nat.

(De senere Haandskrifter indeholde ingen mærkelige Læsemaader).

B.

Fra Slutningen af Sagaen om S. Simon og S. Judas.

Aftrykt efter samme Bog, ss. 231-233. — Sagaen forekommer ogsaa i 2 andre Kodices, her benævnte:

2. Skokloster-Haandskriften, fra 1450-70.
3. Codex A 3, Riks-bibliotheket, Stockholm, fra Aar 1502.

Deres hovedsaglige Uligheder anmærkes bagefter Texten.

Symon oc judas waro kōtlike brōdher | badhe sancti jacobi Alþei [oc] wara fru syster syni¹ | Predicadho badhe saman wm sidhe | j persie lande Ok hōrir først til at sighia | hwat judas giordhe før æn the saman komo j persie lande. Abbagarus konunger (xx medie) lanz. aff thæn stadh fordhum heth. rages medorum. Ok nu hether edissa². sende breff warom herra mædh thænna ordhom Jhesu sælum helsara som ær sedher ok tedher j iorsala lande.

Abbagarus enchanie son (sændir) godha quæthiu³ Jak hafuir hørt aff thik oc
 thinum jærteknun huru thu lækir siuka mædh ordhe ensamnu | ok biudher
 blindom se Ok haltum ganga spitælskom rena wardha: Ok dødhum lifua. ok
 alt lydhe thino ordhe Oc wardher som thu biudher Ok hær mædh prøfua jak
 eth aff thwem At thu æst Antiggia gudh siælfuir | comin af himnum ælla
 guzson Ok for thy bidher iak thik mædh (mino) brefue at thu wærdoghas
 koma til min ok lækia mina langsama sot⁴ | iak hafuir Ok thet forstandit at
 iudha æru thik ey godhe Ok wilia thik forradha. kom til min jak hafuer en
 fastan stadh ey swa storan som han ær ælla godher⁵. ok ærliker. Ok tho
 yfrith rumber (R os badhum⁶) War herra skref hanum breff ok answer Ather
 i gen. mædh siælsins hænde. Ok war brefuet scrifuet wm thenna mato.
 Sæl æst thu mik throdhe (osedom). Swa ær ok scrifuat. innan hælgha
 spamanna bokum. At the skula thro mik aldre saghu. Ok the wantro(ne)
 wara | mik se ok høra | Wm thina bøn at iak wili koma til thin ær swa fal
 (xx at mik tilbør⁷) at fulkoma alt thet jak ær sændher til. Ok sidhan (xx atir)
 vp takas aff them mik sænde. Ok sidhan jak ær vptakin sændher iak thik
 min discipulum som thik skal gifua badhe liif ok helso. badhe thæsse hems.
 ok Annars. Abbagarus sidhan han fan. at gudh munde ey siælfuir til hans
 koma⁸. Tha sændhe han en (æ scrifuare xx malara) til war herra at læta
 (æ scrifua xx mala) thet likaste ænlite warum herra han gate (æ Scrifua
 xx tha malaren) (R kom til wan herra) gat (han) ey fæst sin øghon Ok ey
 set (xx mot wars herra ænlite Swa stort) sken (oc) gudhlikt liws oc maghtokt
 (gik) aff hans æn(xxlite) tha tok war herre aff malaranom hans linna klædhe
 oc lagdhe vidh sit ænlite oc inthrykte j linna klædhit sins ænlitis skapnadh⁹.
 ok sænde thet Abbagaro konunge Som gladher thok aff allo hiærta widh |
 fæghins fund Hwilki(æ n skapxxn skapnat) thet bilæte hafdhe scrifuar¹⁰
 Ok witnar iohannes damacenus. som ther scrifuar (af) mæst | aff allum
 hælghum mæstarum Ok sigher at æpte thy liknilse | war waar herra wæl
 øgdher ok wæl brynadher hafdhe lankt ænlite ok nidher lut | som wisar
 godha complexionem stadhliks manz¹¹ | Thætta wars herra breff (R som han

konungenom sænde). hafdhe swa dighra dygdh ok makt. at innan (^{xx} edissa) stadh | sidhan thet kom (thiit) ma(^æther ^{xx}tte) engin hedhninge | engin cristno tro falsare (^R liwa.) engin walz herra sipher winna. Ok æn ther komber wald mædh orættu gen stadhenom. tha læs et barn wars herra breff (^æfore ^{xx}ofuir) portenum Ok iemskøt biuda fiænda fridh ella flya. Thæssa nadher frælsadhu opta stadhin aff wadha | til (^R thæs thera) synder (thet) hindradho¹². Sidhan war herra for thil himna | sændhis iudas til Abbagarum konungh Ok sagdhe sik ihesu christi discipulum wara. Abbagarus sagøhe sik se gudhlikt lius j hans ænlite Ok wæl kiænnas widh (at) han ware (sannelika) kænneswen ihesu christi | som han hanum louadhe fordhum sænda | at lækia hanum badhe siæl oc likama. Judhas lofuadhe hanum ok thrøste | fa allan sins hiærtæ skiælican wilia æn han toke widh cristna thro. Ok thrøst (^æ aff ^{xx}aa) ihesum¹³ christum. Abbagarus sagdhe (^R sik) sannalica tro. Ok thrøsta | ok gerna wilia hans hemna Ok alla iudha dræpa æn the waro ey wndher romara wæriu. Judas læt fram bæra wars herra breff Ok lagdhe thet widh konungs ænne. Ok fik iæmskøt hela bøther af spitælsko sot | som hanum war længe infødh :

LÆSEMAADER.

¹ 2. alpei ware fru systhersøne — ² 2. jndie landz for medie — edissa —
³ 2. helso for quæthiu — ⁴ 2. langa soot — ⁵ 2. ællas godher — ⁶ 2. badhom han heter edissa oc før het han reges medorum — ⁷ 2. Mik hørir til for at mik tilbør — ⁸ 2. oc vnder stodh at war herra kom ey sielwer til honum for at gudh — koma — ⁹ 2. War herra tok sielwer eth linnit klædhe oc lagdhe om sit ænlite | oc skapadhes a klædheno thet likasta wara matte wars herra ænlite for tha tok — skapnadh — ¹⁰ 2. Huilkiu skapilse —
 3. rættelica æpther wars herra ihesu christi ænlite for scrifuar — ¹¹ 2. Tha sipher han aff wars herra liknilsom Han haffde wææn oc stark øghou brwnt ænlite langt och nidher liit som teknar oc wisar godha complexionem stadhlikx mantz for Ok sipher at — manz — ¹² 2. forgherninga thet spilto for thera — hindradho — ¹³ 2. trodhe a ihesum for thrøst — ihesum.

V.

ABGARUS-LEGENDEN PAA MIDDEL-HÖJ-TYDSK.

Paa Vers ; fra Begyndelsen af 13de Aarhundrede.

Fra et Legendarium, skrevet paa en Old-nord-rhinsk Dialekt, af en anonym Forfatter, maaskee Konrad von Fussenbrunnen. Dette kostelige Arbeide bestaaer af 4 Dele; 1) om Christus og Marie, 2) om de hellige Apostler, begge paa en højst tarvelig og maadelig Maade udgivne af K. A. Hahn; 3) Maria-Legender, fortræffeligt udgivne af F. Pfeiffer, og 4) Vitæ Patrum et Sanctorum, for det meste endnu i Mskr. Se:

„Gedichte des XII und XIII Jahrhunderts, herausgegeben von K. A. Hahn. Quedlinburg und Leipzig, 1840.“ Svo. Sider 67—102 indeholde „Div chintheit Jesu.“

„Das Alte Passional. Herausgegeben von K. A. Hahn. Frankfurt a. M. 1845.“ Svo.

„Marienlegenden. [Herausgeg. von F. Pfeiffer]. Stuttgart, 1846.“ Svo.

„Neues Jahrbuch der Berlinischen Gesellschaft für Deutsche Sprache und Alterthums-kunde. Bd. VII. Berlin, 1846.“ Svo. Sid. 249—273, „Ueber die im Besitze v. d. Hagen's befindliche Handschrift des Passionals.“ Sid. 274—315, „Nochmals das alte Passional“

„Das Mittelalter. Darstellung der deutschen Literatur des Mittelalters, von Karl Gædeke. Hanover, 1852.“ Svo. Sid. 120—125 og 208—219.

Et Par Pergaments-Blade af „Das alte Passional“ findes i min Haandskrifts-Samling, og et andet opbevares i den Arnemagnæanske Samling.

A.

Fra Slutningen af S. Thomas-Sagaen.

Aftrykt efter Hahns ‚das alte Passional‘, s. 260.

. . . . .
 . . . . .
 den licham si uf huben
 vil erlich unde begruben
 an einer stat da er ouch lac
 dar nach uber manigen tac
 me dan anderhalb hundert iar
 do wart sin licham alvurwar
 im zu eren getragen
 in einer stat als si sagen
 die was edissa genant
 got uil genaden hat gewant
 an die stat durch sinen boten
 da endient niman abgoten
 swaz drinne ist daz geloubet got
 dekeines herren gebot
 der ualsh ist unde ubel wil
 mach da wesen nicht langes zil
 wande er virtirbet als ein gief
 man saget ouch da si ein brief
 den unser herre habe geschriben
 swanne ein herre hat getriben
 gegen der stat valschen rat

vnde sich gelegert drumme hat
 vientliche mit sime her
 da wider haben si die wer
 da uon si wol gevriet sint
 den brief nimt ein reine kint
 da mit is stiget hin enpor
 ho uf daz burgetor
 sin vmbewollener sin
 keret sich gegen den vienden hin
 vnde liset den brief dit ist ir wer
 secht so wirt vluchtech gar daz her
 in zagelicher vncraft
 oder ir wilde vientschaft
 machet vride mit in sa
 dit wirket vnser herre da
 durch thomam wande er im behaget
 die meistere han von im gesaget
 daz er in siner heiligen vart
 habe der werlde vil bekart
 zu des gelouben reinicheit
 si haben ouch von im geseit
 daz der gots geneme
 zv den drin kuningen queme

die christo brachten iren solt
wirouch mirrem unde golt

.....
.....

B.

Fra Begyndelsen af Sagaen om S. Simon og S. Judas.

Fra samme Bog, S. 302—305.

Simon unde iudas
der zweier iechelicher was
sunderliche ein zwelfbote
die von dem guten gote
wurden zv dem amte erkorn
si waren beide geborn
von der wandels vrien
der mittelsten marien
der vrowe anna genas
alpheus ir uater was
wande im anna ir tochter gab
verneht hie ein teil dar ab
wie der zweier ende was
man liset also daz iudas
der ouch thadeus ist genant
von sente thoma gesant
nach unseres herren hiemelgart
zv eime richen kuninge wart
edisse hiez die houbstat

da er zv kuninge waz gesat
abagarus genant er was
nv horet warumme iudas
binamen dar wart gesant
der herre den ich habe genant
horte sagen die mere
wie in iudea were
ein gut arzt ein heilich man
der wunders hete vil getan
als sich von im daz mere erswanc
abagarus was sere cranc
vnde wande er helfe horte sagen
von im die wolde er ouch eriagen
dar vf die hoffenunge im lief
do schreib er ihesu einen brief
da stunden an diese wort
abagarus sprach er dort
ihesu du heilant vil gut
der mit grozer demut

zv iherusalem erschinen bist
 wiz gegruzet zv aller vrist
 vnde la min wort vor dich kumen
 ich habe also von dir virnumen
 daz du die siechen vries
 vnd si arzedies
 ane salbe vnde ane wurze
 da uon sich doch virkurze
 ir leitlich vngemach vil gar
 du machest blinden ougen [? sehen klar]
 niwan mit dinem worte
 swer lange nicht gehorte
 dem gibestu gut gehoren
 so pflistu ouch zv storen
 der armen crummen vngemach
 swen die suchte drucket swach
 die vzetich ist genant
 dem macht u helfen sa zehant
 du lest die toden uf stan
 vnde mit schoneme lebene gan
 wande ich dit han von dir vernvmen
 so bin ich gentzelich dran bekumen
 vnde vf zwei dinc geneiget
 als mir min sin erzeiget
 nach vries willen gebot
 entweder du sist is got
 von himele uf die erden kumen
 vnde wirkest sus der lute vrumen
 oder du sist es godes sun
 der ouch daz selbe macht getun!

vnde mit gewalt hast getriben
 durch daz han ich dir geschriben
 vnde bite vlizeliche an dir
 daz du geruchest her zv mir
 dich arbeiten durch min leit
 wande ich bin sich da hin geleit
 vnde du macht mir wol gevrumen
 dar vber so han ich vernumen
 daz der iuden murmelat
 alzuhart vf dich gat
 dar inne si dir wollent schaden
 der angest saltu dich entladen
 var her laz in ir vnvuc
 wir haben beide hie genuc
 wande ich dir teile swaz ich habe
 kum ockers du mir da her abe
 Unser herre im do screib
 einen brief der ouch bleib
 harte lange zit aldort
 dar an stunden diese wort
 ordenliche geschriben hin
 du bist selich durch den sin
 daz du an mich gelouben gihst
 des du doch nicht mit ougen sihst
 von mir ist also geschriben
 die sint vngeloubech bliben
 die mich mit ougen han gesehen
 gelouben die wol an mich iehen
 der ouge mich noch nie gesach
 als din brief zu mir sprach

der mich hin zv dir lut
 dar uf wiznest minen mut
 ez muz werden gar volant
 durch daz ich vz bin gesant
 vnde dar nach mich der entfat
 der mich gesant her nider hat
 swenne ouch daz geschit an mir
 so sende ich minen iungeren dir
 der din suchte erwende
 secht do von xpc hende
 der brief zv dem kuninge quam
 vnde er gentzelich virnam
 daz sich sin wille dran verbrach
 do wuchs im michel vngemach
 wande er in nicht solde sehen
 als im des mochte nicht geschehen
 secht do erdachte er eine kunst
 daz er durch vruntliche gunst
 doch sin bilde wolde haben
 vnde sinen willen dar an laben
 swanne er es in rechter nehe
 eigenliche an sehe
 lichte vunde er trost dar an
 einen meister gewan
 er de do wol malen kunde
 dem selben er begunde
 mit vlize biden an den ruch
 daz er malte vf ein tuch
 nach meisterlichen witze
 das edel antlitze

des menschen ihesu als daz waz
 do er dem meistere vor gelas
 wie sin wille was gewant
 do machte er sich vf zvhant
 des weges vntz er hin bequam
 in daz lant iudeam
 der meister vorschte her unde dar
 vntz er das wart gewar
 nach dem er solde malen
 do er nach kunste walen
 vnder ougen in besach
 ein sulch geluchte sich erbrach
 von sinen ougen her ab
 daz grozen underschin im gab
 an luctender clarheit
 so daz dem meistere waz verseit
 der wille zv vollebrengene
 die arbeit wart sich lengende
 wande er durch daz blichen
 nicht wol kunde eigenlichen
 beschowen siner forme schin
 des muste er lan sin malen sin
 swie es im was ein vngemach
 do vnser lieber herre sach
 dieses willen vnde des beger
 der in gesant hette her
 do twanc sin groze gute
 hin heiliges gemute
 daz er daz tuch von im nam
 als siner tugende gezam

vnde ienes kuninges hitze
 an sin heilich antlitze
 dructe er es do stund dar an
 ein bilde sere wol getan
 als sin antlitze gewant
 daz bilde sante er do zvhant
 hin dem kuninge abagaro
 die meistere hant gesaget so
 die von dem selben tuche
 mit vlizelicheme ruche
 cristes forme hant erlesen
 sine ougen weren groz gewesen
 bewachsen wol mit wintbran
 ein lanc antlitze stunt dar an
 mit lustelicher vnderscheit
 vnde als ich e habe geseit
 an sente thomas lebene
 is gienc der stat vil ebene
 manich iar daz si genoz
 des briues mit genaden groz
 idoch die meistere also sagen
 daz in sumelichen tagen
 nach der zit doch vber lanc
 vnseren herren da betwanc
 ir alzv groze bosheit
 die in der stat was do breit
 daz sich die gabe onderschiet
 do quam ein heidenische diet
 dem got gab sulchen gewalt
 daz die stat wart geualt

vnde es der brief nicht wider vacht
 als er von gotlicher macht
 dicke hete vor getan
 dit muste si durch sunde han
 mit den si waren vberladen
 vnde durch si quamen in den schaden

Wir uallen uf den ersten sin
 wie der zwelfbote hin
 gesant zv dem kuninge wart
 nach vnseres herren vffart
 gedachte thomas wol dar an
 wie dem kuninge was getan
 ein gelubde von christo
 daz wolde er nu ervullen so
 iudas der heilige zwelfbote
 wart gesant von der rote
 zv dem kuninge abagaro
 secht der wart vmmazen vro
 do er den guten iudam
 an sulcher forme vernam
 mit endehaften mere
 wie er ein iunger were
 cristus vnde zu im gesant
 abagarus sach alzuhant
 an sines antlitzes schin
 so schone ein geluchte sin
 daz im ein vrkunde gab
 grozer heilicheit her ab
 die an sime herzen lac
 von der gesichte vil harte erschrac

der selbe kuninc abagarus
 vnde sprach lieblichen alsus
 secht nu bekennen ich sunder list
 daz du ein war iunger bist
 des herren der mir vor enpot
 er wolde mich von aller not
 die mich pflit verbosen
 genedenlichen losen
 mit sime iungeren daz bistu
 do sprach der zwelfbote im zv
 dit mach got uil wol getun
 geloubestu an den godes sun
 ihesum cristum den herren min
 so machtu von dem vbel din
 gevriet werden wol also
 ia werlich sprach der kuninc do
 min geloube ist dar an gut
 dar uber wizzest minen muot

daz ich die ungetrue diet
 die in vienc vnde verriet
 vmmazen gerne wolde erslan
 mochte ich von dem riche han
 noch minen willen vrloub
 ch wolde ir leben machen toub
 mit allez zornes grimmicheit
 der kuninc von deme ich habe geseit
 als man saget vzetlich was
 do nam der gude iudas
 den brief den im der heilant
 hete vor der zit gesant
 da mit er vber sin ougen streich
 zvhant die suchte von im weich
 so daz er vf der selben stunt
 wart vrisch vnde wol gesunt.
 .....
 .....

VI.

ARGARUS-LEGENDEN PAA TYDSK PROSA.

Fra Midten af 15de Aarhundrede.

A.

Fra Slutningen af S. Thomas-Sagaen.

Trykt efter: — „der heyligen leben in dem wintterteyl, Augspurg 1471.“
Stor Folio, Side 262.

..... Dar nach erwarb der kúnig von Syria von dem keyser Allexandro | das er im Sant Thomam gab | da fu,rt er in mit grossen eren in Medissem [læs Edissem] | vnd leget in in einen reychen sarch der hangt mitten inn der kyrchen an vier silbrin ketten | vnd geschehen vil zeichen da | vnd wer gnad von got vnd von Sant Thoman begert der wirt gewert | vnd in die kirchen mag kein falscher man kummen weder keczer noch heyden auff die selben weil | aber nur nymmer | aber welcher beichtet vnd bu,sset den gab er vnsers herren leichnam mit seiner hand .....

B.

Fra Begyndelsen af Sagaen om S. Simon og S. Judas.

Efter samme Bog, Side 63—65.

§ Hie nach sagt es von des heiligen kúngs Abagarus leben. Von sant symon vnd iudas leben sagt die legend.

Zu den zeytten da vnser herr Ihesus Cristus uff erdtreich gieng vnd vil zeichen tet | Da was ein kúng in der stat Abyssa | der hiess Abagarus der was lang usseczig gewesen | der hort von den zeichen die vnser herr ihesus cristus tet | dz er die sundersiechen rein machte vnd die toten lebendig | Da ward er gar fro vnd hoffet er machte in ouch gesund vnd schrib vnserm herren einen brieff | vnd schrib im also | ein sun des heilers ihesu cristi der da wandelt vnd erschinen ist zu. iherusalem vnd steten erschinen ist dem embeut ich meinen gru,ss vnd lass dich wissen dz ich vil von dir geho^rt han dz du die menschen gesund hast gemacht on alle erczney | vnd on wurzen vnd on kreuter vnd machest die plinden mit einem wort gesehent vnd die lamen gerecht vnd die sundersiechen rein | vnd die toten lebendig | vnd da ich das von dir vernam | da gedacht ich mir in meinem herzen | es mu,ss der zweier ding eins sein | entweder du wa^rest got vnd wa^rest von himel her ab kommen dz du als gross wunder tu,st | oder du bist gottes sun dz du das tu,n magst | darumm bitt ich dich das du dich zu. mir fu,gest vnd zu. mir kommest vnd mach mich rein von meiner usseczikeit | wann ich han wol vernomen das die iuden ser wider dich sind vnd dich neyden | da von komm zu. mir | Ich han ein cleine erbere stat da du wol sicher bist vor den iuden an der stat haben wir beyd genu,g wann es ist gar ein gu,tte stat tzu. einer cleynen stat | Da nun vnser herr ihesus cristus die botschafft vernam | Da schrib er im einen brief hin wider vnd schrib im also | Abagarus du bist selig dz du

an mich gelobest vnd mich nicht gesehen hast | wann es ist von mir geweiss-
sagt vnd geschriben | das dye an mich gelobent die mich nit gesehen habent |
vnd die mich sehent dye gelobent nit an mich vnd von den du mir geschri-
ben hast das ich zu. dir komme das mag ich nit getu. n wann ich mu. ss die
werk volbringen durch die ich gesant bin | vnd wird darnach empfangen von
dem der mich gesandt hatt | vnd wann ich dann uff far zu. dem der mich ge-
sandt hat | so will ich dir meinen iunger einen senden der dich ledig vnd
gesund macht | Vnd da der kúng vnnsers herren brieff gelas vnd hort dz er
in gegenwirtlich nit gesehen noch gehalten mocht da was im gar leyd vnd
sendet einen maler nach im der im das angesicht vnnsers herren ihesu cristi
malet | Da sprach er seydt ich den heiler aller welt nit gehalten mag das ich
doch sein bild ansehe den ich leiplichen vnder seinen ougen nicht gesehen
mag | Vnd da der maler zu. vnserm herren kam vnd das tu. ch wolt malen da
gieng ein als grosser schein von seinem antlicz das er in nit genczlich mocht
gesehen | vnd mocht och das tu. ch nit entwerffen noch gemalen vor dem
schein | Vnd da vnser herr dz sach Da nam er das leyenin tu. ch vnd trucket
es vnder seine ougen | Da empfieng daz tu. ch als die gestalt vnnsers herren
antlicz hett | da ward er des tu. chs gar fro | § Nun hett vnnsers herren brief
die kraft wann sich die veind für die stat abyssa legten da der brieff innen
was | so hiessen sy ein kind uff daz tor stan vnd hiessen den brieff lesen so
wurden die veind zu. hand flichtig vnd gesigten in an von der gnad des
brieffs | vnd mag och kein keczter noch kein vngelobiger mensch in der stat
gesein vnd darnach ward der veind als vil das sy der brief nit mer für ir
veind halff | Vnd nach dem als vnser herr zu. himel fu. r | Dar sandt er sein
zwelfboten Symon vnd Judam zu. dem kúng Abagarus | da sagt im Judas er
wer Ihesus Cristus iunger einer | der im gelobt het er wo. lt im sein iunger
senden | Da ward der kúng gar fro vnd sach den zwelfboten an vnd sach
ein go. tlichen scheyn vnder seinem antlicz | Da erschrack er vnd betet in an |
Vnd sprach wa. rlichen du bist der iunger gotes Sun der mir geschriben hatt

ich will dir meinen iunger senden der dich gesund macht | vnd dir das leben
geyt | Da sprach Judas geloubst du das vnser herr Ihesus cristus der war
gottes sun ist vnd nam den brieff den vnser herr ihesus cristus het geschri-
ben vnd bestrich in da mit | da ward er tzu. hannd gesund | Da ward er gar
fro vnd dancket gott seiner genaden vnd empfieng den touff von sant iudas.

VII.

ABGARUS-LEGENDEN PAA NEDERSAXISK.

Fra Midten af 15de Aarhundrede.

Fra Slutningen af Sagaen om S. Thomas. — Trykt efter: — „dye gulde legende off dat Passionail“, trykt i ..... 14 .., lit. folio. Blad 44, verso. — Mundarten er den ældre Vestfalisk.

..... Na langertzyt in den iaire onses heren. cc. ynd. xxx. soe waert des apostels lychame gheuoirt in dye stat edissa. dye men in voerleden tzyden hysch raches van meden Ind dat dede alexander der keyser vmb der van sirien bede Ind in der stat en mochte geyn ketzer noch ioede noch heyde leuen. noch gheyn tyran en mochte daer schaden doin na den dat Abbagarus der koninck van der stat entfinck eynen bryeff den ihesus onse heer seluer seluer schreiff. Want als eynige lude weder die stat quamen als eyn ghedoefft kint den brieff gelesen hadde. staende op eynre portzen van der stat so vloeghen dye vianden in dem seluen dage off sy machten vreet ynd dat durch dye craffte onses lyuen heren bryeff ynd durch sent thomas des apostels verdienste .....

VIII.

ABGARUS-LEGENDEN PAA NEDERLANDSK.

1.

Fra Aar 1400.

Efter „Goudene-Legende“, en nederlandsk (flamandsk) Oversættelse af Jacob de Voragine's *Legenda Aurea*, i Riks-Bibliotheket i Stockholm. Haandskriften er i større Qvart, har 329 Papirs-Blade samt 2 Register-Blade paa Pergament, og slutter med følgende Colophon: —

„Deise bouc was beghonnen scriuen synte winnoes daghe den vyfsten dach na alre synten dach. Int jaer ons heren M. CCC. ende XCIX. ende vulscreuen synte vrbaens daghe den XXVsten dach in meye. Int iaer M. CCCC. Dies hebbe god lof ende eere. nv ende emmermeere. Amen.“

Begge de efterfølgende Uddrag ere godhedsfuldt meddeelte af kongelig Sekretair Mag. G. E. Klemming, Amanuensis i Riks-Bibliotheket i Stockholm, hvis Nöiagtighed er velbekjendt.

Af denne Haandskrift er trykt Legenden om Theophilus og Jungfru Maria. Se: — „Theophilus in Icelandic, Low German and other tongues from M. S. S. in the Royal Library Stockholm. By George Webbe Dasent, M. A. London, 1845.“ 8vo. S. 32.

A.

Fra Slutningen af S. Thomas-Sagaen. Blad xvij, verso, anden Spalte — xvij, recto, Spalte 1.

..... Na langhen tyt int iaer ons heren. cc. ende xxx. so wart des apostels lachame ghe voert in de steide edissa. die men wilen hiet rages van meden. ende dat deide alexander de keiser omme dier van syrien beide. Ende in de steide ne mach ne gheen onghelouich noch iode noch pagaen leiuen. noch ne gheen tyrant en mach haer deeren. Na dien dat abagarus die coninc van dier steide ene lettere ontfync die ihesus onse here selue screef. Want als eneghe luden ieighen de steide camen. ende als een gedoopt kynt die lettre gheleisen hadde staende op ene poorte van dier steide. so vloon die vianden binnen dien seluen daghe of maecten paeys. beede omme de cracht van ons heren letteren. ende bi thomas des apostels verdiente.

B.

Fra Begyndelsen af Sagaen om S. Simon og S. Judas. Blad cclxxvj, verso, Spalte 2, — cclxxvij, verso, Spalte 1.

Symon chananeus ende iudas die thadeus hiet waren .ij. ghebroederen ende des mynsts iacobs broeders. Ende marien cleophe sonen die alpheo te manne hadde Ende iudas was ghesent van synte thomase tote agabarum den. co. van edissen na xps opvaert. Want men leist in historia ecclesiastica dat agabarus de vorseide coninc onsen here ihesum xpm letteren sende in deiser manieren. Agabarus euchonien sone ihesu den saleghen behoudre die comen es int lant van iherosolmia Saluut. Jc hebbe ghehoort van den ghesontheiden

die du gheifs dattu alle siecheiden gheneist sonder medicinen ofte cruuden. ende dattu metten woorden de blende does sien ende de creipelen gaen ende de lasersche suuers de ende doode moecs leiuende. Ende om dat ic al ghehoort hebbe so peynsic in minen moet dat een van tweeen moet syn dats dattu god bes ende sys van den heimele comen om dit to doene. of du bes de gods zone die dit does. Ende hier omme so scriue ic ende bidde di dattu wilts ghewerdeghen toet mi te comene of te pinene ende mi myn siecheit af nemen daer ic langhe meide hebbe gheweist ghepynt. want ic hebbe ooc vernomen dat de ioden ieighen di murmureiren ende sy willen di verraden Daer omme come te mi want ic hebbe een cleen eersaem steidekin die ons beeden ghenouch weisen sal. Onse here ihesus andwoorde hem in deise woorden. Du bes salich dattu in mi gheloofs eer du mi sages. Want van mi es ghescreiuen die mi niet en sien sy sullen ghelouen. ende di mi sien en sullen niet ghelouen. Van dien dattu an mi screefs dat ic tote di came. ic moet al vuldoen daer omme ic ghesent ben. Maer als ic op ghenomen ben so sallie een van minen iongheren senden tote di die di gheneisen sal. Doe agabarus sach dat hi xpristum in sinen lachame niet sien en mochte. also ian damascenus seit so sende hi tote xpm enen pingiere dat hi een beilde na hem pingieren soude dat hine doch in der beilden sien mochte dien hi in syn ansichte niet sien en mochte. Maer doe de pijngiere tote xpm comen was so en mochte hi niet claerlyc in syn ansichte sien omme de grote claerheit die daer vte scheen. ende also en mochte hi sinen figure niet ghepijngieren. Doe dat onse here sach so nam hi des pyngierers cleet ende leit op syn ansichte ende prenter also syn ansichte in. ende sendet abagaro den coninc diet begherde. Ende hoe daen ons heren beilde was dats ghescreiuen in de vorseide hystorien. Want hi was wel ghe oghz ende hi hadde schone wentbrawen ende een lanc ansichte ende neider hanghende dat was een teekin van rypheiden. Men seit dat die lettere die onse here ihesus xps screef es van so groter cracht dat in de steide edisse ne gheen onghelouich noch pagaen leiuen en mach noch ne gheen tyrant en mach haer deeren. Want

als enich volc ieighen deise steide ghewapent cam. so stoet een ghedoopt kynt op de poorte | ende las de epystele. ende op dien seluen dach so vloon die vianden van vresen of sy maecten paeys met hare ende aldus gheschiedet wylen. Maer namaels waert soe ghewonnen. van den sarrasinen ende vermeeensaemt. wnt hare beneficien was hare ghenomen om hare sonden. — Na dat onse here te heimele gheuaren was also men leist in ecclesiastica hystoria so sende thomas de apostel tote agabarium iudam die thadeus hiet also hem god belooft hadde. Ende doe indas te hem comen was ende hi seide dat hi ihesus ionghere was dien hi hem belooft hadde te sendene. so sach abagarus in iudas ansichte een wonderleic claerheit. ende doet abagarus sach van wondere ende van ureesen anebeide hi onsen here ende seide. du bes waerleic ihesus des gods zoons ionghere die mi seide ic sal di senden enen van minen iongheren die di gheneisen sal. Judas andwoorde. Ghe-loofstu in den gods zone so sulstu al hebben dat dyn herte beghert. Abagarus seide. Jc gheloofs waerleic ende ic soude gherne de ioden verslaen diene cruusten haddics macht ende en belettent die van rome niet. Also men leist so was abagarus lasersch ende iudas nam ihesus xps lettere ende wreefer syn ansichte meide ende hi waert rechenoort gheneisen.

2.

Fra Midten af 15de Aarhundrede.

Fra Slutningen af Sagaen om S. Thomas.

Trykt efter: — „gulden legende ofte dat passionael, dat winterstic, Goude 1478,“ liten folio. Mundarten er den ældre i Landskapet Hollant.

Uddraget staaer Blad 128, recto.

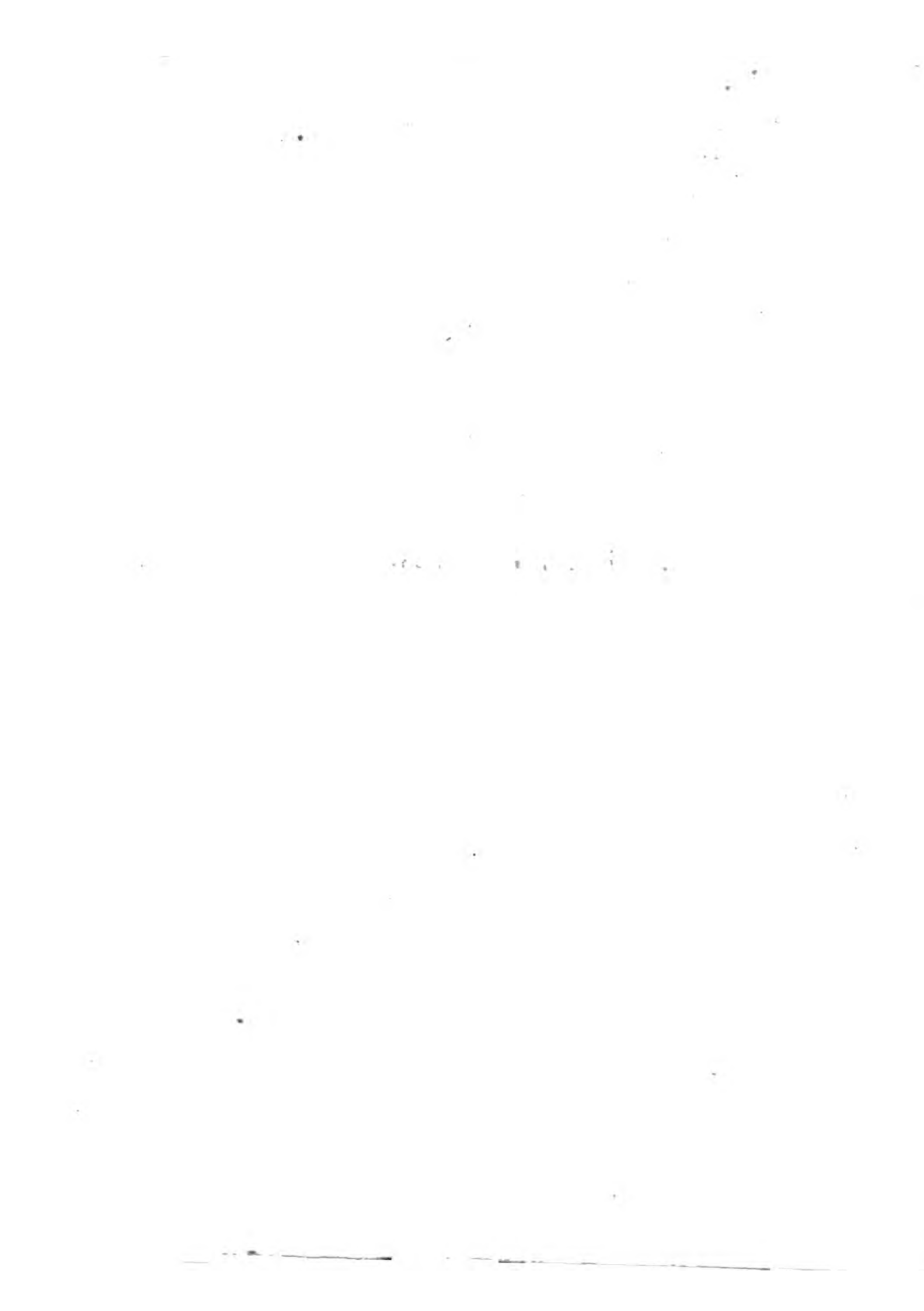
..... Nae langhe tijt Int iaer ons heren twee hondert ende dertich so wort des apostels lichaem geuoert in die stede edissa. diemen wel eer hiet raghes van meden Ende dat dede alexander die keyser. om der van syrien bede Ende in die en mach gheen onghelouighe noch iode. noch heyden leuen. noch gheen tyran en mach hoer deren. nae dien dat abagarijs die coninc vander stede ontfinc een brief die ihesus onsen here seluer screef. want als enighe luden teghen die stede quamen. ende als een ghedoopt kint den brief ghelesen hadde staende op eenre poerte vander stede. soe vloghen die vianden binnen den seluen daghe. of si maecten pays. beyde om die crafte van ons lieues heren brief. ende bi thomas des apostels verdiente: .....

II.

H O M I L I E N .

This Homily is printed from Faustina v. 9. p. 62
 (1) CCC S. 7 p. 123.
 (2) CCC S. 7 p. 123.
 (3) CCC S. 8 p. 316 (4) CCC S. 9 p. 120 (5) CCC S. 17 p. 30
 (6) Camb. Univ. II 4 b p. 135 (7) Vitellius C. 5. p. 71.

It is also printed in L. Ch. Müller's *Collectanea Anglo-Saxonica*, Copenhagen 1835 p. 19.

OLD-ENGLISH VERSIFIED HOMILY

FOR

Dom. III. in Quadragesima.

The third Sunday in Lent.

On þære mæran tide
 þe se mildheorta Hælend
 wunode mid mannum
 on soðre menniscnesse,
 wundra wyrçende,
 þa wearð him gebroht to
 sum wit-seoc man
 wundorlice gedreht:
 him wæs soðlice benæmed
 his ge-sihð and spræc,
 and he swa dumb and ablænd
 deoflice wedde.

Hwæt þa se mildheorta Crist
 þurh his godcundan mihte
 þone man ge-hælde,
 and þone hetolan deofol
 him fram a-dræfde,
 þe hine drehte oþ þæt,
 and he þa gewittig
 wel spræc and gehyrde,
 and eal seo meniu
 miclum þæs wundrode.

*In that marvellous world-tide
 when the Mild-hearted Healer
 traverst earth's bosom
 in true humanity,
 4 working great wonders, —
 then wended folk to Him
 with a wit-sick man
 8 wofully plâgued;
 sight that sufferer
 lost had, and speech,
 and now, dumb and a-blind eke,
 12 devilishly raged.*

*But the Mild-hearted Saviour
 thro His God-sprung mightiness
 healed the madman,
 16 and the hateful devil —
 his dréad torméntor —
 drove from him fâr;
 so that, wit-cloth'd once more,
 20 he heard and spake wisely.
 And all that méinie
 mightily wonder'd!*

þa sædon þa judeiscan,
 þæt ure drihten sceolde
 þa wundra wyrcan
 on þæs deofles mihte,
 þe men hatað Béełzebub;
 ac hi lugon for þearle.
 Sume hi woldon eac
 þæt he sum syllic tacn
 of heofonum æt-cowde,
 ac he cwæð him to
 þa þa he ge-seah
 heora syrwiendan gēpohtas:
 Ælc cyne-ricc þæt bið
 on him sylfum todæled,
 bið soðlice toworpen
 and ne wunað na on sibbe;
 and hiwræden fealð
 ofer hiwrædene.
 Gif se sceocca soðlice
 is on him sylfum todæled,
 hu mæg þonne standan
 his rice staðolfæst?
 Ge seccað, þæt ic a-dræfde
 deofla of mannum
 þurh þæs deofles mihte
 þe men hatað Beelzebub;
 and gif ic on his naman a-dræfde
 deofla of mannum,
 on hwæs naman adræfað
 eowre suna þonne?
 þes sæde se Hælend
 be his apostolum,
 þe wæron heora suna
 and heora siblingas,

But the scōwling Jēw-crowds
 24 *scōft, that Our Māster*
wrought these wōnders
thro the will of a démon
hight Beelzebub: —
 28 *most bāse was that lie!*
Sōme too clāmor'd
for a clēarer tōken,
a sign from hēaven.
 32 *Sāid then Jēsus,*
when he ey'd each crāft-thought
crāwling within them: —
 'Each sōrrowful kingdom
 36 gainst it sēlf up in ārms
 shall be sūrely dōwncast;
 it dwēlls not in péace.
 Firmest fōrtress
 40 ēke would then fāll.
 If the fiend be divided
 gainst his ówn dōminion,
 hōw shall his réalm ever
 44 rést secūre?
 I drīve, so sáy ye,
 dévils from these péople
 thro the míght of that évil-one
 48 mén call Beelzebub;
 but if in *Hís* name
 I hárry these spírīts,
 in *whóse* name obéy they
 52 your ówn dear sōns?'
This spéir'd the Sāvour
spéaking of the Apóstles,
who were kēnn'd thro the cōuntry
 56 *as their sōns and their kīn;*

and hi deofla a-dræfdon
on heora drihtnes naman,
and feala wundra worhton
on þæs folces gesihðe.

þa cwæð se Hælend
to þam heard-heortum folce :

Witodlice, gif ic a-flige
on godes fingre deofla,
godes rice becymð
soðlice on eow!
þonne se stranga healt
his inburh-fæste
þonne beoð on sibbe
þa þing þe he sylf hæfð;
and gif sum strengra cymð
and hine ofer-swið,
ealle his wæpna
he ge-winð þonne,
on þam þe he truwode,
and todæld his here-reaf.
Se þe nis mid me,
he bið ongean me;
and se þe mid me ne gaderað,
he towyrpð soðlice.
þonne se unclæne gast
gæð ut of þam men,
þonne færð he woriende
on un-wæterigum stowum,
secende him reste,
ac he soðlice ne fint;
þonne cwyð se fula gast
þæt he faran wille
into his huse,
of þam þe he utferde,

*yet cast they out devils
in the name of Christ,
and did signs and miracles
in the sight of that folk.*

*The Héaler quód then
to the hárd-hearted multítude:*

*'If fléme I dévils
64 by the fínger of Gód,
thén is Gods Kíngdom
cóme even to yóu!*

*While hóldeþ the stróng man
68 his hígh-tówing cástle,
abídes he gládly
with such góods as he háth;
but cómes there a strónger,
72 cónquering and quélling him,
then áll his wéapons
he winneth stráightway,
in wích he so trústed,
76 and his wár-spoils todéals.*

*Whó is not with me,
hé is agáinst me;
who with me gáthereth not,
80 gríevously scáttereth.*

*'When the únclean démon
óut of a man góeth,
then wánders he wístful
84 in wáterless pláces,
some rést far séeking,
but sóothly he fínds not;
the fóul-fiend quóth now,
88 that he fáre will stráightway
to thát old lóam-house
he léft but látely.*

and cymð þonne to
and afint hit gedæft:
he genimð him þonne to
seofon oðre gastas,
wyrsan þonne he sylf si,
and hi wuniað mid þam men,
and bið þæs mannes wise
wyrse þonne hit ær wære.

Mid þam þe he þis clypode,
þa cwæð him sum wif to
of þære mæniu
mid micelre stemne:
Eadig is se innoð
þe þe to mannum gebær,
and ge-sælige syndon
þa breost þe þu ge-suce!

Hyre andwyrde se Hælend:
Gyt synd eadigran,
þa þe godes word gehyrað
and hit gehealdað!

We gegaderiað þæt andgit
to þysum godspelle
be þam twam godspellerum
Lucam and Matheum,
and we willað sceortlice
secan eow þæt andgit.

Ure drihten ge-hælde þa
þurh his heofonlican mihte
þone earman wodan
fram his wodnesse,

He gêts him so thither,
92 and findeth it gárnisht.
Straíght then táketh he
spirits other séven,
worse than himsélf,
96 and they wón there, áll of them.
But the énd of that mán
is more áwful than at first!

Thus wóndrously téaching them,
100 *a cértain wóman*
from the cómpany róund Him
cried áloud: —

'The wómb how háppy
104 *to this wórlð that báre Thee;*
bléssed, of a sóoth,
are the bréasts Thou didst suck!'

Ánswer'd the Redéemer: —
108 *'Móre blessed, ráther,*
God's wórd who héaren
and who hóld it fást!'

The méaning we gáther
112 of thís our góspel
in thóse two evángelists
Mátthew and Lúke,
and shórtly will we
116 shów it untó you: —

Héal'd Our Lórd, then,
thro His héavenly virtue
this wóful mádman
120 from his piteous wóodness,

and fram his dumbnesse
 þæs deoflican bendes,
 and fram þære blindnesse,
 þe hine a-blænde se deofol,
 and eal seo mænigu
 miclum þæs wundrode.
 Dæghwamlice he wyrð
 þas ylcan gyt
 æfter gastlicum andgite
 on godes geladunge,
 on soðre gecyrrednesse
 synfulra manna,
 þonne se un-ge-leaffulla,
 þe læg on his synnum,
 ge-byhð to his drihtne
 mid soðre dæd-bote,
 and þone deofol forlæt,
 þe hine forlædde on ær;
 þonne bið he ge-clænsed
 fram þam un-clænan gaste,
 and hæfð þæs geleafan leoht,
 and herað his drihten.

þa sædan þa judeiscan,
 þæt ure drihten sceolde
 þa wundra wyrcean
 on þæs deofles naman,
 þe men hatað Beelzebub,
 ac hi lugon for þearle.

Hwilon ær we sædon
 be þisum sceandlican deofle;
 þa hæðenan leoda
 ge-lyfdon on hine
 and heton hine Béél,
 sume Báál,

and from the dumbness
 in which the dévil had bóund him,
 and éke from the blíndness
 124 the fiend had bróught on him, —
 and áll that múltitude
 mightly wónder'd.
 But He dáily wórketh
 128 even yét the sáme —
 as ghóstly intérpreted
 of Gód's Congrégation —
 in the sóoth convérsion
 132 of sinful péople,
 when the ún-be-líever
 which láy in his sins
 dráweth to his Máker
 136 in pénitent déed-boot,
 and léaveth the týrant
 that had léd him so lóng.
 Thén beeth he cléansed
 140 from the un-cléan spirit;
 fáith-lit, he séeth,
 and sérveth his Lórd!

But the scówling Jéw-crowds
 144 *scóft, that our Máster*
wróught these wónders
in the náme of a démon
híght Beelzebub:

148 *most báse was that lie!*
 Once befóre have we spóken
 of that brútal ídol.
 The héathen nátions
 152 héríed and wórshipt him,
 cálling him Béel
 or ótherwise Báal;

and se ylca hæfde
 yfelne to-naman,
 þæt is Zebub
 for þære sceanlican offrunge
 þa hæðenan him offrodon,
 swa swa healicum gode,
 scep and hryðeru,
 and of-slogon,
 þa þa gewunodon þær, fleogan
 to þære fulan offrunge,
 and his biggengas
 hine þa heton Beelzebub,
 þæt is fleogena Bel
 oððe se þe fleogan hæfð,
 for þan þe Zebub
 is ge-sæd fleoga.
 Nu sædon þa judeiscan
 urum drihtne to teonan,
 þæt he sceolde a-dræfan
 deofla of mannum
 on þises naman,
 þe is gramlic deofol,
 and næfð nane mihte
 men to gehælenne.
 Sume hi wuldon eac
 þæt he sum syllic tacn
 of heofonum æt-eowde,
 ac hi his fandodon;
 swa þa judeiscan ge-sawon
 swutele tacna on þam wodan men,
 þe þær wæs gehæled,
 and swa þeah woldon wundra
 ufon of heofonum,
 mid ungeleafulness

and éke they ádded
 156 an évil súr-name,
 thát is Zébug, —
 from the shámeful sácrífice
 these infidels gáve him
 160 as to Gód most High,
 shéep and fele cáttle;
 sláughter'd likewise
 those lánd-dwellers Flies
 164 in their filthy óffering;
 and bénding befóre him
 they háil'd him Beélzebub,
 the Bél of Flies
 168 or the bóastful Flý-ruler,
 for Zébug in Énglish
 is the sáme as Flý.
 Now these Jéws, forsooth, trúelessly
 172 táunted our Sáviour
 that He dróve out these hówling
 háteful spirits
 in the náme of that Flý-fiend
 176 who is fóulest dévil,
 and hath míght none in him
 to show mércy to mán!
Sóme, too, clámor'd
 180 *for a cléarer tóken,*
a sign from héaven,
 the Sáviour témping.
 How stränge what they sáw there —
 184 a screáming lúnatic
 héal'd before their éyes!
 Áskt they yet wónders
 from the hálls of héaven,
 188 with un-héard-of fáithlessness

fandiende Cristes.

Ac he cwæð him to,

þa þa he geseah

heora syrwiendan geþohtas:

Ælc cyne-rice þe bið
on him sylfum todæled
bið soðlice toworpen
and ne wunað na on sibbe,
ac hiwræden fealð
ofer hiwrædene.

Gif se woruldlica cyning
winð wið his leode
and þa leoda wiðeriað
wið heora cyne-hlaford,
þonne cymð heora sacu
to aworpenesse,
and þæt cyne-rice
bið hraðe swa to-worpen;
and gif þæs hires hlaford
hatað his cnihtas
and him on winnende bið,
hi wurðað sona to-twæmede.

þa cwæð se Hælend him to
be þam hetolan deofle þus:

Gif se sceocca soðlice
is on him sylfum todæled,
hu mæg þonne standan
his rice stadolfæst?

Nele nan deofol
a-dræfan oþerne;
ac hi ealle syrwiað
mid heora searo-cræftum
mid anrædum mode,
hu hi men beswicon

súbtilely trýing Him.

Sáid then Jésus

when He éy'd each cráft-thought

192 *cráwling wíthin them: —*

'Each sórrowful kingdom
gainst it sélf up in árms
shall be súrely dówncast,
it dwélls not in péace.
196 Fírmest fórtress
éke would soon fáll.'

If a wórldly rúler
200 wárreth with his péople,
and his súbjects strúggle
with their ówn liege sóvereign, —
quíck, so, will éverything
204 útterly be óver,
that ónce strong kíngdom
will fáll with a crásh.

Aud if th' héadstrong yeóman
208 his hóuse-carles háteth,
and fighteth agáinst them, —
soon flée they his fields!

Spoke thús, then, the Héaler
212 of our háte-breathing énemy: —

'If the fiend be dívided
gainst his ówn dominion,
hów shall his réalm ever
216 rést secúre?'

Dóubtless, one dévil
déres not anóther;
but they plót and plán —
220 prívily, cúnningly,
and bánded togéther —
to betráy men's children

to hellicum suslum,
 þær þær hi sylfe wuniað,
 and heora rice
 is on þam reðum wítum
 æft domes dæge
 a buton ende.

Ge secgað, þæt ic a-dræfe
 deofla of mannum
 þurh þæs deofles mihte,
 þe men hatað Béalzebub;
 and gif ic on his naman a-dræfe
 deofla of mannum,
 on hwæs naman adræfað
 eowre suna þonne?

Þis sæde se Hælend
 be his apostolum,
 þe wæron heora suna
 and heora sibringas,
 and hi deofla a-dræfdon
 on heora drihtnes naman
 and feala wundra worhton
 on þæs folces gesihðe.

Ideo ipsi iudices vestri erunt: Mat. XI, 19

for þam þa ylcan beoð
 eft eowere deman.

þa halgan 'apostolas
 þe þam Hælende folgodon
 on soðre lare,
 sceolon eft beon
 ealle man-cynnes deman
 on þam micelan dæge,
 ge þæra judeiscra
 ge oðra leoda,

224 mong the hórrors of Héll,
 their ówn grim hóme-land;
 for the kíngdom *they* wáit for
 is wóful wáiling
 dóomsday áfter,

228 áye without énd!

'I drive, so sáy ye,
 dévils from these péople
 thro the might of that évil-one
 232 mén call Beélzebub;

but if in *Hís* name
 I harry these spirits
 in *whóse* name obéy they
 236 your *ówn* dear sóns?'

*This spéir'd the Sáviour
 spéaking of the Apóstles,
 who were kén'n'd thro the cóuntry
 240 as their sóns and their kin;
 yet cast théy out dévils
 in the náme of Christ,
 and did signs and miracles
 244 in the síght of that péople.*

Ideo ipsi iudices vestri erunt:
 'Thérefore shall *théy* be
thén your júdges!'

248 Yes! th' Hóly Twélve-bodes,
 who fóllow'd the Héaler
 in His sóothfast téachings,
 shall be séated hereáfter
 all mánkind's dóomsmen

252 on that mícle dáy —
 the Jéws júdging
 not léss than the Géntiles,

þeah þe hi comon
of þam cynne
þe Criste wið-soc
and eac swilce of-sloh.

þa cwæð se Hælend
to þam heard-heortan folce:

Witodlice gif ic a-flige
on godes fingre deofla,
godes rice becymð
soðlice on eow.

Godes finger soðlice getacnode
þone halgan gast,
swa swa Matheus a-wrat
þysum wordum:

Si in spiritu dei ejicio demones: Math xii²⁸

Gif ic on godes gaste
deofla afligde.

þes finger ofer-swiðde
soðlice þa drymen
on Egypta-lande
æt-foran Farao,
þa þa hi wunnon
wið Moysen and wið god;
woldon wycan gnættas,
ac god him forwyrnde;
hi þa oferswyðde
sædon openlice:

Digitus dei est hoc: Exod 8¹⁹

þis is godes finger.
Mid þysum fingre wæron
eac swylce [a-writene]
Moyses tabulan
on þam munte Sina;
on þam tabulan wæron
tyn word awritene,

sprung be they éven
256 from that stém of yóre
who Christ rejécted
and cruélly kill'd.

*The Héaler quód then
260 to the hárd-hearted multítude:*

'If fléme I dévils
by the finger of Gód,
thén is God's kingdóm
264 cóme even to yóu!'

For, méaneth *God's Fínger*
the *Hóly Ghóst*,
as wróte eke Matthew
268 in wórd's that fóllow:

Si in spiritu dei ejicio demones:
"By the Spirit of Gód
if I cást out dévils."

'Twas thís very Fínger
272 flóuted the Magicians,
in the lánd of Égypt
fore the lórdly Pháraoh,
when they stróve with Móses
276 and with Gód his Máster.

Gnáts they máke would,
but the Mighty-one hínder'd them;
then, sháme-fast and húmble,
280 they sáid right ópenly:

Digitus dei est hoc:
"Thís is God's Fínger!" —

284 With thís Fínger, wót I,
wríttén were likewise
the Tábles of Móses
on the Móunt hight Sinai;
bóre these Tábles

288 tén dread héav'n-words,

þæt is seo ealde æ
eallum mannum to steore,
ge þam ealdan folce,
ge us, þe nu syndon.

Godes hand soðlice
is ure hælend Crist,
þurh þone he gescop
ealle gesceafta;
and godes finger is witodlice
se halga gast,
þurh þone a-dræfde
ure drihten þa deofla,
and þurh þon[e] sind ge-liffæst
ealle libbende gesceaftu,
and þurh þone se halga fæder
hys halgum todæld
mænig-fealde gyfa
and micle mihta,
and þurh þone witegodon
ealle witegan be Criste.

Nis us nan lim swa gewylde
to gehwylcum weorce
swa us syndon
ure fingras
and for þy is ge-haten
se halga gast
godes finger,
for þam mænig-fealdum gyfum,
þe god gifð his halgan
þurh þone halgan gast,
be þam þe him gewyrð

Ne sceal nan man wenan
ne on his mode wealcan,

that is, the Óld Law,
for áll men's guídance,
both the óld-world nátions
292 and eke ús who live nów!
God's *Hánd*, vériily,
is Christ our Héaler,
thro Whóm He fashíon'd
296 all fáir-dight shápements; —
and Gód His *Fínger*
is the Hóly Ghóst,
thro Whóm our Sáviour
300 drove óut those spíríts,
and thro Whóm is quícken'd
each living créature,
and thro Whóm the Hóly-Father
304 to' His Hállows divideth
gráces mánifold
and mícckle míght-gífts,
and thro Whóm all the Próphets
308 próphesied of Christ!
No límb is so réady
and lithsome to lábor —
wót we that wéll —
312 as our wóndrous fingers:
and thérefore híght is
the Héavenly Cómforter
the Fínger of Gód,
316 from the féle rich mércies
God shóweth His hóly-ones
thro that Hóliest Pérsón,
when mén Him hónor.
320 . . . . .

But let nó man wéen, now,
or wílfúilly pónder

þæt ure Hælend sy
 on his heofonlican mihte
 læsse þonne his fæder,
 for þan þe he is gehaten
 godes hand on bocum,
 ac he is god ælmihtig,
 and se halga gast
 is on þam heofonlican þrymme
 æfre ælmihtig god
 on anre godcundnesse
 mid þam halgan fæder
 and þam hælende Criste, —
 hy þry an ælmihtig god
 æfre rixiende, —
 and heora rice ne bið
 næfre todæled
 ne næfre to-worpen,
 ac wunað a on ecnesse.

Profecto peruenit in uos regnum dei:

witodlice godes rice
 becymð on eow.

Crist sylf is godes rice,
 swa swa he cwæð on oðre stowe:

Regnum dei intra uos est: Luke 17²¹

þæt is on englisc:
 Godes rice is betwux eow.

Godes rice is eac
 godes gelaðung,
 þæt is eall cristen folc,
 þe on Crist gelifð.
 And hé hi gebringð eac
 to þam heofonlican rice,
 ge of þam judeiscan cynne
 þe on Crist gelyfdon,

that our Prince and Saviour .
 324 in His héavenly pówerfulness
 is léss than His Fáther —
 for that thús we find Him
 call'd Gód's-Hand in bóoks.
 28 Gód He is Almighty.
 And the Hóly Spírit
 in the glóry celéstial
 áye too is Álmighty,
 332 in óne divinity
 with the Hóly Fáther
 and Chríst the Héaler, —
 these thrée One Omnípotent,
 336 rúling everlástingly.
 And né'er need their Kíngdom
 fear cápture or dównfall;
 uncháng'd and un-sháken
 340 it shineth for áye!

Profecto peruenit in uos regnum dei:

"Vérily God's kíngdom
 is cóme unto yóu."

Christ's Sélf is God's Kíngdom,
 as He quóth in that pássage:

344 *Regnum dei intra uos est: Luke 17²¹*

that is in Énglish:
 "God's Kíngdom is withín you."

His Kíngdom is likewise
 Gód's Congregátion,
 348 that is, all Christians
 who believe in Chríst;
 and the Highest shall cárry
 to that Héavenly glée-realm
 352 both súch of the Jéws,
 as trústed in Jésus,

ge of oðrum leod-scipum
þe his ge-leafan healdað.

þonne se stranga hilt
his burh-fæste,
þonne beoð on sibbe
ealle þa þing þe he sylf hæfð,
ac gif sum strengra cymð
and hine ofer-swyð,
ealle his wæpna
he ge-winð þonne,
on þam þe he truwode,
and todæld hys here-reaf.

Deofol is se stranga
þe ure drihten ymbe spræc,
þe hæfde eall man-cyn
on hys anwealde þa
þurh Adames for-gægednesse;
ac godes sunu com
strengra þonne he
and hyne gewylde
and his wæpna him æt-bræd
and to-bræc hys seara-cræftas
and his here-reaf to-dælde,
þe he mid his deaðe alyside,
þa þe Adam and Efan
and heora ofspring genam,
swyðe micelne dæl,
of þam man-fullan deofle,
and gelædde hy of helle
into heofonan rice.

Qui non est mecum aduersus me est:
se þe nis mid me,
he bið ongean me,

and eke áll, in lands fárthest,
356 who stand fást in His fáith.

'When hóldeth the stróng man
his high-towering cástle,
abides he gládly
360 with such góods as he háth;
but cómes there a strónger,
cónquering and quélling Him,
then áll his wéapons
364 he winneth stráightway,
in which he so trústed,
and his wár-spoils todéals.'

The Dévil is the stróng man
368 our Lórd here spáke of,
for of áll man's kindred
was he thén the máster,
thro Ádam's transgréssion;
372 but Gód's Son cómeth,
strónger than hé, —
and strúggling with him,
his wéapons he wrésted,
376 his wiles all shiver'd,
and déalt his sad wár-spoils,
His déath their delíverance, —
when Éve and Ádam
380 He tóok, and their óffspring —
jóyful crówds of them —
from their crúel scóurger,
and from Héll's home léd them
384 to Héaven's blisses.

Qui non est mecum aduersus me est:
'Whó is not with me,
hé is agáinst me;

and se þe mid me ne gegaderað,
he towyrpð soðlice.

Ures drihtnes dæda
and þæs deofles ne magon
nateshwon geþwærian,
ne beon gelice,
for þan þe se Hælend
wile us ge-healdan æfre,
and se deofol wile
us for-don, gif he mæg.
Crist tiht us
to rihtwisnesse symle,
and deofol
to man-dædum,
ac we sceolon ge-hyrsumian
urum Hælende symle,
þe is ure hyrde,
na þam hetelan wulfe,
þe þæs cerð
hu he us to-stencce
mid mislicum leahtrum
fram þam mildan Hælende.
Eac þa man-fullan men,
þe mis-tihtað oðre
to deoflicum weorce,
wiðeriað ongean Crist
and mid hym ne gaderiað,
ac swiðor toweorpað.

þonne se unclæna gast
gæð ut of þam men,
þonne færð he woriende
on un-wæterigum stowum,
secende him reste,
ac he soðlice ne fint --

388 who with me gáthereth not,
grievously scáttereth.'

The déeds of the Redéemer
and of the lóathly Dévil
squáre not at áll,
392 and are éver únlike.

Our sóuls' blest sóvereign
still will sáve us;
the Dévil aye háncers
396 to dó us to déath.

Christ draws to righteousness
with córds of lóve;
Sátan would stáin us
400 with sins the bláckest.

But with lówly stéadfastness
should we cléave to the Sáviour,
for Hé is our Shépherd,
404 not the háteful Wólf

who céaselessly strívet —
while slúmbreth the hireling —
by divers wickednesses
408 to dráw us from the Héaler.

Those fóul-liv'd mén eke
who fráisten óthers
to wórks demónic,
412 wár against Christ.

With Him they gáther not,
but scátter and gásh.

'When the únclean démon
416 óut of a man góeth,
then wánders he wistful
in wáterless pláces,
some rést far séeking,
420 but sóothly he finds not' —

on þam clæn-heortum
 him ge-cweme wununge;
 he forlæt þa clæn-modan
 þe Criste þeowiað,
 þa þe þurh syfernesse
 sindon unwerie,
 and him reste secð
 on þam receleasum mannum,
 þe on ofer-flowednesse
 and fulnesse libbað,
 swa ure drihten
 be þam deofle cwæð:

*Sub umbra . . . . . dormit in secreto
 calami æt locis humentibus,*

þæt is on urum ge-reorde:
 he ge-reste hine on sceadowe
 on þæs hreodes digelnesse
 and on fuhtum stowum.

þæs deofles rest
 is on deorcum sceadewum,
 for þan þe he slæpð
 on þam sweartan ingehydum,
 þe þæs ge-leafan leoht
 on heora life nabbað,
 and þa þe þurh hiwunge
 beoð swa hole swa hreod,
 wið-utan scinende
 and wið-innan æmtige,
 and þa þe fuhtiende beoð
 on fulre galnesse,
 on swilcum he macað
 symle his wununge.

in wight clean-héarted
 fit wóning for him!
 The cléan-soul'd he léaveth,
 424 Christ's glad sérvants,
 who thro wátchful sóberness
 are púre and un-spótted, —
 and rést séeketh
 428 with those réckless insolents
 who in filthy lícence
 live, and in lúst.
 For só our Lórd eke
 432 saíd of the Dévil :

*Sub umbra . . . . . dormit in secreto
 calami æt locis humentibus:*

or, as shówn in our lánuage:
 "in the sháde he lieth,
 in the réedy cóvert,
 436 and in réeking móss-caves."

Dárkness and dánkness
 are the láir of the démon,
 because sléepeth that wrétched-one
 440 in swárthy sóul-chambers, —
 men living and dýing
 un-lighted by fáith,
 and whó thro hypócrisy
 444 are hóllow as réeds,
 with-óut, fair-shining,
 but éempty with-in,
 and who swéat and swéltter
 448 in the swásh of vice;
 in súch 'tis the Évil-one
 abideth álway.

Se deofol bið a-dræfed
 þurh ures drihtnes mihte
 of þam hæðenan men,
 þonne hine man fullað,
 þonne secð he gehwær
 him sylfum wununge,
 ac he ne fint on þam clænan
 him ge-cweme wununge.

þonne cwyð se fula gast
 þæt he faran wille
 into his huse,
 of þam þe he ut ferde, —
 into þam cristenan men,
 gif he his cristendom [ne] healt
 mid godum bigengum,
 swa swa he gode behet,
 þæt he deofle wiðsoce
 and his weorcum and getogum.

He cymð þonne to
 and afint hit aswapen
 and eac swylce æmtig
 and eall him gedæft.

Se man bið ge-clænsed
 fram his un-clænum synnum
 þurh þæt halige fulluht
 on þæs Hælendes naman,
 ac gif he æmtig bið
 æfter his fulluhte
 fram eallum godum weorcum
 . . . . .
 and þurh hiwunge ge-frætewod
 þam fulan deofle,

But driven is this spirit.
 452 thro our Måker's dréadness,
 from the héathen mán
 by Hóly Båptism.
 Then éverywhere séeketh he
 456 for him sélf a résting-place,
 but findeth in the cléan soul
 no fit abóde.

'The fóul fiend quóth now
 460 that he fáre will stráightway
 to thát old lóam-house
 he léft but látely —'
 to wit, that same Christian,
 464 if his Christendom he kéept not
 with góodly éxercises,
 as to Gód he prómist
 the Dévil to forsåke
 468 with his déeds and his pómps.

'Spéeding so thither
 swépt he findeth it,
 but of góod all éempty,
 472 and so gárnisht for himsélf.'

Cléansed the mán beeth
 from his un-cléan sinnings
 thro sácured fónt-waves
 476 in the Sáviour's náme;
 but if éempty he remáineth,
 his båptism áfter,
 good wórks lácking,

480 . . . . .
 flimsy shów décking him
 for that lie-king the Dévil, —

þonne genimð he him
seofon oðre gastas,
wyrsan þonne he sylf sy,
and hi wuniað mid þam men,
and bið þæs mannes wyse
wyrse þonne hit ær wære.

þa seofon gastas syndon
þa seofon heafod-leahtras:
gifernes and forligger
and gitsung and yrre
and asolcennes
and unrotnesse
and idel gilp,
and eahtode is modignes.
Gif þas heafod-leahtras
habbað stede on þam men,
þonne næfð godes gast
nane wununge on him,
ac he bið eall deofles,
gif he ge-endað on þam,
and him wære selre
þæt he soðlice ne cuðe
þære soðfæstnesse weg
þonne he sceolde abugan
fram soðfæstnesse
to þam sweartan deofle eft.

Se Hælend cwæð

to þam heard-heortan judeiscan:

Sic erit et generationi huic pessimæ:

þus ge-wyrð witodlice
þissere wyrstan mægðe.

þa þa þæt judeisce folc
under-feng æ,

'Straight then taketh he
484 spirits other seven,
worse than himself,
and they won there, all of them.
But the end of that man
488 is more awful than at first!'

These seven ghost-fiends
are the seven head-vices:
Gluttony and Whoredom
492 and Covetise and Wrath
and sulky Idleness
and joyless Envy
and puffed-up Boasting —
496 while the eighth is Pride!

If these chief sin-goblins
settle in a man,
then — the Good Spirit
500 throning there no longer —
he is all the Devil's,
if there-in he endeth.

Happier were he
504 never to have heard, even,
of the way of righteousness, —
than back so to wander
from spotless soothfastness
508 to the swart-hued demon!

Then utter'd the Healer
to the hard-hearted Jews:

Sic erit et generationi huic pessimæ:
'Verily, so worth it
512 this worst generation!'

When the Jewish people
took Jehovah's Law,

þa ferde se fula gast
 fram þam folce aweg,
 ac he cyrde eft to him
 mid þam seofon-fealdum heafod-leahtrum,
 þa þa hi Criste wið-socon
 and to cwale gedydon
 and godes æ swa to-wurpon,
 þe witegode ymbe Crist,
 and heora wise wearð þa
 wyrse þonne æror,
 for þan þe hi wið-socon
 þam soðfæstan Hælende,
 man-cynnes alysend,
 and mistlice hine tældon.

Mid þam þe he þis clypode,
 þa cwæð hym sum wif to
 of þære mæniu
 mid micelre stemne:
 Eadig is se innodð,
 þe þe to mannum gebær,
 and ge-sælige syndon
 þa breost þe þu suce.

þurh þises wifes stemne
 wurdon þa ge-scynde
 þa arleasan judeiscan,
 drihtenes wiðersacan,
 and heora geleafleaste
 þurh hyre geleafan,
 eac þæra ge-dwolmanna
 þe dweledon embe
 and sædon, þæt he nære
 on soðre menniscnesse;

then fared the Foul-one
 516 from that folk away;
 but eft he túrn'd to them
 with his terrible fiend-band,
 when they stóod gainst the trúth
 520 and slew the Redéemer,
 on Gód's Law trámpling
 which téstifie.d of Christ.
 Their wise, alas! béeth
 524 wórsé than befóre;
 for that Him, the Righteous,
 Restórer of áll men,
 they céaseless stróve-against
 528 and strángely blasphem'd.

*While thus wóndrously téaching them,
 a cértain wóman*

from the cómpany róund Him
 532 *cried aloud: —*
'The wómb how háppy
to this wórlð that báre Thee;
bléssed, of a sóoth,
 536 *are the bréasts Thou didst suck!*

How the vóice of this wóman
 over-whélm'd and shámed
 those Jéwish ábjects,
 540 our Lórd's fierce énemies!
 How their únbelief quáiled
 at those áccents of Fáith!
 Eke rebúkt she the héretics
 544 in the régióon aróund there,
 who denied Christ's birth
 with a réal bódy.

ealle heo ofer-swyððe
 mid soðum geleafan
 for þan þe se innod
 wæs eadig soðlice,
 þe godes sunu abær,
 and þa breost þe he seac
 in his cild-hade wæron ge-sælige,
 swa swa heo sæde.

þis wif ge-tacnode
 un-tweonlice mid wordum
 and mid anrædum geleafan
 ealle godes geladunge,
 þæt is eall cristen folc,
 þe nu on Crist gelyfð;
 ægðer ge mid mode
 ge mid muðe,
 hine herað on soðum geleafan
 þone soðfæstan Hælend.

Hire andwyrde se Hælend:
 Gyt syndon eadigran,
 þa þe godes word gehyrað
 and hit gehealdað.

Eadig is Maria,
 þæt arwurðe mæden,
 þæt heo godes sunu a-bær
 swa bliðe to mannum,
 ac heo is swa þeah
 gyt swiðor eadig
 for þan þe heo godes word
 lufað and healt.

Eac syndon eadige þa ealle,
 þe gelyfað and gehyrað
 þæt halige godes word,
 and hit healdað mit lufe.

Yes! all were confounded
 548 by her loving confession; —
 for verily *most* happy
 was that virgin chamber
 which brought us God's Darling,
 552 *indeed* blést the breasts were
 He had sucked in His childhood,
 as she said in their hearing.
 But this wife token'd —
 556 truly in her words both
 and her faith so changeless —
 the whole Church of God,
 that is, all Christian people
 560 on Christ believing;
 for with mouth openly
 as with mind in stillness
 Him in Faith héry they,
 564 their soothfast Héaler.

Answer'd the Redeemer:
 'More blessed, ráther,
 God's wórd who héaren
 568 and who hólð it Fást!'

Séle is Máry
 that hónor-clad máiden,
 that God's Són she bóre
 572 so blithely to mén; —
 tho higher is her háppiness,
 more héavenly her pórtion,
 for lóving and grásping
 576 the Wórd of Gód; —
 but bléssed are all, eke,
 who bów and héarken
 to God's Wórd the Hóly
 580 and who hólð it in Fáith.

Uton herian urne drihten,
 and þæt halige godes word
 eac swylce lufian
 and mid ge-leafan gehealdan;
 þæs us ge-unne
 se ælmihtiga wealdend,
 se þe arixað
 on ecnesse. Amen.

	Präise we our Lórd, then!
	And God's Wórd, the priceless,
	in like manner lóve we,
584	its lóre firmly trówing.
	This mércifully gránt us
	that Míghty Rúler
	who áye swayeth áll things
588	wórlð without énd.

Amen!

OLD-ENGELSK HOMILIE,

oversat paa Dansk af

C. J. Brandt.

Homilie paa tredie Söndag i Faste.

I den naadige Tid, da vor Frelser hernede mildhjertet boed blandt Mænd, Menneske selv,	og al Almuen sig mächtig undred.
5 men mächtig i Tegn, da bare de til ham en Syg, fuldplaget og saare pint:	25 öved vor Herre ved den Ondes Magt, som Beelzebub kaldes, saa ilde de löj;
Synet han misted, 10 og maallös laa han, den blinde Dumme, besat af Djævla.	og Andre trodsig 30 forlangte Tegn fra Himlen klart, at friste Ham;
Men Christ med Milde og Guddoms Magt	men Herren svared, da grandt han saae
15 helbredte Manden, og böd Djævlen, som tvang den Arme, at fare ud;	35 deres onde Sind: „Af Riger hvert, som splidagtigt vorder, vil lægges öde,
saa han ved Samling 20 kunde höre og tale,	og styrte om, 40 og Huse falde

---

paa Huse fast.
 Er Satan bleven
 med sig selv uens,
 hvor kan da stande
 45 hans Rige stærkt?
 I sige, jeg driver
 af Mennesker Djævle,
 ved den Djævels Kraft,
 I Beelzebub kalde,
 50 men, drev jeg ud
 i hans Navn Djævle,
 i hvis Navn uddrive
 eders Sønner dem da?“
 Det Herren sagde
 55 om Apostler sine,
 de var deres Sønner,
 og deres Slægt,
 og dog Djævle uddrev
 i deres Drots Navn,
 60 og mange Under virked
 for Folkets Aasyn.
 Da taled Vor Herre
 til det haardhjertede Folk:
 „Sandelig, hvis ud jeg driver
 65 ved Guds Finger Djævle,
 da er jo Guds Rige
 kommet til eder!
 Naar den Stærke bevæbnet
 sin Borg bevogter,
 70 da bliver med Fred

hvad i Eje han fik;
 men kommer en Stærkere,
 og vinder ham over i Striden,
 da røver han fra ham
 75 hans fulde Rustning,
 han stoled paa,
 og skifter Byttet.
 Hvo ej er med mig,
 han er imod mig,
 80 hvo med mig ej sanker,
 han sandelig spreder.
 Naar den urene Aand
 farer ud af et Menneske,
 vanker han vildsom
 85 paa vandløse Steder
 og figer efter Hvile,
 men finder den ej.
 Da siger den Fule
 at fare han vil
 90 til sit forrige Hus,
 hvoraf han udfoer,
 og kommer og finder
 det fejte og prydet.
 Da drager han med sig
 95 syv andre Djævle,
 argere end han selv,
 at bo hos den Samme,
 og værre det vorder
 med ham, end det var“.
 100 Som Herren saa lærte,

opløfted blandt Skaren
 en Kvinde sin Røst,
 og raabte med Fryd:
 „Lyksalig det Liv som dig bar,
 105 lyksalig det Bryst som du died!“
 Da svared Vor Frelser:
 „Mer salige de,
 som høre Guds Ord
 og gjemme det ærligt!“

110 Den hellige Læst
 os her berette
 Evangelister tvende,
 St. Lukas og Mattheus,
 og vi ville kortelig
 115 forklare eder Meningen.
 Vor Herre helbredte
 ved sin himmelske Magt
 den arme Daare
 fra hans Daarskab,
 120 og fra hans Dummels,
 den Djævels Baand,
 og fra den Blindhed,
 han med ham blændte,
 og al Almuen
 125 sig mægtig undred. —
 Men daglig virker
 han det endnu
 i aandelig Mening

blandt Guds Menighed
 130 til sand Omvendelse
 af syndige Mennesker.
 Naar den Vantro,
 som vaandes i Synden,
 for Herren sig böjer
 135 i ærlig Bod,
 og Fjenden forlader,
 som för ham vildledte,
 da vorder han rensed
 fra den urene Aand,
 140 annammer Troes-Lyset
 og tjener sin Drot.
 „Da sagde Jöderne,
 at Jærtegn og Under
 öved vor Herre
 145 i den Ondes Navn,
 som Beelzebub kaldes,
 saa ilde löj de“. —
 Vi har talt tilforn
 om den skændige Trold,
 150 som hedenske Stammer
 hædred og tjente
 og kaldte ham Beel,
 men andre Baal,
 hvis Navn de öged
 155 med mere Ondt,
 det er Zebub ;
 for det skændige Offer,
 ham Hedninger ofred,

som saa høj en Gud,
 160 af smaat Kvæg og stort;
 og ligevis sloge de
 Fluere i Flok
 til den fule Ofring,
 og böjende sig for ham
 165 de hilsed ham Bel-Zebub,
 det er Fluernes Bel,
 eller den, der Fluerne byder,
 thi Ordet Zebub
 er udlagt Flue.
 170 Nu taled Jöderne
 Vor Herre til Tort,
 at ud han kun drev
 af Mennesker Djævle,
 ved Dens Navn,
 175 som er grammost Djævel,
 og ejer ej Magt
 til Menneskers Frelse.
 „Men Andre trodsig
 forlangte Tegn
 180 fra Himlen klart,
 at friste Ham“. —
 Sligt Tegn de saae,
 at nys den Syge
 var vorden karsk,
 185 og dog de kræved
 af Himlen Under,
 den vantro Skare,
 at friste Herren.

„Men Han dem svared,
 190 da grandt Han saae
 deres Rænkespind:
 Af Riger hvert,
 som splidagtigt vorder,
 vil lægges öde,
 195 og styrte om,
 og Huse falde
 paa Huse fast“. —
 Om en verdslig Konge
 med Folket kives,
 200 og Folket trodser
 sin egen Fyrste,
 med deres Sag
 da staar det slet;
 det Land og Rige
 205 brat lægges öde;
 og hader Hövdingen
 sin egen Hird,
 og fejder mod den,
 da flyr den snart.
 210 Da sagde Herren til dem
 om den hadske Djævel:
 „Sandelig, er Satan
 uens med sig selv,
 hvor kan da stande
 215 hans Rige stærkt?“ —
 Sin Mage driver
 ej Djævelen ud,
 de alle pönse

paa lumske Planer,
 220 med stadigt Mod
 paa Mænd at svige
 til Helveds Jammer,
 der' eget Hjem,
 hvor deres Rige
 225 er Kval og Rædsel
 foruden Ende
 efter Dommedag.

„I sige, jeg driver
 af Mennesker Djævle,
 230 ved den Djævels Kraft,
 I Beelzebub kalde ;
 men om jeg uddriver
 i hans Navn Djævle,
 i hvis Navn uddrive
 235 eders Sønner dem da?“
 Det sagde Vor Herre
 om sine Apostler,
 der var deres Sønner
 og deres Slægt,
 240 og som Djævle uddrev
 i deres Drots Navn,
 og mange Under virked
 for Folkets Aasyn. —

Ideo ipsi iudices vestri erunt,
 Fordi skulle de
 245 eders Dommere vorde.
 De hellige Apostler,
 som Herren fulgte

i Sandheds Lærdom,
 de skulle vorde
 250 alt Mandkjöns Dommere,
 paa den store Dag,
 baade Israels
 og andre Folkeslags,
 selv om de stamme
 255 fra denne Slægt,
 som Christum negted
 og kom af Dage.

Da sagde Vor Herre
 til det haardhjertede Folk:
 260 „Sandelig, hvis ud jeg driver
 ved Guds Finger Djævle,
 da er jo Guds Rige
 kommet til eder!“

Guds Finger hedder
 265 den Hellig-Aand,
 som Mattheus skrev
 med skære Ord:
Si in spiritu dei ejicio demones:
 „Driver med Guds Aand
 Djævle jeg ud.“
 270 Den Finger klarlig
 Troldkarlene slog
 i Ægypti-Land fordum
 for Faraos Aasyn,
 der Styrke de maalte
 275 med Moses og med Gud;
 men Gud dem formente,

at skabe en Myg;
 da klart overvundne
 bekjendte de frit:
Digitus dei est hoc:
 280 Ja, det er Guds Finger!
 Med denne Guds Finger
 blev tegnet i Skrift
 de Tavler, som Moses,
 paa Sinai Top
 285 af Herren modtog;
 de Tavler som bare
 ti Budord beskrevne,
 den gamle Lov er det,
 hvert Menneske given,
 290 de Folk, som vare
 og de som end findes.
 Guds Haand det kaldes
 Christus, vor Frelser,
 ved Ham skabte Faderen
 295 al Skabningens Hær;
 Guds Finger hedder
 den Hellig-Aand;
 ved Ham uddrev
 Vor Herre Djævlene;
 300 ved Ham alt hvad lever
 Livet annapmer;
 ved Ham den hellige Fader
 sine Helgene skjenker
 Gaver saa mangefold
 305 og mægtige Kræfter;

ved Ham alle Seere
 spaaed om Christ.
 Af Lemmerne intet
 er rede til Arbejd,
 310 som Fingrene nemme,
 til Nytte vi fik.
 Derfor ogsaa hedder
 Guds Finger den Hellig-Aand,
 for Gaverne mange,
 315 sine Helgen Gud giver
 ved den Hellig-Aand,
 naar Ham de hædre.
 Dog Ingen skal tænke
 med tvivlende Mod,
 320 Vor Herre og Mester
 i Guddom og Magt
 er mindre end Hans Fader,
 for Navnet han fører
 i Skriften: Guds Haand.
 325 Gud, almægtig er Han,
 den Helligaand ligesaa
 i Himmels Ære
 Gud, evig, almægtig,
 en eneste Guddom
 330 med den hellige Fader
 og Christus, vor Frelser;
 de Tre — een almægtig Gud,
 hvis Trone bestaar,
 hvis Rige ej splittes,
 335 ej raver af Ælde,

men blomstrer med Ære
 i Evigheds Evighed!
Profecto pervenit
in vos regnum dei:
 Han sagde: „Guds Rige
 kom sandelig til eder!“
 340 Christ selv er Guds Rige,
 saa som han har sagt:
Regnum dei intra vos est:
 Det er udlagt: „nu er
 Guds Rige blandt eder!“
 Ved Guds Rige menes
 345 Guds Menigheds Samfund,
 det Christen-Folk ganske
 som Christum bekjender,
 og som han vil føre
 til Faderens Rige:
 350 af Abrahams Börn,
 som bleve ved Christ,
 og Hedninge-Stammer,
 som holdt ved hans Tro.
 „Naar den Stærke bevæbnet
 355 bevogter sin Borg,
 da bliver med Fred
 hvad i Eje han fik;
 men kommer den Stærkere,
 og slaar ham i Strid,
 360 da vinder han fra ham
 alle hans Vaaben,
 han stolede paa,
 og skifter hans Bytte“.

Den Stærke er Djævlén,
 365 vor Drot talte om,
 der Magt havde faaet
 med al Menneskens Kjøn,
 ved Adams Fald,
 til Guds egen Søn kom,
 370 stærkere end han,
 og slog ham i Strid,
 og splintred hans Rustning,
 og knuste hans Rænker,
 uddelte det Bytte
 375 Han vandt med sin Död:
 der Adam og Eva,
 med Afkom i Skare,
 af Fængsel han frelste
 med Magt fra den Fule,
 380 dem førte fra Helved
 til Himmerigs Glæde!
Qui non est mecum
aduersus me est.
 „Hvo ikke er med mig,
 imod mig han er,
 hvo med mig ej sanker,
 385 han sandelig spreder“.
 Vor Herres Idrætter
 og Djævelens Sned,
 som Sandhed og Løgn,
 de kunne ej sammen,
 390 Os Livet og Freden
 vil Frelseren bringe;
 og Djævelen, kan han,

den evige Död.
 Til Retfærd og Dyder
 395 vil Christus os drage,
 og Satan os lokke
 til Synder og Skam.
 Men hørsomme skulle
 Vor Herre vi følge,
 400 den Hyrde god,
 ej Ulven den gramme,
 som kjer' sig kun om,
 ved alleslags Laster
 at rive os bort fra
 405 vor bedste Ven.
 Og Niddinger er det
 som Næsten forføre
 til djævelsk Daad;
 de trodse vor Drot;
 410 ej samle de med ham,
 de sandelig sprede.
 „Naar den urene Aand
 farer ud af et Menneske,
 vanker han vildsom
 415 paa vandløse Steder,
 og jager om Hvile,
 men vinder sig ej “—
 hos de Rene af Hjertet
 en Bolig til Hjem;
 420 da flyr han de Fromme,
 som tjene vor Frelser,
 som renlivet vandre

i Verden med Flid;
 og søger sig Rast
 425 hos de Ryggeløse,
 der leve efter Kjødets,
 og svælge i Lyster,
 som Vor Herre sagde
 om Djævelen selv:
*Sub umbra . . . dormuit
 in secreto calami
 et locis humentibus:*
 430 paa vort Maal udlagt:
 „han hviler i Skygge,
 i Rørets Mørke,
 i de side Moser“.
 Den Ondes Skjul er
 435 i mørke Skygger,
 thi helst han sover
 i sorte Hjerter,
 hvor Troens Straaler
 ej trænge ind;
 440 som Rør udhuled'
 af Hykleri
 de uden skinne,
 er inden tomme,
 skjönt fyldt med Frækhed
 445 som fugtigt Dynd;
 i dem gjør Bolig
 den Onde bedst.
 I Daabens Vande
 at drive Djævlen

450 af hedensk Mand,
 vor Drot er mægtig;
 skjönt hardt han stræber
 at holde Stand,
 han hos den Rene
 455 ej finder Rum.
 „Da siger den Fule,
 at fare han vil
 til sit forrige Hus,
 hvoraf han udfoer“; —
 460 og gaar til den Christne,
 der sin Christendom glemmer
 og den gode Omgængelse,
 han lovede Gud,
 der han undsagde Djævlen
 465 med Gjæringer og Væsen.
 „Han kommer og finder
 det fejte og prydet“,
 og öde og tomt,
 i Alt ham beredt.
 470 Fra Synder urene
 blev rensed den Mand,
 ved den hellige Daab
 i vor Herres Navn,
 men, teer ikke Daaben
 475 sin Dyd i hans Daad, ...
 og pynter ved Hykleri
 han Djævlen sit Hus,
 „da tager den Onde
 med syv andre Aander,

480 mer arge end han selv,
 sin Vaaning hos Samme,
 og værre det vorder
 med ham end det var.“
 De syv Aander ere
 485 Döds-Synderne syv:
 Gjerrighed, Kjödslyst,
 og kræseligt Levnet,
 Avind, og Vrede,
 og vantro Sorg,
 490 samt hoffærdigt Væsen,
 den ottende Hovmoden selv.
 Faa Synder som disse
 först Sæde i Manden,
 da bygger Guds Aand
 495 sig ej Bolig i ham;
 og bliver han i dem,
 er han Djævelens Bytte,
 og ham var det bedre,
 havde aldrig han hört
 500 om Sandhedens Vej,
 end synke han skulde
 fra Sandhed og Naade
 til den sorte Djævel.
 Da taled vor Herre
 505 til de haardhjertede Jöder:
*Sic erit et generationi
 huic pessimæ:*
 „Saa times sandelig
 denne trolöse Slægt.“

Da det jödiske Folk
 Guds-Loven undfik,
 510 da foer den Onde
 fra Folket bort,
 men drog tilbage
 med Döds-Synder syv,
 da Christum de negted
 515 og kom af Dage,
 og Guds Lov forkasted
 som spaaed om Christ;
 og værre det blev
 med dem end det var,
 520 fordi de forsaged
 og spottede frækt
 den Herre, som kjøbte
 alt Menneskens Kjön.
 „Og som Han saa lærte,
 525 oplöfted i Skaren
 en Kvinde sin Röst,
 og raabte med Fryd:
 lyksalig det Liv, som dig bar,
 lyksalig det Bryst, som du died!“
 530 Den Kvinde med Raabet
 beskæmmede ret
 de skamlöse Jöder,
 som stod mod vor Drot,
 med sin Tro hun vidned
 535 imod deres Vantro,
 mod Lærere vrange,
 som vrimled paa Jord,

der sagde, han ej var
 i Sandhed et Menneske;
 540 dem alle tilskamme
 gjør saadan en Tro;
 thi saligt maa kaldes
 — som Kvinden udbröd —
 med Sandhed det Liv,
 som har baaret Guds Sön,
 545 og Brystet han died
 paa Skjödets som Barn.
 Den Kvinde betegned
 utvivlsomt med Ord,
 550 med Troen standhaftig
 Guds Menighed her,
 alt Folket, det christne,
 som Christum følger
 med Hjerter og Tunge
 555 i barnlig Tro,
 Ham lover og ærer,
 Gjenlöseren sand!
 „Hende svared vor Frelser:
 Mer salig er de,
 560 som höre Guds Ord,
 og holde det fast.“
 Maria er salig,
 den signede Mö,
 der Guds Sön saa blide
 565 til Verden bar;
 dog mere salig
 hun kaldes maa,

for Guds Ord hun elsked
og gjemte med Tro.
570 Ja salige ere
de alle som tro,
de alle som høre
Guds hellige Ord,
og gjerne i kærlige
575 Hjerter det gjemme!

Lad os prise Vor Herre
og hans hellige Ord,
oprigtigt det elske
og holde det ærligt!
580 Det give af Miskund
os Gud den Almægtige,
hvis Rige skal vare
evindeligt, Amen!

OLD - ENGELSK HOMILIE,

oversat paa Old-Norsk ved

Gísli Brynjúlfsson.

Hvad Oversættelsen af dette Digt angaaer, da maa jeg henvise til mine Bemærkninger foran Oversættelsen af Legenden. Den er forfattet aldeles paa samme Maade, og skjönt der endnu kunde være nok at bemærke om Overgangen fra hedenske til christelige Forestillinger, hvortil dette Digt maaskee giver en endnu større Anledning end det foregaaende, saa maa jeg nu dog opsætte dette til ved en anden Leilighed.

Á ÞRIÐJA SUNNUDAG Í FÖSTU.

Um mærdar-tíð þá
er með mönnum fór
lausnarinn mildi
í mannlikan sannri,
færðu honum eitt sinn
feiknum háðan
megir mállausan
mann ok blindan,
þann er trylltr var
tröllskap sönnum,
blindr, dumbr
ok djöfulóðr.

En hann mildgeðr
meini því
Kriustr goðkunnum
krapti svipti,
stökkti illum anda,
er honum ógnir skóp,
vit gaf móðum
mál ok heyrn,
en manngrúinn
mjök nam at undrast.
Kváu þá Gyðingar
at Kriustr um ynni

forkunnar-verk,
 þat var feikna-lýgi,
 fyrir djöfuls kragt
 hins dáðvana,
 þess er Belzebub
 bragnar kalla;
 heimtu ok sumir,
 at hann sýndi þeim
 himinteikn enn æðra,
 en hann eitt þat kvað,
 er hann firðum sá
 flærð í brjósti:

„Hvert þat ríki,
 er rofit er innan,
 mun hrörna skjótt,
 hvergi þrifast,
 fellir slikt ok fljótt
 forkunnar-virki:
 sè nú djöfulsins
 deildir mátt,
 hve má standa þá
 styrkt hans ríki?

„Þér segit at ek illa
 anda hreki
 fyrir djöfuls afl
 hins dáðvana,
 þess er Belzebub
 bragnar kalla:
 en ef ek hrek þá
 í hans nafni,

í hvers nafni hrekja þá
 yðrir synir?“

Þat kvað lausnarinn
 um lærisveina,
 sonu ok sífjúnga
 sjálfra hinna,
 þá er djöfla hröktu
 í drottins sjálfs nafni
 ok undr unnu
 fyrir alþjóð mest.

Enn kvað lausnarinn
 við lýð hinn harðgeðja:

„Vitið, ef ek guðs fingri
 felli djöfla,
 þá er ok guðs ríki
 til yðar komit!

„Sá hinn máttki
 í meginvirki
 uggir sèr einskis,
 en unir sínu,
 unnz sá kemr
 er hann yfir stigr,
 vinnr vopn þau,
 er hann vel of treysti,
 ok herfangi
 hans um skiptir
 öllu at einu,
 því hann afl gat meira:
 hverr sem er ei með mér,
 hann á móti er,

ok sá sundrar ,
er ei safnar með mér.
„Þá er óhreinn andi
fer út af manni ,
villist hann víða
um vatnslausa staði ,
leitar sér friðar ,
en finnr ei ;
kveðst þá illr andi
aptr munu
snúa til þess húss ,
er hann síðast byggði ,
flýtir hann ferðum
ok finnr þat auðt :
þá hann safnar
sér of verri
öðrum öndum sjö
ok aptr hverfr —
hefr hinn hálfu verr ,
enn hann hafði fyrr“ !
Svo hann mælti
ok mönnum kenndi ,
en kona ein hátt
úr hópnum kvað :
„sæl er sú móðir ,
er þik at megi bar ,
sæl þau brjóst ,
er þú sogit hefr“ !
Kvað þá lausnarinn :
„langt um sælli

þeir er guðs orð heyra
ok halda þat.“

Gátum vèr þýðing
guðspjalls þessa
hjá goðmálguum tveim
guðspjallamönnum ,
Matheus ok Lúkas ,
ok munum nú segja :
Heilan drottinn þá
himneskum mætti
mann of vann
af voðameini ,
frá því málleysi ,
er hann fjandinn laust ,
ok blindni , er bölsmiðr
hann bundit hafði .

En hann daglega
drýgir hit sama ,
svo sem sjálf segir
samkunda guðs ,
er hann syndugum
sannleik kennir
ok lýði vantrúa
löstum háða ,
dregr til drottins ,
svo þeir djöfli neita ,
með iðran sannri ,
er þá af mjök glapti —

en þeir óhreinum
anda leystir
líta trúar ljós
ok lúta drottni!

Kváðu þá Gyðingar
at Krístr um ynni
forkunnar verk,
þat var feikna-lýgi,
fyrir djöfuls krapt
hins dáðvana,
þess er Belzebub
bragnar kalla.

Höfum vér áðr rædt
of illan fjanda,
þann er helgan hêlt
heidinn lýðr:
hétu Beel,
eða Baal þó sumir,
en uku síðan
öðru nafni,
vonda vætt
vöndu heiti;
hétu Zebub
fyrir háðungar blót,
er heidinn þjóð,
sem helgum guði,
hræða ok hrúta
honum færði —
en þó líka
þeir er land byggðu

færðu flugur
at fúlu blóti
fúlum Belzebub,
þat er flugna-Beel,
flugna-drottni,
því fluga með
hölum þeim
heitir Zebub

Nú er þat ljóst
at lausnara vorum
til hneisu Gyðingar
af hatri sögðu,
at hann illum
öndum stökkti
fyrir djöfuls afl
svo dáðvana,
er aldrei kunni
öldum bjarga.

Heimtu ok sumir,
at hann sýndi þeim
himinteikn enn æðra,
haus at freista.

Var ei undr þat
er þeir augum leiddu
óðan mann
alheilan vorðinn,
at þeir enn skyldu
annars krefja
með stöku trúleysi
tákn af hinnum,

at þeir góðan Krist
gæti vélat ?

En hann eitt þat kvað,
[aldir hlýði!]
er hann firðum sá
flærð í brjósti:

„Hvert þat ríki
er rofit er innan,
mun hrörna skjótt,
hvergi þrifast,
fellir slíkt ok fljótt
forkunnar-virki.“

Ef þjóðkonúgr
mót þegnum snýst
ok lýðr ris
gegn lávarð sínum,
þá mun skammt
skapa at biða
ok fylkis fljótt
falla ríki;
ef heiðmenn hatar
hirðar stjóri,
vélar vini,
þá mun verðung sundrat.

Svo kvað lausnarinn
um lýða fjanda:

„Sè nú djöfulsins
deildir mátt,
hve má standa þá
styrkt hans ríki?“

Þat væri undr,
ef annan hrekti
fjandi fjanda,
fara þeir æ saman,
ok um þat ráða
rammir djöflar,
hve þeir mannkindr
megi vélum
í hrollaheim
heljar spenja,
þars sjálfir þeir
í svörtu ríki
ok algleipni
endalausum
biða dómadags
dýrðum horfnir.

„Þer segit at ek illa
anda hreki
fyrir djöfuls afl
hins dáðvana,
þess er Belzebub
bragnar kalla:
en ef ek hrek þá
í hans nafni
í hvers nafni hrekja þá
yðrir synir?“

Þat kvað lausnarinn
um lærisveina,
sonu ok sífjunga
sjálfra hinna,

þá er djöfla hröktu
 í drottins sjálfs nafni
 ok undr unnu
 fyrir alþjóð mest.
Ideo ipsi iudices vestri erunt:

„því skulu þeir ok
 yðr dæma!“

Sannlega skulu
 þeir er sjálfum Kristi
 helgir postular
 í heimi fylgðu,
 dróttir dæma
 um dag hinn mikla,
 ei síðr Gyðinga,
 enn annan lýð,
 þó þeir at kyni
 komnir séu
 af þeim er drottinn
 deyddan létu.

Enn kvað lausnarinn
 við lýð hinn harðgeðja:
 „Vitið, ef ek guðs fingri
 felli djöfla,
 þá er ok guðs ríki
 til yðar komit!“

Æ merkir guðs fingr
 anda helgan,
 sem Matheus reit,
 at hann mælti svo:

si in spiritu dei ejicio dæmones:

„ef fyrir anda guðs
 ek útrek djöfla“.

Þat var ok guðs fingr,
 er gjörva vann
 kunnáttumenn,
 er þeir keppast vildu
 guð og Móises
 guðs þjón við
 í augsýn Faraós
 á Egyptalandi:
 vildu mý skapa,
 varnaði því drottinn,
 en sjálfir þeir
 sögðu með undran:
digitus dei est hoc:
 „þetta er drottins fingr“.

Víst ok guðs fingri
 voru ritnar
 Móisis töflur
 á Monte Sinai*;
 á þeim töflum
 voru tíu þá
 guðs orð grafin,
 þat er hin gamla sátt,

*) Eller hvis man heller vil:
 Móisis töflur
 á meginfjalli.

öllum þjóðum
til eptirbreytni,
þeim er áðr voru
ok enn lifa.

Sannlega er guðs hönd
græðarinn vor,
Kristr, er hann skóp fyrir
skepnu hverja;
ok eins er guðs fingr
andinn helgi,
þeim er drottinn
djöfla hrakti
ok allt lifandi
lif af hlýtr,
þeims hinn helgi faðir
helga gæðir
dýrðlinga mætti
ok margfaldri giptu,
ok fyrir þanns spámenn allir
spáðu um Krist.

Svo er ei lipr neinn
limr til vinnu
sem oss eru
orir fingr:
þvi er heitinn
heilagr andi
guðs fingr
sökum gjafa margfaltra,
er hann helgum mönnum

fyrir heilagan anda
þeim er virða hann veitir.

En þó enginn
ýta haldi,
né í lund sér leiði,
at lausnari vor
í himmeskum
helgimætti
minni sé
sinum föður,
þótt hann guðs hönd sé
heitinn í bókum:
er hann guð allmáttkr,
ok andinn helgi
almáttkr er ok
í eydýrð himneskri
ok guddómi einum
með guði föður —
Ríkir svo þrieinn,
né þrotna mun,
drottinn allvaldr,
aldrei hans ríki,
þat er óbilugt
æ mun standa!

*Profecto pervenit in vos reg-
num dei:*

„víst er guðs ríki
með gumnum komit.“

Kristr er,

sem hann kvað á öðrum
sjálfr stað,
sjálfr guðs ríki:

Regnum dei intra vos est:

þat er útlagt svo:
„guðs er ríki
með gunnum komit.“

Svo er ok guðs ríki
guðs söfnuðr,
þat er kristin þjóð öll,
er á Krist trúir:
mun hann hátt hefja
til himnaríkis,
svo þá Gyðinga kyns,
er á Krist trúa,
sem allar þjóðir
er hans orð halda.

„Sá hinn máttki
í meginvirki
uggir ser einskis,
en unir sinu,
unnz sá kemr
er hann yfir stigr,
vinnr vopn þau,
er hann vel of treysti,
ok herfangi
hans um skiptir
öllu at einu,
því hann afl gat meira.“

Djöfullinn er hinn máttki,

er of drottinn ræðir,
því hann öllum þá
öldum réði,
fyrir Adams brot,
unnz hann yfir stè
einkasonr guðs,
því hann afl gat meira:
vann af móði
manna dólgr,
vopn hans braut
ok vélbönd sleit
ok herfangi skipti —
þá var heimi borgit,
er hann Evu ok Adam
ok afspring þeira
heimti allt
úlfs úr gini,
ok til himna leiddi
úr heljar sal.

*Qui non est mecum adversus
me est:*

„Hverr, sem er ei með mér,
hann á móti er,
ok sá sundrar,
er ei safnar með mér.

Ei mega drottins
ok djöfuls verk
saman fara
sinni né einu:
vill oss lausnarinn

ljúfr æ bjarga,
 en djöfull, ef mætti,
 dauða selja;
 biðr oss Kristr
 braut réttlætis,
 en djöfull æ
 til illsku snýr —
 skyldum því góðum
 græðara fylgja,
 hann er hirðir vor,
 en ei sá heljar-úlfr
 er oss æ
 með illum vèlum
 lokka vill
 frá lausnara mildum.

Reisa þeir ok rönd
 rekkar við Kristi,
 illir menn,
 er aðra ginna
 illverka til:
 þeir aldrei með honum
 saman safna,
 en sundra ok dreifa.

„Þá er óhreinn andi
 fer út af manni,
 villist hann víða
 um vatnslausa staði,
 leitar sér friðar,
 en finnr ei“
 i hrein hjörtuðum

hæfan bústað.

Hreinhugaða
 herrans þjóna,
 þá er aðgætni barg,
 svo ei þeir spilltust,
 yfirgefr hann,
 en aprt leitar
 hælis með hinum,
 herfimönnum,
 er i fúllífi
 ok fádæmum volkast,
 sem drottinn sjálf
 um djöfulinn kvað:

*Sub umbra dormit in secreto
 calami et locis humentibus.*

Þat er à voru máli:
 „i vondum foræðum,
 skúma skotum
 ok i skugga býr hann.“

Djöfulsins rann
 er i römmu myrkri,
 þars hann sefr
 i svörtum hug
 þeira, er lífsins ljós
 litu aldreigi,
 en af hræsni eru
 sem holr reyr,
 utan gljáandi,
 en innan tómir,
 ok i löstum

lifi eyða —
 þar hann æ
 ok æva byggir;
 en hann dapr þó
 fyrir drottins mætti
 úr heiðnum flýr
 í helgri skirn,
 ok hér ok hvar
 þá hælís leitar,
 en helzt ei við
 með hreinum mönnum.

„Kveðst þá illr andi
 aptr munu
 snúa til þess húss,
 er hann síðast byggði.“

En þat merkir
 um mann hinn kristna,
 ef hann guðs orð
 eigi heldr
 góðu með geði,
 sem hann guði hét,
 at hann djöfli neitti
 ok djöfuls árum.

„Flýtir hann ferðum
 ok finnr þat auðt,
 sali sópaða
 sitt við hæfi.“

Sé maðr hreinsaðr
 af meginsyndum
 helgri liffsins laug

i lausnarans nafni,
 en þó skirðr eins
 skirrist við gott,
 auðr er innan
 ok í augsýn djöfuls
 hylr sik hégóma —
 „Þá hann safnar
 sér of verri
 öðrum öndum sjö
 ok aptr hverfr,
 hefr binn hálfu verr
 enn hann hafði fyrr!

Höfuðsyndir sjö
 eru sjö fjendr:
 ofgræðgi, losti,
 ágirnd ok heipt,
 iðjuleysi
 ok öfund fúl
 ok dáðlaus dágeipan,
 dul er hin átta;
 ef allar þessar
 at einum manni
 höfuðsyndir setjast,
 þá er ei honum með
 góðum gestum vært,
 en hann gjörist skjótt
 djöfuls eign með öllu,
 ef hann endar svo:
 sælli hann mundi,
 ef honum sjálfum aldrei

söð sannleiks leið
sýnd um væri
heldr enn aptr
frá æfisann
at snúast svo
til hins svarta fjanda!

Svo kvað ok græðarinn
við Gyðinga þráharða:

*Sic erit et generationi
huic pessimæ:*

„Svo mun ok verða vist
þessari vondu kynslóð!“

Þegar Gyðinga lýðr
þá lögmál guðs,
flúði fjandinn burt
ur fólki þannig,
en með syndum sjö
síðan hvarf aptr
er þeir Krist ofsóktu
ok hann kvalinn létu
ok vanvirðtu guðs lög,
er vottuðu um hann —
vist höfðu þá vitringar
verr enn fyrr,
er þeir lausnarann
lýða sanna
of mjök ásóktu
ok hann illyrðum hröktu

Svo hann mælti,
menn of fræddi,

en kona ein hátt
úr hópnum kvað:
„sæl er sú móðir,
er þik at megi bar,
sæl þau brjóst,
er þú sogit hefr.“

Sú var konu rödd
kvödd at lægja
grimmúðgum Gyðingum,
þeim er guð hrjáðu,
drottins dólgum,
dul ok vil,
ok trú hennar at fella
trúleysi þeira
ok villumanna allra,
þeira er viðt land byggðu,
nè mög guðs sögðu
í mannlikan sannri —
vist þa víf alla
vann með trú:
því at sú var sæl
sannlega móðir,
er guðs son mæran
at megi bar,
ok brjóst þau vist,
sem brúðr um mælti,
sannlega sæl,
er hann saug í bernsku.

Auðsgná merkir,
sú er orð um kvað

ok góðum glöð trúði,
 guðs söfnuð allan,
 þat er kristna menn alla,
 er á Krist trúa,
 mun hann bæði
 ok munni dýrka,
 sönnnum lausnara
 sannlega hlýða.

Mælti þá lausnarin:
 „miklu eru sælli,
 þeir er orð guðs heyra
 ok halda þat“.

Sæl er Maria,
 sæmdum falin,
 mæð hin milda,
 er mög guðs bar;

en þó ágætt fljóð
 er at sælla,
 at hún guðs orði trúði
 ok guðs orð hélt:
 sælir eru ok allir
 þeir er orð guðs hit helga
 heyra með lotning
 ok halda með trú.

Lofum drottinn því,
 ok hit dýra höldum
 drottins orð heilagt
 með dýrkan sannri!
 unni oss þess allvaldr
 alheimsranna,
 hinn er æ
 um aldir rikir!
 Amen!

OLD-NORSK HOMILIE

for

Den tredie Söndag i Fasten.

Fra et Pergaments-Fragment paa 2 Blad, — No. XXI. under No. 655, 4to, i Arnemag-næanske Samling, Univ. Bibl., — skrevet omtrent Aar 1250—60. Homilien indtager det Hele af 3dje og en Deel af 4de Side.

. . . . .
. . . . .
þa leit *ihesus* hugreningar þeirra & mælti. hvert rici mun eyþaz þat er sundr
script verþr i ser. & mun falla hvert *hus* a anat. En ef fiandin er sundr
sciptr i *Ser* siaulfom hverso mon þa standa rici hans. sem er segit mic i
belzebub reca diaufla fra opom. en ef ec rec diaufla fra opom i crafti heilags
anda. þa mun koma guþs riki til ypvar. Jartein su er drottin syndi licam-
lega geriz hvern dag andlega i alþyþo livi. þa er guþ snyr til hogværis
grimom hiaurtum sva sem diaufull opom. En þeir taca guþs lof vatta er fyr
þaugþo of *cristz* dyrþ sva sem þeir veri omala. Gyþingar lausto þo iarteiner
drottins & quaþo hann i ohreinom anda diaufla abraut reca. þuiat of stopa
men lasta þolenmøþi litillatra þeirra er grimleics anda reca fra ser. & segia
þeir þa eigi fyr trv. helldr fyrer hvgleysi. eigi vilia hefnaz. uif ovine sina.
Sumer bauþo hann syna ser tacn af himni. & gauto eigi. þuiat þeir mego
eigi fina himnesca hluti er eigi nyta ser þat er þeir heyra eþa sia gott a

iaurþo En drottin syndi hver gjaulld koma muno firer of stopa & osætti manna. hvert rici mun eyþaz sundr scipt i ser. sagþi hann. & falla hvert hus a anat. Sundr scipt rici eyþiz. þuiat osætti rici's mana gerir þeim opt vegtion. þa fellr. hus hvert a anat. er þeir hava illa hugi amefal sin. er i nand eroz. sva sem hiona hatr. eþa bua grettor. ef hus fellr a hus. þa brotnar hvarttveggia. þar er hvart mætti anat styþia ef stöþi. Sva gera oc. osatter na buar hvarer auprom mein. þar er þeir mætte vel dvga hvarer auprom. ef þeir veri satter. Ef fiandi er sundrsciptr i ser. hverso ma þa standa rici hans. quap drottin. þa er fiande sundr sciptr i ser. er ofstope etsc igegn ofstopa. & recr fiandi fianda a braut. þa er grimmer men rapaz fiaur rapom. eþa vapnom vegaz. En drotten sialfr syndi i þeim orþom er hann (?) quap (?) . . . . . * hverso hann eþa hans men reca fiandr fra ofom. eþa hvat sio brautrecning stopar til andar heilso. Ef ec recr abraut diauful i helgom anda. sagþi hann. þa mun koma til yþvar rici guþs Sa recr diauful abraut i helgom anda. er fyr þolin mæþi stigr yver grupleic. & launar goþo illt ovinom. þa kemr rici guþs. hann er eyþer rici fiandans. þuiat þat verþr opt at ofstopa men snuaz þa til friþar & iþraz illzko sinar. er þeir reyna hue mikit amiþli er ofstopa þeirra sialfra. & þolinmæþi hina er þeim launuþo goþo illt.

ANM. Sex Linier af denne Homili ere trykte i Lektor K. Gislasons ypperlige Arbeide: — „Um Frum-parta Íslenzkrar Túngu i fornöld. Kaupmannahöfn, 1846“, s. LXXXII.

---

* Haandskriften er her beskadiget og vanskelig at læse. Ved . . . . . er et Hul i Pergamentet. Maaskee har der staaet „Gyþingom“, eller et lignende Ord.

ANMÆRKNINGER.

Abgarus-Legenden.

Lin. 1. Dette Udtryk henviser paa en anden Afhandling eller et andet Digt, som kan lede os til videre Opdagelser, saa snart det bliver fundet og udgivet.

Lin. 52, 77 etc. Alle Verber og Participier etc., hvilke endes paa ED, udtales fuldt, (bodéd, calléd), hvor Eet ikke bortfalder ved en Apostrophe, og ikke som i Prosa.

Lin. 105. I saadanne Ord som believe, er be endast en Initial-Partikel.

Homilien.

Lin. 1 — 110 udgjøre Texten. Vor Herres Ord ere trykte med spærrede Bogstaver.

Lin. 23—28.	See	Lin. 143—148.
- 29—31.	- -	179—181.
- 32—40.	- -	190—198.
- 41—44.	- -	213—216.
- 45—60.	- -	229—246.
- 61—66.	- -	261—266; 343, 4.
- 67—76.	- -	359—368.
- 77—80.	- -	387—390.
- 81—86.	- -	417—422.
- 87—90.	- -	461—464.

Lin. 91— 92.	See	Lin. 471—474.
- 93— 98.	- -	485—490.
- 99—106.	- -	531—538.
- 107—110.	- -	567—570.

Lin. 149. Denne er ogsaa en Henvisning, som kan oplyse om Forfatteren. Det omtalte Digt eller Prædiken er ikke trykt, saavidt mig er bekjendt, men uden Tvivl findes den i Ms.

Lin. 167. Denne Fortolkning er almindelig hos Kirkefædrene m. fl., og er uden Tvivl vel grundet.

Lin. 245, 6. Luk. XI., 19.

- 269, 70. Mat. XII., 28.

- 272. Hos Müller, urigtigt, „þrymen“.

- 277 Originalens Ord har været fortolket paa flere Maader til ulige Tider. Versio Vulgata har „sciniphes“, den Old-Engelske Text „gnættas“, Wyclifs Oversættelse „stynggyngge gnattes“, den antagne Engelske Bibel „lice“, ligesom den Danske Bibel (1550, „luss“, 1647, „luus“); Svenska Medeltidens Bibelarbeten, af G. E. Klemming (Stockholm, Fornskrift-Sällsk. Saml. 16de häftet, p. 295) „myg“ — som modsvarer det Engelske „midge“ eller „gnat“ — Gustaf I's Bibel m. fl. „löss“; den ældste Islandske „lys“. Saaledes har Luthers „leuse“ faaet Overhaand over det ældre Nordiske Ord „gnat“, „myg“, hvilket sidste ogsaa forekommer hos Molbech, Den ældste danske Bibel-Oversættelse, s. 128.

Lin. 282. Exodus, VIII., 19.

- 293, fölg. Hele denne skjønne Fortolkning er sædvanlig hos Kirkefædrene etc. See ogsaa det mærkelige Sted i Svenska Medeltidens Bib. Arb. (F. S. S. h. 16, p. 296): — „Sidhan sagdhe mæstarene til pharao konungx Thenne moyses ær gudz finger | for thy ma han meer æn wi Oc kalladho han hælder gudz finger æn annan lim For thy at finger ær rättast andbudh til alzskona gerning Oc ær thet mærkelikith | At thera list foor wil i thridhio plaghonna tekne Thy at hedhne philosophi vnderstodho meth natur-

lik skæl gudhlikt wald | som særdelis hørir til fadher aff himerike | ther aldre omæghnas aff alder Oc gudhlika snille | som særdelis hørir til gudz sone | thy at han ær ekki barn at aldre oc witi sins guddoms | gudhlikan godhwilia thæs hælgha anda Oc at gudz son skulle fødhas meth thæs hælgha andz krapt Thet formatto the ey forstanda | thy at thet war ower all natwrlík skæl | oc tho fingo the ræt at gitzsa oc sighia | oc næmpdo then hælgha anda rætto nampne | swa blinde som the waaro Oc kallar the hælgha kirkia then hælgha anda gudz finger | Thy at hans godhwili thrawar mangx syndogx mantz hiarta | oc stinger ther til at the kènnas widh sik“

Lin. 320. Noget er viist borte her.

- 346. Luk. XVII., 21.

- 379—384. Denne djærve og dejlige Anvendelse er grundet paa den gamle Opfattelse af the Harrowing of Hell, Christi nedstigande til Helvedet og seierrige Optog derfra, et yndet Thema under middelalderen.

Lin. 392. Hos Müller, 'ne ne'.

- 403, 4. Tanken er hentad fra Johannes, X., 12.

- 424. Hos Müller, urigtigt, 'ofer-flowernesse'.

- 434—436. Hiob, XL., 21, (i Versio Vulgata XL., 16).

- 464. Hos Müller er 'ne' udeglömd.

- 480. Noget er borte.

- 489, fölg. De 8 (eller 7) Hoved-Synder bære forskjellige Navne hos de forskjellige Forfattere. See en interessant Anmærkning herom hos: „The Ormulum. Now first edited from the original manuscript in the Bodleian with Notes and a Glossary by Rob. M. White D. D. Oxford, 1852.“ 2 vol. 8vo. — Vol. 2, ss. 638—640. Dr. White har her udgivet dette 'Early North-English' Digt paa en ypperlig Maade.

Lin. 511, 12. Luk. XI., 30.

- 547. Hos Müller, urigtigt, 'he'.

USÆDVANLIGE ELLER POETISKE ORD.

- ASTONIED, astonished, a-wondered.
 BARE, bore.
 BEETH, is, becomes.
 COVETISE, covetousness, avarice.
 CRAFT-THOUGHT, cunning imagination.
 DEED-BOOT, amends-deed, repentance.
 DERE, to hurt, drive.
 DO TO DIE, to cause to die, kill.
 DOOM, judgement, the last day.
 DOOMSMAN, judge, doomer.
 DREADNESS, fearful power, awful strength, might.
 EFT, again, back.
 EKE, also, thereto.
 ERRANDER, messenger.
 FAIR-DIGHT, fairly decked, lovely.
 FAITH-LIT, lighted by faith, believing.
 FARE, to go, pass, wend.
 FELE, many.
 FLEME, to put to flight, banish.
 FOOT-GRIEF, the gout.
 FORE, before.
 FORGAT, forgot.
 FOR THAT, because.
 FOUL-LIVED, living foully, debauched.
 FRAIST, to tempt, try. Pres. pl. FRAISTEN, the EN being the plural termination which succeeded the Old-English AD, and which subsisted thro the early and Middle English almost down to SHAKSPEARE. It is still sometimes used in verse.
 GAT, got, betook.
 GLEE-REALM, Kingdom of bliss, Paradise.
 GHOSTLY, spiritually.
 GOD-SPRUNG, divine.
 HALLOW, a holy person, a saint.
 HARROW, to lay waste, plunder. Hence, the Harrowing of Hell, the old term for the triumphant descent of Christ to Hades.
 HARRY, to pursue, drive away.
 HEALER, Saviour, Christ.
 HEAREN, plural of HEAR. See FRAIST.
 HERY, to praise, exalt.
 HIGHT, called, named.
 HOUSE-CARLE, retainer, serving-man, farm laborer.
 INFIDEL, heathen.
 KEN, to know.
 LAND-DWELLER, an inhabitant.
 LAUD, praise, glory.
 LEECH, physician.
 LEECH-WORT, medical herb.
 LITHSOME, pliant, nimble, ready.
 LOAM-HOUSE, a soul's clay-house, the human body.
 MEINIE, troop, crowd, household.

MICKLE, great.	SPEIR, to ask.
MID-EARTH, the human world, our earth (as being between the God-home and the Giant-land).	SWASH, thin mud, watery mire, defilement.
MOTE, might.	TODEAL, to deal out, distribute.
QUELL, to master, overcome.	TREE, Cross.
QUOD, said, spoke.	TWELVE-BODE, one of the 12 Bodes or Messengers of Christ, an Apostle.
QUOTH, saith.	UPFARE, to rise, ascend.
SELE, happy, blessed.	WEIRD, supernatural, strange.
SHAMEFAST, (now commonly but absurdly written shame-faced, as tho it had some thing to do with the face), shame- holding, modest.	WEND, to go, turn.
SHAPEMENT, any thing shaped or made, a creature, creation.	WHAT TIME, then when, at the time that.
SITHANCE, afterwards, thereafter.	WISE, manner, state, condition.
SOOTH, true, sincere; truth.	WISTFULLY, longingly, eagerly.
SOOTHFAST, truth-holding, just; firmly, righteously.	WIT-CLOTHED, in his senses, sane.
SOOTHFASTNESS, righteousness.	WIT-SICK, mad, lunatic.
SPAKE, spoke.	WON, to dwell, live, abide.
	WONING, dwelling, home.
	WOODNESS, madness, insanity.
	WORLD-TIDE, epoch, era, time.
	WORTH, (imperat. or subj.), be, hap- pen to, befall.

Efterord.

Den deilige Old-Norske Abgarus-Legende (Littera A) faldt mig i Öinene efter at Indledningen var trykt. Maa dette være et godt Varsel paa at ogsaa den manglende Old-Danske Text snart skal opdages!

Bedømmelse af de iaar indkomne Priisafhandlinger.

Til Besvarelse af de i forrige Aar udsatte Priisopgaver ere 6 Afhandlinger indkomne, nemlig to om det theologiske, to om det juridiske, een om det medicinske og een om det historiske Spørgsmaal.

Vedkommende Censurers Bedømmelse af disse Afhandlinger lyder saaledes:

I. Besvarelse af Opgaven i Theologien.

Som Forsög paa at besvare det i Aaret 1852 udsatte theologiske Priisspørgsmaal: „At udvikle den anglicanske Kirkes eiendommelige Stilling til den katholske Kirke paa den ene Side og til den övrige protestantiske Kirke paa den anden Side”, ere tvende Afhandlinger indkomne.

Den ene af disse Afhandlinger med Motto: „Katholsk og Romersk-katholsk er ei det Samme”, vidner vel om et nöiere Bekjendtskab med den Spørgsmaalet vedkommende Litteratur og om den agtværdige Flid i at samle det til Besvarelsen henhørende Stof; men Forfatteren synes ikke at have været dette Stof mægtig, da Udviklingen mangler en fast Plan, og Resultatet ikke giver noget klart Billede af den anglicanske Kirkes eiendommelige Stilling. Den anden Afhandling med Motto: „*Χάριτι θεῶ εἰμι ὁ εἰμι*” viser vistnok et klarere Overblik og en bedre ordnet Fremstilling; men Forfatterens Domme ere som oftest ikke tilbørligt begrundede, og flere af de vigtigere Kilder og Hjælpemidler synes ikke at være kjendte og benyttede, ligesom ogsaa Udviklingen ikke er ganske fri for historiske Urigtigheder. Det endelige Resultat er saaledes blevet lidet tilfredsstill-

lende. I begge Afhandlinger savnes desuden Kritik, ikke blot i Brugen af Kilderne men ogsaa i Undersøgelsen af de Principer, hvis Indvirkning den anglicanske Kirke skylder sin eiendommelige Charakter.

Enhver af disse Afhandlinger har saaledes vistnok sit Værd, der fortjener Anerkjendelse, men paa Grund af de væsenlige Mangler kunne vi ikke tilkjende nogen af Forfatterne den udsatte Priis.

Det theologiske Facultet, den 27de September 1853.

H. N. Clausen. C. E. Scharling. H. Martensen. C. Hermansen. J. F. Hagen.

II. Besvarelse af Opgaven i Lovkyndigheden.

Som Besvarelse af den i Aaret 1852—53 udsatte Priisopgave i Lovkyndigheden:

„Man ønsker en Fremstilling af Hovedforskjellighederne imellem den slesvigske Civilproces og den almindelige danske i Forbindelse med en Udvikling af, hvorledes disse Afgivelser, uagtet det oprindelige fælleds Grundlag, efterhaanden ere opstaaede”

ere 2 Afhandlinger indkomne, den ene med Motto: ”med Lov skal man Land bygge”, den anden betegnet „Peace destroyed what War could never blight”, Byron Childe Harold c. III. st. 28.

I den første af disse Afhandlinger er det *hverken* lykkedes Forfatteren at anstille nogen grundig Sammenligning imellem de 2 Proceslovgivningers nuværende Hovedforskjelligheder i det Enkelte, end sige at samle disse i visse tilgrundliggende Hovedprinciper, *eller* at fremstille den historiske Udvikling heraf fra Jydske Lovs Tid indtil nu; Facultetet har derfor ikke kunnet tilkjende dette Arbeide nogen Belønning.

Den anden af de indkomne Afhandlinger viser vel, at Forfatteren ikke tilfulde har fundet Tid til at gennemtrænge Gjenstanden. Fremstillingen af de 2 Proceslovgivningers Hovedforskjelligheder i det Enkelte er

ikke altid fuldstændig og stundom mindre nøiagtig, **Sammenfatningen af dem i en klar Oversigt i det Hele ikke opnaaet, og de historiske Undersøgelser ikke tilstrækkelig grundige. Men paa den anden Side har Forfatteren med Flid og Omhu samlet og benyttet de rette Kilder, med megen Klarhed og Lethed i Behandlingen fremstillet Gjenstanden, og viser i det Hele saa gode Kundskaber, saa god Dømmekraft og saa megen sand videnskabelig Interesse, at Facultetet ikke tager i Betænkning at tilkjende ham Universitetets Guldmedaille.*)**

Kjöbenhavn, i det juridiske Facultet, den 26de September 1853.

I. E. Larsen. F. C. Bornemann. Krieger. I. Gram. P. Vedel.

III. Besvarelse af Opgaven i Medicinen.

Til Besvarelse af det medicinske Priisspørgsmaal: „Hvilken pathologisk Proces ligger til Grund for Ophthalmoblennorrhoe? hvorvidt lader der sig sondre flere Arter af den, og hvorledes karakteriseres hver enkelt af disse?“ var indleveret een Afhandling, under Motto: „Ultra posse nemo obligatur.“

Denne Afhandling giver et utvetydigt Vidnesbyrd om sin Forfatters Talent for Behandlingen af videnskabelige Æmner. Den viser fremdeles, at han i en ikke ringe Udstrækning har sat sig i Besiddelse af den omhandlede Gjenstands Litteratur, at han har forstaaet at benytte den og indordne den i en passende Form, og i visse Retninger har hans Fremstilling endogsaa en usædvanlig Lethed og Klarhed. Hvad Resultaterne angaaer med Hensyn til Besvarelsen af de opkastede Spørgsmaal, da ere de vel ufuldstændige. Men vi tør ikke benægte, at dette jo væsenligt er begrundet i Sagens Natur, idet Stoffet kun tilnærmelsesvis kan oplyses; til den directe Undersøgelse findes der nemlig endnu ikke fyldestgjørende

---

*) Forfatteren fandtes at være Cand. jur. *Julius Larsen.*

Midler, og den i denne Retning endog altfor rige og med specialistisk Iver bearbejdede ophthalmologiske Litteratur fremviser upaatvivleligen de skarpeste Modsætninger i Anskuelsesmaaden. Det bör derfor navnlig paa skjönnes, at Forf. ved de enkelte Spörgsmaals Behandling har anvendt en Kritik, der vidner om almindelig pathologisk Indsigt og Modenhed i Dommen — Censuren har som en Fölge heraf kjendt ham værdig til at belönnes med Universitetets Guldmedaille. *)

Det medicinske Facultet, d. 29de Sept. 1853.

W. Stein.

A. Buntzen.

IV. Besvarelse af Opgaven i Historie.

Til Besvarelse af den i forrige Aar udsatte historiske Priisopgave — at fremstille hvad der i Kilderne og Hjælpemidlerne til Middelalderens Historie forefindes om Oprindelsen, Udviklingen og den politiske Indflydelse af de Leiehære, der under forskjellige Benævnelser og egne Anførere forekomme indtil Begyndelsen af de staaende Hæres Dannelse — er kun indkommet eet Forsög, der har til Motto disse Ord af en tydsk Krönike: „Dann sü schonetent nyemans, wede in Kirchen, Clöstern o. s. v.“

Forfatteren har med rosværdig Flid samlet og sammenstillet en Mængde af de Tilfælde, hvori Leiehære findes brugte i de europæiske Krige i Middelalderen og i Begyndelsen af den nyere Tid, hvorved han imidlertid ikke overalt med fornöden Skarphed har vidst at fastholde Forskjellen mellem en ældre Tids Leiehære og en senere Tids hvervede Tropper, ligesom man ogsaa her savner en nöiagtig Henviisning i det Enkelte til de benyttede Kilder og Hjælpemidler. Men Forfatteren har derhos overseet, at Spörgsmaalet om „Oprindelsen, Udviklingen og den politiske Indflydelse“

---

*) Forfatterens Navn fandtes at være *Carl Edvard With*, cand. medic. et chirurg.

af disse Leiehære, for at kunne besvares, nødvendigviis fordrede, at hine Tilfælde stadigen betragtes i nøie Forbindelse med de vedkommende Folks Krigsforfatning, Statsform og hele sociale Tilstand. Hvad Forfatteren i denne Retning leilighedviis bemærker, er aldeles utilfredsstillende. Opgaven maa saaledes i det Væsenlige ansees for at være ubesvaret.

Vi see os derfor ikke i Stand til at tilkjende Forfatteren af denne Afhandling den udsatte Priisbelønning.

Kjöbenhavn, den 27de September 1853.

Werlauff.   *Velschow.*   *F. Schiern.*   *C. F. Allen.*

Universitetets Priis-Spørgsmaal

for Aaret 1853-1854.

1) i Theologien.

Med stadigt Hensyn til de nyere Tiders didhörende Undersøgelser oplyses og bestemmes, hvorledes den frie Prøvelse af hellige Skrifters historiske Indhold og kanoniske Anseelse lader sig forene med den evangeliske Kirkes Grundsætninger om Kirkens og Skriftens indbyrdes Forhold.

Quæ recentissimo tempore inter doctos disputata sunt, ita constanter respiciantur, ut explicetur et constituatur, quomodo libertas in librorum sacrorum quum historico argumento tum canonica auctoritate critice examinandis cum dogmate ecclesiæ evangelicæ de ratione inter ecclesiam et sacram scripturam conciliari possit.

2) i Lovkyndighed.

Man ønsker en Udvikling og nöiagtig Bestemmelse af den Indflydelse, der maa tillægges Forsømmelse med at iagttage de i vor Lovgivning for visse Retshandler foreskrevne Formaliteter.

Disquiratur et exponatur, quanti momenti sit negligentia formarum, quæ secundum jus Danicum in quibusdam negotiis juris incundis observandæ sint.

3) i Statsvidenskaberne.

Hvorvidt er det rigtigt, at der fra Statens Side træffes Foranstaltninger, som sigte til at give Land-Eiendommene en vis Störrelse?

Quatenus probari potest, publice ea sanciri et institui, quæ spectent ad certam mensuram possessionum rusticarum efficiendam?

4) i Medicinen.

Albuminuriens Forhold til Svangerskab, Födsel og Barselseng.

Albuminuriæ cum graviditate, cum partu, cum statu puerperali qualis statuenda est ratio?

5) i Philosophien.

I hvilken Henseende kan den Neoplatoniske Skole siges at have bidraget til Philosophiens Udvikling?

Disquiratur, quid schola, quæ Neoplatonicorum vocatur, ad philosophiam efformandam profecerit.

6) i Philologien.

Om Eiendommelighederne ved Polybs Sprog i Sammenligning med den attiske Sprogbrug.

Polybii orationis cum Attico sermone comparatæ proprietates explicentur.

7) i österlandsk Philologie.

At samle og fremstille de Efterretninger, som findes i Mahábhárata om Indiens Lande og Folkeslag.

Colligantur et exponantur, quæ in Mahábhárata de regionibus populisque Indiæ tradita sunt.

8) i Historien.

At beskrive den danske Statsbestyrelses Form, som den var umiddelbart för Statsforandringen 1660, og de Forandringer deri, som deels paatænktes deels udförtes i den nærmest fölgende Tid indtil Kong Christian den Femtes Död.

Qualis erat conditio administrationis regni Daniæ ante mutatam anno 1660 reipublicæ formam, et quæ mutationes tempore proxime sequenti usque ad mortem Christiani Quinti regis vel proponebantur vel perficiebantur?

9) i Naturhistorie.

Man önsker en geognostisk petrefactologisk Beskrivelse over en selvvalgt Deel af den danske Bruunkulformation. Det beskrevne Areal maa ikke være mindre et Par Qvadratmile.

Desideratur descriptio geognostico-petrefactologica partis ab auctore ipso electæ formationis tertiariæ, quam vocant lignitam. Area describenda non minus amplecti debet quam duo millearia quadrata.

10) i Æsthetik.

At anstille en Sammenligning imellem det Homeriske Epos og den islandske Sagadigtning.

11) i Mathematik.

At beskrive Formen og udvikle de vigtigste geometriske Egenskaber ved den Flade, hvis Ligning imellem de retvinklede Coordinater x, y, z er

$$\left. \begin{aligned} & (x^2 + y^2 + z^2) (a^2 x^2 + b^2 y^2 + c^2 z^2) \\ - & [a^2 (b^2 + c^2) x^2 + b^2 (c^2 + a^2) y^2 + c^2 (a^2 + b^2) z^2] \\ & + a^2 b^2 c^2 \end{aligned} \right\} = 0.$$

Superfici, cujus inter coordinatas orthogonales x, y, z æquatio est

$$\left. \begin{aligned} & (x^2 + y^2 + z^2) (a^2 x^2 + b^2 y^2 + c^2 z^2) \\ - & [a^2 (b^2 + c^2) x^2 + b^2 (c^2 + a^2) y^2 + c^2 (a^2 + b^2) z^2] \\ & + a^2 b^2 c^2 \end{aligned} \right\} = 0,$$

forma describatur et virtutes geometricæ, quæ maximi momenti sunt, explicentur.

12) i Physik og Chemie.

Hvorvidt lade bestemte Love sig udlede af Legemernes Omdannelser, frembragte ved Indvirkningen af bestemte Varmegrader, der ere høiere end Vandets Kogepunkt.

Quæritur, num transmutationes corporum, quæ certo quodam calore æstum ebullientis aquæ superante effectæ fuerint, ad certas leges revocari possint.

Ann. Besvarelserne af Opgaven i den classiske Philologie skulle affattes paa Latin, og Besvarelserne af den æsthetiske Opgave paa dansk; til alle de övrige benytttes enten det danske eller det latinske Sprog, efter vedkommende Forfatters frie Valg. Afhandlingerne maae indsendes til Universitetets Rector inden den 1ste Juli 1854, med Undtagelse af den iaar udsatte naturhistoriske Opgave, til hvis Udarbeidelse Tiden staaer aaben indtil den 1ste Juli 1855.

Ved nærværende Skrift indledes den forestaaende Universitets-Höitidelighed i Anledning af *Hans Majestæt Kongens Födelsdag*, hvortil er berammet Tirsdagen den 11te October Kl. 12. Universitetets Rector Professor Dr. *Clausen* vil tale „om Danmarks Universitet som nordisk Höiskole.” För og efter Talen afsynges den akademiske Festsang, udfört af Studerende.

Videnskabens og Universitetets Venner og Velyndere iudbydes til, i Forening med Universitetets Lærere og Studerende ved deres Nærværelse at bidrage til Festens Forskjönnelse.

Kjöbenhavn, den 30te September 1853.

Under Universitetets Segl.

